

Zoltan Vig

**PRAVNO REGULISANJE
STATUSA PRIVREDNIH
DRUŠTAVA SEKUNDARNIM
IZVORIMA PRAVA EU**

Monografije

Zoltan Vig • Pravno regulisanje statusa privrednih društava sekundarnim izvorima prava EU

**PRAVNO REGULISANJE
STATUSA PRIVREDNIH DRUŠTAVA
SEKUNDARNIM IZVORIMA
PRAVA EU**

od

dr Zoltana Viga

docenta Fakulteta za evropske pravno-političke studije

FAKULTET ZA EVROPSKE
PRAVNO - POLITIČKE STUDIJE
Sremska Kamenica

Novi Sad – Sremska Kamenica, 2008.

Izdavač
Univerzitet „Singidunum“, Beograd
Fakultet za evropske pravno-političke studije
Centar za naučno-istraživački rad, transfer znanja i izdavačku delatnost
Novi Sad – Sremska Kamenica, Dvor 2

Za izdavača
Prof. dr Momčilo Vukićević, direktor Centra

Recenzenti
Prof. dr Stevan Šogorov
redovni profesor Pravnog fakulteta u Novom Sadu
Prof. dr Stefan Messmann
redovni profesor i dekan Pravnog fakulteta „Central European University“-a u
Budimpešti

Lektor
mr Slobodan Doklešić

Štampa
Alfa-graf NS, Novi Sad

Tiraž
300

ISBN 978-86-87143-03-6

CIP – Каталогizacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

347.72:341.2(4-672EU)

ВИГ, Золтан

Pravno regulisanje statusa privrednih društava sekundarnim izvorima prava EU / od Zoltana Viga. – Beograd : Univerzitet “Singidunum” ; Novi Sad : Fakultet za evropske pravno-političke studije ; Sremska Kamenica : Centar za naučno-istraživački rad, transfer znanja i izdavačku delatnost, 2008 (Novi Sad : Alfa-graf NS). – 106 str. ; 25 cm. – (Monografije)

Tiraž 300. – Bibliografija.

ISBN 978-86-87143-03-6

a) Привредна друштва – Право – Европска унија

COBISS.SR-ID 229483783

PREDGOVOR

Nesumnjivo je da je Srbija u istorijsko-kulturnom smislu deo Evrope. Isto to važi i za oblast prava. Evropske ideje prava i pravnih institucija su uvek imale odlučujući uticaj na razvoj našeg pravnog sistema. Bez obzira na činjenicu da naša zemlja još uvek nije postala punopravni član Evropske unije, slobodno možemo reći da pravo Evropske unije, uključujući njegov deo koji se odnosi na privredna društva, već značajno utiče na nas preko ekonomskih veza koje imamo sa državama članicama Evropske unije. Kako se budemo približavali Evropskoj uniji, ovaj uticaj će, po našem mišljenju, biti sve značajniji. Zbog toga je važno da naši pravni i ekonomski stručnjaci budu upoznati sa ovom materijom. Po mišljenju evropskih stručnih komentatora, ni u samim državama članicama se ne posvećuje dovoljno pažnje pravu privrednih društava Evropske unije, posebno kada se u stručnoj literaturi raspravlja o nacionalnom pravu privrednih društava, uprkos činjenici da je ovaj deo prava sve važniji i sve veći u okviru pravnog sistema Evropske unije. Još važnije da zakonodavci, tj. stručnjaci koji pripremaju predloge zakona u državama članicama, u punoj meri uzimaju u obzir unifikovano odn. harmonizovano pravo privrednih društava Evropske unije. Iz prakse Evropskog suda pravde se vidi da to mnogo puta izostaje.

U isto vreme, proučavajući stručnu literaturu u Srbiji koja se odnosi na pravo Evropske unije, možemo reći da naša naučna i stručna javnost odgovara na ove izazove konstruktivno. Naučnih radova koji se bave proučavanjem prava Evropske unije je svakim danom sve više. Međutim, još uvek su veoma retki radovi koji se isključivo bave pravom privrednih društava Evropske unije, kao specifičnom i veoma značajnom oblašću pravnog sistema Evropske unije. Zbog toga je cilj ove monografije da što više doprinese boljem razumevanju i produbljenom proučavanju ove oblasti prava.

*U Sremskoj Kamenici,
decembra 2007.*

Autor

SADRŽAJ

Predgovor	5
Uvod	9
<i>Prvo poglavlje:</i> Publicitet, punovažnost pravnih poslova i ništavost društva ..	19
<i>Drugo poglavlje:</i> Osnivanje akcionarskog društva, zaštita i promena kapitala ..	31
<i>Treće poglavlje:</i> Fuzija društava	39
<i>Četvrto poglavlje:</i> Deoba akcionarskog društva	47
<i>Peto poglavlje:</i> Ponuda za preuzimanje	51
<i>Šesto poglavlje:</i> Godišnji račun i konsolidovani račun	57
<i>Sedmo poglavlje:</i> Jednočlano društvo sa ograničenom odgovornošću	65
<i>Osmo poglavlje:</i> Evropska ekonomsko interesna grupacija	67
<i>Deveto poglavlje:</i> Evropsko (akcionarsko) društvo	73
Zaključak	87
Lista skraćenica	93
Lista sudskih odluka	95
Literatura	97

Uvod

Pravo privrednih društava Evropske unije je jedna uža oblast unutar privatnog prava, odnosno privrednog prava, koja postoji paralelno sa nacionalnim pravom država članica i koja se još nije celovito razvila kao posebna pravna grana. Razlog tome, kao što ćemo videti, leži u činjenici da ova oblast ima više izvora, koje čine: primarno i sekundarno pravo Evropske unije, ugovori sklopljeni među državama članicama i sudska praksa Evropskog suda pravde. U širem smislu i nacionalno pravo država članica i njihova sudska praksa spada u ovu oblast. Sa jedne strane, baš zbog toga što je osnovna ideja da se postepenim usklađivanjem i izjednačenjem nacionalnih prava dođe do jedinstvenih pravnih normi u ovoj oblasti, što će u krajnjem rezultatu dovesti do manje više jedinstvenog (jednoobraznog) nacionalnog prava privrednih društava, posebno onog njegovog dela koji se odnosi na društva kapitala. Sa druge strane, dok se ovo ne desi, za pitanja koja nisu pokrivena nadnacionalnim normama nešto se treba primeniti, a to su nacionalni propisi država članica. Zbog toga je ova oblast prava izuzetno kompleksna i specifična tvorevina, kako to mnogi autori opravdano ističu.¹

Globalizacija je donela sa sobom velike promene u proizvodnji dobara i pružanju usluga. Ove promene se odražavaju i u internacionalizaciji tih procesa. Tendencija internacionalizacije je još tipičnija za razvijena tržišta, kao što je to Evropska unija. Privredna društva unutar Evropske unije imaju sve veću potrebu da budu prisutna na što većem broju tržišta država članica. U isto vreme privredna društva imaju ogroman značaj u privrednom životu država članica. Jedinstveno unutrašnje tržište ne može efikasno funkcionisati ako je njihovo kretanje i delovanje ograničeno. Zbog toga se javlja potreba da se omogući kretanje i delovanje ovih društava bez ograničenja,² što se može ostvariti samo ukoliko imamo određeni nivo usklađenosti i izjednačenosti različitih pravnih sistema država članica.³ Tako je osnov usklađenosti i izjednačenja

1 Vidi: G. Ilić, Sloboda osnivanja preduzeća u pravu Evropske unije, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 972; J. Winter, *EU Company Law at the Cross-Roads* [Pravo privrednih društava EU na raskršnici] u G. Ferrarini, K. J. Hopt, J. Winter, E. Wymeersch, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* [Reforma prava privrednih društava i prava preuzimanja u Evropi], Oxford University Press, Oxford, 2004, str. 2-3.

2 Osim slobodnog kretanja i delovanja privrednih društava ovo pitanje ima i drugi aspekt, tj. zaštita poverilaca, investitora i trećih lica.

3 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 1 i 15; R. D. Vukadinović, *Pravna sredstva i metodi harmonizacije kompanijskog prava u Evropskoj uniji*, *Pravo i privreda*, br. 5-8., 1998, str. 913-914.

prava privrednih društava država članica postalo pravo na slobodno nastanjivanje.⁴ U isto vreme, ne smemo zaboraviti da u nekim slučajevima sloboda kretanja privrednih društava pogađa nacionalne interese pojedinih država članica.⁵ Da spomenemo samo neke od ovih interesa kao što su: zaštita sopstvenih društava, sopstvene ekonomije, poreski prihodi, itd. Osim toga, izostajanje usklađenosti i izjednačenja ove pravne oblasti unutar Evropske unije, kao jedinstvenog tržišta, bi moglo da dovede do sve fleksibilnijih nacionalnih propisa na ovom polju, jer bi članice probale da stvore što povoljnije uslove privrednim društvima u cilju njihovog primamljivanja, što bi dovelo do sve slabije zaštite poverilaca i akcionara.⁶ Za ovu negativnu pojavu je dobar primer pravo privrednih društava države Delaware [Delaver] u Sjedinjenim Američkim Državama (u čijim okvirima takođe funkcioniše jedinstveno tržište), gde je zbog veoma povoljnih propisa registrovano skoro polovina američkih kompanija.⁷ U isto vreme, ne bi se smelo zaboraviti da postoje mišljenja po kojima ova „utrka“ ne mora biti negativna, jer i sama može doprineti harmonizaciji različitih sistema prava privrednih društava.⁸

Međutim, osim obezbeđenja slobodnog kretanja i delovanja privrednih društava unutar Zajednice, usklađenje i izjednačenje prava privrednih društava Evropske unije ima i druge razloge. Usklađenje i izjednačenje može dovesti do većeg stepena transparentnosti na ovom planu, izjednačenja uslova tržišne utrke i smanjenja troškova međunacionalnih transakcija. Opšte poznato je da standardizacija u trgovini generalno smanjuje troškove. Prema G. Wolffu ovaj princip se shodno može primeniti i na stan-

4 Vidi: J. Winter, *EU Company Law at the Cross-Roads* [Pravo privrednih društava EU na raskršnicu] u G. Ferrarini, K. J. Hopt, J. Winter, E. Wymeersch, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* [Reforma prava privrednih društava i prava preuzimanja u Evropi], Oxford University Press, Oxford, 2004, str. 3.

5 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 23.

6 U stručnoj literaturi ova pojava se zove „*race to the bottom*” [„utrka prema dnu”]. O ovom problemu vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 9-11; C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 17; J. Winter, *EU Company Law at the Cross-Roads* [Pravo privrednih društava EU na raskršnicu] u G. Ferrarini, K. J. Hopt, J. Winter, E. Wymeersch, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* [Reforma prava privrednih društava i prava preuzimanja u Evropi], Oxford University Press, Oxford, 2004, str. 3. (J. Winter samo spominje ovaj problem, ali je na mišljenju da „utrka“ među raznim sistemima prava privrednih društava može pomoći harmonizaciji, vidi *infra*).

7 U stručnoj literaturi to se zove „Delaver efekat”. Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 36; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 10; N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, *Revija za evropsko pravo*, br. II/1, 2000, str. 70-71.

8 Vidi: J. Winter, *EU Company Law at the Cross-Roads* [Pravo privrednih društava EU na raskršnicu] u G. Ferrarini, K. J. Hopt, J. Winter, E. Wymeersch, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* [Reforma prava privrednih društava i prava preuzimanja u Evropi], Oxford University Press, Oxford, 2004, str. 3.

dardizaciju pravnih propisa.⁹ Prema njegovom mišljenju, usklađivanje i izjednačenje pravnih propisa na planu prava privrednih društava smanjuje troškove međunarodnog poslovanja za učesnike na tržištu.¹⁰ Kao reakciju na mišljenja po kojima je različitost moguća i poželjna na slobodnom tržištu, on daje odgovor da to nije svrsishodno na polju prava, pošto se u pravu privrednih društava radi o propisima koji će imati uticaj i na druga polja prava (npr. propisi koji regulišu pravo privrednih društava svakako imaju uticaj na poresko pravo).¹¹ Po našem mišljenju, istina je da standardizacija slabi slobodnu tržišnu utrku, ali ukoliko Zajednica, kao ekonomska unija, želi ojačati kompetitivnost na svetskom tržištu neizbežno je da bar propise koji se vežu za privredno pravo izjednači, ili bar uskladi.

Svaki nadnacionalni pravni akt Zajednice koji ima za cilj izjednačenje ili usklađenje propisa koji se odnose na pravo privrednih društava, mora da ima pravni osnov u osnivačkim ugovorima ili u njihovim izmenama i dopunama. Uprkos različitim nacionalnim interesima, Evropska zajednica je uspela da obezbedi pravni osnov za usklađenje i izjednačenje pravne materije koja se odnosi na privredna društva još u Rimskom ugovoru. Kod osnivanja i integracije Zajednice odlučujuću ulogu je igrala teorija neo-funkcionalizma. U praksi to znači da kroz integraciju pojedinih oblasti nastaje određen pritisak koji se sledstveno tome podrazumeva iz toka stvari u pravcu prenošenja sve većeg broja funkcija na Zajednicu, sve dok se konačno ne ostvari kompletna Unija. Član 2 (eks 2) Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (u daljem tekstu: Ugovor)¹² postavlja ovaj cilj kada kaže da:

Zajednica ima za cilj da, uspostavljanjem zajedničkog tržišta, kao i ekonomske i monetarne unije i sprovođenjem zajedničkih politika ili aktivnosti predviđenih članovima 3 i 4, unapređuje skladan, uravnotežen i trajan privredni razvoj u celoj Zajednici [...]

Ključne reči ovog člana su unapređivanje „privrednog razvoja“ članova kroz „zajedničko tržište“ (tj. Zajednicu). Jedan od instrumenata sprovođenja ovih ciljeva je „usklađivanje [i izjednačenje] nacionalnih zakonodavstava u meri u kojoj je to neophodno za funkcionisanje zajedničkog tržišta“.¹³ Evropska zajednica nema isklju-

---

9 Vidi: G. Wollf, *The Commission's Programme for Company Law Harmonisation* [Program Komisije za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 19-20.

10 *Id.*

11 *Id.*

12 Konsolidovana verzija Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (“*Consolidated Versions of the Treaty Establishing the European Community*”). U daljem tekstu: “Ugovor”.

13 Vidi: Član 3 stav 1 tačka h Ugovora.

čivu nadležnost na ovom planu,¹⁴ sme stvarati pravo samo ukoliko se cilj koji se želi ostvariti propisom ne može bolje i efikasnije ostvariti propisima država članica (princip supsidijarnosti). U isto vreme, mora se uzeti u obzir i princip proporcionalnosti, koji znači da takvo regulisanje mora biti proporcionalno cilju koji se želi postići, znači, ne sme da prevaziđe ono što je potrebno da bi se ispunio cilj Ugovora.¹⁵ Ne smemo zaboraviti da sa proširivanjem Evropske unije broj različitih pravnih režima samo raste, i da je zbog toga sve teže dovesti u sklad razne interese. Pronalaženje kompromisa na žalost može dovesti do prihvatanja manje efikasnih rešenja.¹⁶

Jedan od uslova gore navedenog „zajedničkog tržišta“ je slobodni protok kapitala i lica. Kako to Vukadinović ističe, ne možemo govoriti o slobodnom protoku kapitala i radne snage, ukoliko propisi vezani za osnivanje, poslovanje, oporezivanje i premeštanje sedišta privrednih društava nisu usklađeni.¹⁷ Član 43 (eks 52) istog Ugovora propisuje postepeno ukidanje ograničenja slobode nastanjanja za lica i za ogranke, agencije i poslovnice.¹⁸ Tačke f i g stava 2 člana 44 (eks 54) Ugovora čine osnovu za usklađivanje i izjednačenje prava privrednih društava, kada daju zadatak Komisiji i Savetu Evropske unije da:

[P]ostepenim ukidanjem ograničenja slobode nastanjanja u svakoj grani razmatranih delatnosti, koja se odnose na uslove osnivanja agencija, ogranaka ili poslovnica na teritoriji države članice i na uslove koje moraju ispunjavati zaposlena lica matičnog preduzeća, da bi mogla ući u upravne ili nadzorne organe ovih agencija, ogranaka i poslovnica[.]

[K]ordinacijom, u meri u kojoj je potrebno radi njihovog ujednačavanja, zaštitnih odredbi koje države članice propisuju kompanijama ili firmama, [...], u cilju zaštite interesa članova društva i trećih lica.

Ova kordinacija u praksi znači usklađivanje i izjednačenje preko sekundarnih propisa.¹⁹ U vreme sastavljanja Ugovora pod „trećim licem“ se podrazumevao poverilac,

14 *Id.*, član 5 (eks 3 b).

15 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i privrednog prava u Evropi], CEU Press, Budapešt, 2005, str. 267.

16 *Id.*, str. 268.

17 Vidi: R. D. Vukadinović, *Pravna sredstva i metodi harmonizacije kompanijskog prava u Evropskoj uniji, Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 914.

18 U vezi ovoga vidi: T. Jevremović, *Prekogranična promena sedišta društva u komunitarnom pravu*, *Zadužba Andrejević*, Beograd, 2003, str. 50-52.

19 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i privrednog prava u Evropi], CEU Press, Budapešt, 2005, str. 283; G. Wolf, *The Commission's Programme for Company Law Harmonisation* [Program Komisije za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company*

od tada se ovaj pojam proširio, i danas označava osim poverilaca i zaposlene, potrošače, snabdevače i službene organe.²⁰ U svakom slučaju, ovaj se član mora tumačiti u svetlu člana 2 Ugovora. Član 48 (eks 58) Ugovora izjednačava privredna društva i preduzeća („*companies and firms*“) koja imaju registrovano sedište, centralnu administraciju ili središnje mesto poslovanja u Evropskoj zajednici sa fizičkim licima, kada je reč o slobodi nastanjivanja.²¹ I dok fizička lica treba da imaju državljanstvo jedne države članice, dotle se od privrednih društava očekuje da budu registrovani po pravu jedne od država članica.²² Tu treba napomenuti da se tokom decenija kroz sudsku praksu razvilo jedno višeslojno pravo vezano za slobodu nastanjivanja, koje se u stručnoj literaturi zove „četvorostruka sloboda“ društava („*quadruple company freedom*“), i koja sadrži sledeća prava: pravo osnivača da u bilo kojoj državi članici obrazuju društvo, pravo vlasnika da svoju privrednu delatnost u datoj državi vrše bilo preko domaćeg bilo preko stranog društva, sloboda društva da odluči da li će biti prisutan u datoj državi preko svog ogranaka ili poslovnice, i pravo vlasnika i društva da imaju nacionalni tretman.²³ Kod „prvog“ prava, tj. prava osnivača da u bilo kojoj državi članici obrazuju društvo, mora se napraviti razlika između primarnog i sekundarnog prava nastanjenja. Sekundarno nastanjenje se sastoji u tome da društvo ima pravo da osnuje ogranke, agencije i poslovnice u bilo kojoj drugoj državi članici. U ovom slučaju se sedište matičnog društva ne menja. Kod primarnog nastanjenja, naprotiv, društvo želi da zadrži svoju pravnu ličnost, ali u isto vreme želi da premesti sedište u drugu državu članicu. Po tumačenju mnogih autora

---

Law [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 20-26. Ima mišljenja po kojima je ovo namešteno tumačenje ove odredbe. Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 18-19.

- 20 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 19.
- 21 Isti član u svom drugom stavu daje definiciju privrednih društava i preduzeća, po kojoj se pod ovima podrazumevaju „privredna društva ili preduzeća građanskog ili privrednog prava, uključujući i zadružna društva i druga pravna lica javnog ili privatnog prava, osim onih koja ne posluju radi sticanja dobiti“. Uprkos ovoj definiciji, kao što ćemo to videti *infra* izvori komunitarnog prava se bave samo sa društvima kapitala, i to prevashodno sa akcionarskim društvima. O ovoj temi vidi: P. Craig, G. de Búrca, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 2003; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo trgovačkih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 5-7; M. A. Dausés, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik Privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 1-6; M. A. Dausés, P. Nikolicza, *Egy egységes európai magánjog felé* [Prema jednom jedinstvenom evropskom privatnom pravu], Jogtudományi Közlöny, br. 57/10, oktobar 2002, str. 435-447; G. Ilić, Sloboda osnivanja preduzeća u pravu Evropske unije, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 972-973.
- 22 Vidi: M. A. Dausés, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik Privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 1-3.
- 23 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo trgovačkih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 25; E. Werlauff, *EC Company Law* [Pravo privrednih društava EZ], Jurist Forlag, Copenhagen, 1993, str. 17-23.

Ugovor ne daje pravni osnov za primarno nastanjenje.²⁴ Inače, gore navedena prava, (tj. četverostruke slobode) su potvrđena i u praksi Evropskog suda pravde, u odlukama kao što su to „*Segers*“ (79/85)²⁵ i „*Centros*“ (212/97)²⁶. U slučaju „*Centros*“ su danski državljani osnovali društvo sa ograničenom odgovornošću u Ujedinjenom Kraljevstvu iz razloga što tamošnje pravo ne propisuje minimalni osnovni kapital. Društvo *de facto* nije poslovalo u ovoj državi članici. Nakon nekog vremena njegovi osnivači su hteli da registruju ogranak istog društva u Danskoj, što su danske vlasti odbile na osnovu toga da je osnivanje društva sa ograničenom odgovornošću u Ujedinjenom Kraljevstvu imalo za cilj samo da se zaobiđu danski propisi (koji su u stvari štitili poverioce sa propisivanjem minimalnog osnovnog kapitala). Evropski sud pravde je bio mišljenja da je takav stav danskih vlasti protivan odredbama Ugovora o EEZ. U ovim slučajevima je na osnovu slobode nastanjivanja utvrđen stav da društva koja su osnovana na osnovu prava jedne države članice i imaju svoje sedište u jednoj od članica, imaju pravo da posluju kroz ogranke u drugim državama članicama (iako u članici gde im je sedište ne posluju).²⁷

24 O ovoj temi obširnije vidi: G. Ilić, Sloboda osnivanja preduzeća u pravu Evropske unije, Pravo i privreda, br. 5-8, 1998, str. 975-977; P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo trgovačkih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 29; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo trgovačkih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 8; M. A. Dausés, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik Privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 1-3.). Ovim pitanjem se bavio i Evropski sud pravde u *Daily Mail* (81/87) slučaju, u kom je jedno društvo sa sedištem (registrovanim i stvarnim) u Ujedinjenom Kraljevstvu želelo da premesti sedište svoje uprave u Holandiju. Za to je društvu bila potrebna saglasnost Poreske uprave Ujedinjenog Kraljevstva, pošto se sa promenom menja i mesto plaćanja poreza. Poreska uprava je uslovila davanje saglasnosti sa plaćanjem visokog poreza, zbog čega se društvo obratilo Evropskom sudu pravde, pozivajući se na to da je ovo ograničavanje slobode nastanjivanja i tako protivno Ugovoru. Sud je bio na mišljenju da uslovljavanje Poreske uprave nije protivno Ugovoru i slobodi nastanjivanja, i da društvo nema pravo na prekograničnu promenu sedišta na osnovu Ugovora. Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo trgovačkih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 6-9.

25 *D. H. M. Segers v Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor Bank- en Verzekeringswezen, Groothandel en Vrije Beroepen* (79/85). U vezi ovog slučaja vidi: P. Craig, G. de Búrca, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 2003, str. 795.

26 „*Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen*“ (212/97).

27 U vezi pitanja slobodnog nastanjivanja trgovačkih društava unutar Zajednice vidi: P. Craig, G. de Búrca, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 2003, str. 797-799; T. Jevremović, Prekogranična promena sedišta društva u komunitarnom pravu, Zadužba Andrejević, Beograd, 2003; J. C. Dammann, *Freedom of Choice in European Corporate Law* [Sloboda izbora u Evropskom pravu privrednih društava], Yale Journal of International Law, br. 29, leto 2004, str. 477-542; M. Siems, *Convergence, Competition, Centros and Conflict of Law: European Company Law in the 21st Century* [Konvergencija, utakmica, Centros i sukob zakona: evropsko pravo privrednih društava u 21. veku], European Law Review, br. 27/1, 2002, str. 47-59; P. Dyrberg, *Full Free Movement of Companies in the European Community at Last* [Konačno puna sloboda kretanja trgovačkih društava u Evropskoj zajednici], European Law Review, br. 28/4, 2003, str. 528-537; W.-H. Roth, *From Centros to Ueberseering: Free Movement of Companies, Private International Law, and Community Law* [Od Centrosa do Iberzeringa: slobodno kretanje trgovačkih društava, međunarodno privatno pravo, i komunitarno pravo], International and Comparative Law Quarterly, br. 52, januar 2003, str. 177-208; C. Holst, *European Company Law after Centros: Is the EU on the*

U slučajima „*Überseering*“²⁸ i „*Inspire Art*“²⁹ Sud je nedvosmisleno potvrdio teoriju inkorporacije. Evropski sud pravde je smatrao da harmonizacija daje odgovor na izazove integracije, i da se Rimski ugovor može tumačiti tako da daje ovlašćenje i na potpunu harmonizaciju prava privrednih društava ubuduće.³⁰ Ove odluke inače podržavaju *supra* već spomenutu „utrku“ među raznim pravnim sistemima, u cilju obezbeđivanja što fleksibilnijih uslova za privredna društva.

Vraćajući se na pitanje usklađivanja i izjednačenja nacionalnih zakonodavstava država članica, moramo napomenuti da je Savet taj koji dobija zadatak da obezbedi slobodu nastanjanja preko propisa, tj. sekundarnih izvora (Član 94 (eks 100) i 95 (eks 100A)). Sekundarni pravni izvori Zajednice preko kojih se sprovodi ovo usklađivanje i izjednačenje prava privrednih društava su uredbe („*regulation*“) i uputstva ili smernice („*directive*“).³¹ Uredbe su opšti pravni akti koji obavezuju u celini i koji se direktno primenjuju u državama članicama. Njima se vrši izjednačenje (uniformizacija, unifikacija) prava privrednih društava unutar Zajednice. S druge strane usklađenje

---

Road to Delaware? [Evropsko pravo trgovačkih društava posle Centrosa: Da li je EU na putu prema Delaveru?], Columbia Journal of European Law, br. 8, proleće 2002, str. 323-341; A. J. Gildea, *Überseering: a European Company Passport* [Iberzering: evropski pasoš za privredno društvo], Brooklyn Journal of International Law, br. 30, 2004, str. 257-292; N. Rothe, *Freedom of Establishment of Legal Persons within the European Union: an Analysis of the European Court of Justice Decision in the Überseering Case* [Sloboda osnivanja pravnih lica unutar Evropske unije: analiza odluke Evropskog suda pravde u Iberzering slučaju], American University Law Review, br. 53, jun 2004, str. 1103-1141; L. Jankolovits, *No Borders, No Boundaries. No Limits.* [Nema granica. Nema prepreka. Nema ograničenja.], Cardozo Journal of International and Comparative Law, br. 11, proleće 2004, str. 973-1005; B. Angelette, *The Revolution that Never Came and the Revolution coming – de Lasteryrie du Salliant, Marks and Spencer, Service Systems and the Changing Corporate Law in Europe* [Revolucija koja nikad nije došla i revolucija koja dolazi – de Lasteriri di Saljant, Marks i Spenser, Servis Sistems i pravo korporacija u Evropi koje se menja], Virginia Law Review, br. 92, oktobar 2006, str. 1189-1223; M. A. Dausés, P. Nikolicza, *Egy egységes európai magánjog felé* [Prema jednom jedinstvenom evropskom privatnom pravu], Jogtudományi Közlöny, br. 57/10, oktobar 2002, str. 435-447; L. Cerioni, *The „Überseering“ Ruling: the Eve of a „Revolution“ for the Possibilities of Companies' Migration Throughout the European Community?* [Odluka „Iberzering“: svanuće jedne revolucije za mogućnost migracije trgovačkih društava unutar Evropske zajednice?], Columbia Journal of European Law, br. 10, jesen 2003, str. 117-137.

28 „*Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC) (C-208/00)*“.

29 „*Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd. (C-167/01)*“. Veoma dobru analizu daju ovog slučaja: B. Bordaš, Uticaj komunitarnog prava na nacionalno međunarodno privatno pravo – odabrana praksa Evropskog suda pravde, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, br. 39/3, 2005, str. 277-307.

30 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 26.

31 Vidi isto: M. A. Dausés, P. Nikolicza, *Egy egységes európai magánjog felé* [Prema jednom jedinstvenom evropskom privatnom pravu], Jogtudományi Közlöny, br. 57/10, oktobar 2002, str. 444; B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 283.

(harmonizacija) se vrši preko uputstava ili smernica. Uputstva obavezuju države članice u pogledu cilja i sadržine, ali ostavljaju na diskreciju državama članicama način ostvarivanja tog cilja u svom pravnom poretku. Uputstva, za razliku od uredbi, se ne primenjuju neposredno, već se prvo inkorporiraju u nacionalni pravni sistem. Kao i uredbi, tako se i uputstva moraju primeniti u celosti, na način koji osigurava njihovu efikasnu primenu, i nakon što rok za njihovu implementaciju prođe, one postaju direktno primenjive, tj. nacionalni sudovi moraju da tumače domaće zakonodavstvo u skladu sa odredbama uputstva.³² Pošto je pravo privrednih društava veoma osetljivo polje u pravno-političkom smislu, i pošto su još uvek veoma velike razlike između raznih sistema prava privrednih društava, većina instrumenata usklađivanja i izjednačenja su uputstva.³³ Postoje i mišljenja da baš zbog toga nema ni prave harmonizacije na ovom polju, i da ovakva harmonizacija više škodi nego što pomaže razvitku jedinstvenog prava privrednih društava u Evropskoj zajednici.

Osim pomenutih pravnih mogućnosti za regulisanje ove materije, tu je i mogućnost iz člana 308 (eks 235) Ugovora, na osnovu koje Savet može jednoglasno, a na predlog Komisije, preduzeti odgovarajuće mere u slučaju da je to potrebno za ostvarenje ciljeva Zajednice, tj. zajedničkog tržišta.³⁴

Osim gore navedenih mogućnosti, Ugovor daje mogućnost i državama članicama da „vode međusobne pregovore“ vezane za uzajamno priznavanje privrednih društava ili firmi, zadržavanje pravnog subjektiviteta u slučaju premeštanja sedišta iz

---

32 Vidi: A. Arnall, A. Dashwood, M. Ross, D. Wyatt, *European Union Law* [Pravo Evropske unije], Sweet and Maxwell, London, 4. izdanje, 2000, str. 84-104; J. Steiner, L. Woods, C. Twigg-Flesner, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 9. izdanje, 2006, str. 57; P. Craig, G. de Burca, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 3. izdanje, 2003, str. 112-115; T. C. Hartley, *The Foundation of European Community Law* [Osnivanje prava Evropske zajednice], Oxford University Press, Oxford, 5. izdanje, 2003, str. 203-211; C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo trgovačkih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 21.; M. A. Dauses, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 1-3; R. D. Vukadinović, *Pravna sredstva i metodi harmonizacije prava privrednih društava u Evropskoj uniji*, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 916; R. D. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1996, str. 170-171; J. Hanlon, *European Community Law*, Sweet and Maxwell, London, 3. izdanje, 2003, str. 104 i 105; A. Guaccero, *Recent Developments in European Takeover and Corporate Law* [Najnoviji rezultati u evropskom pravu preuzimanja i pravu privrednih društava], *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, br. 12, leto 2004, str. 91-108.

33 Za donošenje uputstava vezanih za polje prava privrednih društava nije propisan poseban postupak, oni se donose po opštem postupku. Vezano za ovo vidi isto: R. D. Vukadinović, *Pravna sredstva i metodi harmonizacije prava privrednih društava u Evropskoj uniji*, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 917.

34 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 20.

jedne u drugu državu, kao i mogućnost udruživanja privrednih društava ili firmi na koja se primenjuju pravni propisi različitih država.³⁵

Nije jasno koliko utiče na harmonizaciju ove materije princip subsidijarnosti, prema kojem organi Unije donose propise za regulisanje određenog pitanja samo ukoliko se cilj koji se želi ostvariti tim propisom ne može bolje i efikasnije ostvariti propisima država članica. Činjenica je da za primenu ovog principa moraju biti ispunjena dva kumulativna uslova: da se radi o oblasti konkurentskih nadležnosti (nadležnosti o pitanjima koja Unija deli sa državama članicama) i da dato pitanje nije već regulisano propisima država članica.³⁶ Neizvesno je međutim, koliko bi se mogao efikasno ostvariti cilj harmonizacije prava privrednih društava polazeći od dole, znači preko zakonodavstava država članica.³⁷

Pošto su sekundarni izvori najvažniji izvori prava privrednih društava Evrpske unije, ovaj rad se bavi njima. Do sada je usvojeno više uputstava i dve uredbe.³⁸ Može se reći da se sa ovim aktima prvenstveno žele postići tri važna cilja. Prvi je usklađivanje i izjednačenje prava akcionarskih društava, drugi je ostvarenje principa publiciteta na celoj teritoriji Evropske unije, prvenstveno zbog postizanja veće pravne sigurnosti, dok je treći važan cilj, razvoj supranacionalne forme privrednih društava.³⁹

U sledećim poglavljima ćemo dati detaljnu analizu ove materije i sagledati kako se u sudskoj praksi tumače ovi pravni propisi. U isto vreme, još jednom želimo istaći da se ovaj rad bavi samo propisima koji su već usvojeni i koji su na snazi.⁴⁰

---

35 Član 293 (eks 220) Ugovora. Na osnovu ovoga je potpisana 1968. godine Konvencija o uzajamnom priznanju privrednih društava i pravnih lica između država članica Zajednice. O ovoj temi vidi: G. Ilić, Sloboda osnivanja preduzeća u pravu Evropske unije, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 973; C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 16; M. A. Daus, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 6a.

36 Član 5 stav 2 Ugovora o osnivanju Evropske unije (*Treaty establishing the European Union*).

37 Vidi: M. A. Daus, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 6a.

38 Vidi *infra* pod „Literaturom“ listu usvojenih uputstava i uredbi.

39 Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 25-33.

40 Isto je važno napomenuti da se rad bavi samo propisima koji se tiču privrednih društava u užem smislu, tako da se ne bavi propisima koji se odnose recimo na banke i zadrugu.

Prvo poglavlje

Publicitet, punovažnost pravnih poslova i ništavost društva

Od donošenja prvog uputstva vezanog za pravo privrednih društava još davne 1968. godine, karakteristika uputstava se postepeno menjala. Na prva uputstva je imao veoma jak uticaj duh nemačkog prava i stil pisanja nacrtu pravnih akata, tako da su ova uputstva veoma precizno formulisana i veoma detaljna i opisna, ostavljajući malo prostora kod primenjivanja u državama članicama.⁴¹ Kod kasnijih generacija uputstava, od sredine sedamdesetih, ona postaju sve fleksibilnija, dajući sve više prostora državama članicama kod njihovog primenjivanja. Ova uputstva se koncentrišu na propisivanje toga što se treba postići, a ne toliko kako se to može postići. Ova fleksibilna uputstva se zovu i „okvirna uputstva“. Njihova prednost je u tome da se mnogo lakše postiže konsenzus među državama članicama kada je reč o njihovoj izradi i prihvatanju, a pored toga daju mogućnost da se izbegnu žalbe pojedinih država članica zbog ugrožavanja njihove suverenosti.⁴² Takođe moramo spomenuti da je i procedura njihovog donošenja postala jednostavnija i fleksibilnija tokom godina. U sledećih nekoliko poglavlja ćemo dati pregled dosad usvojenih uputstava. Neka uputstva su detaljnije obrađena, druga manje detaljno, zavisno od njihovog značaja.

Pitanja vezana za publicitet, punovažnost pravnih poslova i ništavost društva su regulisana u Prvom uputstvu Saveta. Ovo Uputstvo ne samo da je bilo prvo iz oblasti prava privrednih društava, nego i iz oblasti građanskog prava u Zajednici. Kao i kod kasnijih uputstava, i donošenje ovog Uputstva je bilo praćeno dugim i iscrpljujućim pregovorima.⁴³ Pun naziv Prvog uputstva je *Prvo uputstvo Saveta u cilju obrazovanja jedinstvenih mera zaštita za celu Zajednicu o usaglašavanju mera zaštita sa strane država članica za zaštitu interesa članova društava i trećih lica za društva iz člana 58*

41 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 29.

42 Villiers govori o četiri generacija uputstava: u prvu generaciju uputstava spadaju Prvo i Drugo uputstvo koji su veoma detaljni, prateći nemački sistem, u drugu spadaju Treće, Šesto uputstvo i uputstva iz oblasti računovodstva, koja su već fleksibilnija, u treću spadaju Jedanaesto i Dvanaesto uputstvo, za koja je karakteristično da su kraća i da daju više diskrecionog prava državama članicama kod njihove implementacije. Ostala uputstva spadaju u poslednju četvrtu generaciju, koja su usvojena po principu proporcionalnosti i subsidijariteta. Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 28-51.

43 Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 40.

stava 2 Ugovora (68/151/EEZ)⁴⁴. Pravni osnov ovog Uputstva, kao što je to već *supra* bilo spomenuto, daje član 44 stav 2 tačka g (eks 54 3 g)⁴⁵ Ugovora o EZ, dajući ovlaštenje Savetu da donese uputstva u cilju postizanja slobode nastanjivanja. Uputstvo je doneto na predlog Komisije, uzimajući u obzir u isto vreme i mišljenje Evropskog parlamenta i Ekonomskog i socijalnog komiteta.⁴⁶

Uopšteno posmatrano, cilj Prvog uputstva je usklađenje različitih nacionalnih zakonodavstava vezanih za postizanje slobode nastanjivanja privrednih društava sa ograničenom odgovornošću (društva kapitala), koja veoma često posluju izvan nacionalnih granica. Ipak, pošto usklađivanje prava unutar Zajednice je bio i jeste jedan dugačak i postepeni proces koji se zasniva na ideji neo-funkcionalizma, Savet je u ovom Prvom uputstvu odredio usklađenje samo nekih polja vezanih za slobodu nastanjivanja privrednih društava. Prilikom izrade Uputstva je uzet u obzir karakter ovih društava, tj. da ona odgovaraju samo sa svojom imovinom trećim licima (poveriocima). Tako se postavio kao najvažniji cilj i predmet ovog Uputstva usklađenje nacionalnih pravnih normi koje se odnose na davanje podataka od strane ovih društava sa ograničenom odgovornošću, na publicitet (javnost) tih podataka, na punovažnost njihovih pravnih poslova i na ništavost samog društva u cilju bolje zaštite trećih lica (poverilaca) na celoj teritoriji Zajednice.⁴⁷ Sva ova rešenja kao indirektan cilj imaju i podsticanje efikasnije trgovine među državama članicama Zajednice.⁴⁸

Ovo Uputstvo je doživelo više izmena i dopuna, koje su sa jedne strane imale za cilj da se primeni Uputstva priključe i nove države članice, kao i da se sa druge strane

44 Na engleskom: "First Council directive of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community (68/151/EEC)".

45 Tačna formulacija ovog člana je: „U cilju postizanja slobode nastanjivanja u određenoj delatnosti, Savet će doneti odluke putem uputstava, shodno postupku navedenom u članu 251 i nakon konsultovanja Ekonomskog i socijalnog komiteta. Savet i Komisija izvršavaju zadatke koji su im povereni prethodnim odredbama, a naročito:

[...]

g. koordinacijom, u meri u kojoj je potrebno radi njihovog ujednačavanja, zaštitnih odredbi koje države članice propisuju kompanijama ili firmama, [...], u cilju zaštite interesa članova društva i trećih lica“.

46 Prvo uputstvo je u stvari deo opšteg programa za ukidanje ograničavanja slobode nastanjivanja.

47 Preambula Prvog uputstva. U Zajednici najvažniji cilj prava privrednih društava je da štiti interese poverilaca (uzet je u obzir nemački model), dok je u Sjedinjenim Američkim Državama najvažnije da se obezbedi što veća autonomija akcionarima društva (a poverioci se obezbeđuju pomoću obligacionog prava). Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 299-300.

48 Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, Munchen, 1999, str. 40.

Uputstvo prilagodi očekivanjima 21. veka u tehničkom smislu, uvođenjem mogućnosti i obaveze prijave dokumenata u elektronskoj formi, vođenje administracije takođe u elektronskoj formi, i objavljivanje i izdavanje izvoda iz registra u ovoj formi.⁴⁹

Samo Uputstvo tačno određuje kad se primenjuje ovaj propis. Primenjuje se kod zakona, uredbi i upravnih propisa koji se odnose na privredna društva sa ograničenom odgovornošću, zavisno od toga u kojoj formi je ova forma društva prisutna u zakonodavstvu dotične države.⁵⁰ Na primer, u Ujedinjenom Kraljevstvu Uputstvo se primenjuje na sve forme društava sa ograničenom odgovornošću („*companies incorporated with limited liability*“), dok na primer u Nemačkoj na društvo sa ograničenom odgovornošću („*die Gesellschaft mit beschränkter Haftung*“), na akcionarsko društvo („*die Aktiengesellschaft*“) i na komanditno društvo na akcije⁵¹ („*die Kommanditgesellschaft auf Aktien*“).⁵²

Prvo pitanje koje reguliše ovo Uputstvo je *davanje podataka od strane društva i publicitet* tih podataka.⁵³ Jedno od najvažnijih pitanja vezanih za pravo privrednih društava Zajednice je pitanje publiciteta. Javnost podataka vezanih za jedno društvo je od ogromnog značaja, prvenstveno kad je reč o zaštiti poverilaca. Osim toga, naravno, publicitet obezbeđuje i zaštitu članova društva, manjinskih akcionara odnosno članova, a u širem smislu i zaštitu društvenih vrednosti i javnog interesa. Propisi vezani za publicitet se mogu naći u više sekundarnih izvora prava Zajednice, ali je najvažniji propis, ipak, Prvo uputstvo Saveta koje se u stručnoj literaturi često zove „Uputstvo o publicitetu“.

49 Te izmene i dopune su sledeće: Uputstvo Evropskog parlamenta i Saveta 2003/58/EZ, OJ L 221, 13, 4.9.2003; Uputstvo Saveta 2006/99/EZ, OJ L 363, 137, 20.12.2006; Ugovor o pristupanju Danske, Irske i Ujedinjenog Kraljevstva, OJ L 73, 14, 27.3.1972; Ugovor o pristupanju Grčke, OJ L 291, 17, 19.11.1979; Ugovor o pristupanju Španije i Portugalije, OJ L 302, 23, 15.11.1985; Ugovor o pristupanju Austrije, Švedske i Finske, OJ C 241, 21, 29.8.1994; Ugovor o uslovima pristupanja Česke, Estonije, Kipra, Latvije, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke i prilagođenje ugovorima na kojima se osniva Evropska unija, OJ L 236, 33, 23.9.2003.

50 Ovde bi hteli skrenuti pažnju na činjenicu da je stručna terminologija na engleskom jeziku koja se u sekundarnim pravnim aktima koristi malo je zavarljiva: „*limited liability companies*“ [društva sa ograničenom odgovornošću] znači i akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću, znači svako društvo gde su članovi društva odgovorni za dugove društva samo do mere uloženog kapitala. Dok „*private limited liability company*“ znači društvo sa ograničenom odgovornošću koje kod nas poznajemo, a „*public limited liability company*“ akcionarsko društvo poznato nama.

51 O ovoj formi privrednog subjekta obširnije vidi: Z. Stefanović, J. Hrlje, Statusno privredno pravo, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 330.

52 Član 1 Prvog uputstva navodi tačne forme po svim ostalim državama članicama.

53 Članovi 2 do 6 Prvog uputstva.

Na osnovu Uputstva, možemo praviti razliku između (a) instrumenta (sredstva) publiciteta, (b) predmeta publiciteta i (c) dejstva publiciteta.⁵⁴ Što se tiče prvog, tj. instrumenta (sredstva) publiciteta, to su (i) registar članice države, (ii) službeni list članice države i (iii) pisma i narudžbe društva.

Uputstvo obavezuje članice da u registru⁵⁵ otvore poseban dosije za svako privredno društvo koje spada pod Uputstvo, a koje je registrovano u datoj državi članici.⁵⁶ Ovaj dosije treba da sadrži sledeće dokumente i podatke, koji su, u stvari, predmet publiciteta:⁵⁷

- osnivački akt i statut (u slučaju da je u posebnom dokumentu) i sve dopune i izmene kao i jedinstveni tekst ovih dokumenata posle svake izmene i dopune,
- imenovanje, prestanak prava zastupanja i lični podaci osoba koji kao članovi organa imaju pravo da predstavljaju privredno društvo prema trećim licima (i da li je to samostalno ili zajedničko pravo potpisa u ime društva) i u pravnim postupcima, i tih lica koja sudeluju u poslovođenju, nadzoru, ili kontroli privrednog društva,
- godišnje jednom iznos registrovanog kapitala,
- knjigovodstveni dokumenti za svaku finansijsku godinu,⁵⁸
- promena sedišta društva,
- prestanak društva,
- ukidanje društva od strane suda,
- imenovanje likvidatora, lični podaci, ovlašćenja,
- završetka likvidacionog postupka, i u članicama gde brisanje iz registra ima pravni efekat, činjenica brisanja iz registra.

Države članice mogu slobodno propisati da se osim ovih podataka i dokumenata još i druge informacije moraju uneti u registar. Osim toga, moramo napomenuti da se

54 Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo trgovačkih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 42-46.

55 Registar u raznim državama članicama može imati razna službena imena, kao na primer „registar trgovačkih društava“, „privrednih subjekata“, itd. Kod nas je to Agencija za privredne registre.

56 Član 3 stav 1 Prvog uputstva.

57 *Id.*, članovi 2 i 3 stav 2. Tu moramo napomenuti da je originalni tekst Prvog uputstva više puta bio predmet izmena i dopuna, koje su uzete u obzir kod ovog nabranja (vidi *supra*).

58 Ovi dokumenti moraju biti sastavljeni u skladu sa Uputstvom Saveta 78/660/EEZ, 83/349/EEZ, 86/635/EEZ i 91/674/EEZ.

kasniji propisi, kada se radi o publicitetu, pozivaju na ove odredbe Prvog uputstva, ali višestruko proširuju ovaj skup podataka.⁵⁹

Ovi dokumenti i podaci (ili samo njihovi delovi) se moraju objaviti u službenom glasniku članice države, ili na bilo koji drugi način koji je isto toliko efikasan, u kom slučaju se mora obezbediti mogućnost pretrage u hronološkom redosledu preko elektronske baze podataka. Izvod iz svih ovih dokumenata i podataka se mora obezbediti na pismeni zahtev. Uputstvo ne spominje da bi takav zahtev moglo podneti samo lice koje može dokazati svoj pravni interes, tako da se podrazumeva da svako ima pravo da traži izvod iz tih dokumenata i podataka. Naknada za ovu uslugu ne može biti viša od troška postupka. Takvi izvodi se moraju overiti kao službeni izvodi. Izmena i dopuna Uputstva daje mogućnost da se takav izvod traži i da se izda i u elektronskoj formi.⁶⁰

Uputstvo isto tako propisuje da društva moraju na svojim pismima i narudžbama navesti informacije koje su potrebne da se tačno identifikuje registar u kome se nalazi dosije o društvu, zajedno sa brojem društva pod kojim je društvo registrovano u tom registru, zatim pravna forma društva, sedište društva, i u slučaju da je društvo pod likvidacijom, označenje ove činjenice. Takođe se očekuje od društva da se svi ovi podaci nađu na veb stranici društva.⁶¹ Sa donošenjem ovog propisa može se reći da su u pravu privrednih društava Evropske unije pisma, narudžbe i veb stranice takođe postaju instrumenti (sredstva) publiciteta.

Uputstvo se bavi pravnim dejstvom publiciteta u stavovima 5 do 7 člana 3. Prema tim odredbama, društvo se može pozvati na dokumente i podatke prema trećim licima samo posle objavljivanja istih, kako je to propisano *supra* (pozitivni publicitet), izuzev u slučaju da društvo može da dokaže da je treće lice znalo za ova dokumenta i podatke (negativni publicitet).⁶² Treće lice ima mogućnost da dokaže da nije moglo doći do ovakvih informacija samo u slučaju da su poslovi bili sklopljeni do 16. dana nakon objave ovih podataka. Treća lica se isto mogu pozivati na dokumente ili podatke u vezi kojih je propuštena obaveza davanja podataka, osim u slučaju da je podatak

---

59 Vidi npr. kod Evropske ekonomsko interesne grupacije (član 7 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji). Vidi isto: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 273.

60 Član 3 stav 3 Prvog uputstva.

61 *Id.*, član 4.

62 Vidi isto: M. A. Dausies, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik Privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 23; R. D. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1996, str. 171-172.

nevažeci baš zbog propusta objavljivanja.⁶³ Uputstvo obavezuje države članice da sve učine kako bi se izbegle razlike između podataka objavljenih u službenom glasniku i podataka koji su u dosijeu društva. U slučaju da ipak dođe do greške, društvo se ne može pozvati na podatke objavljene u službenom glasniku prema trećim licima. Međutim, treća lica se mogu pozvati na iste, osim u slučaju da društvo može dokazati da je to treće lice imalo saznanja o dokumentima i podacima koji su u registru.⁶⁴

Uputstvo obavezuje države članice da sankcionišu propuste u vezi ovih obaveza, naročito propust davanja knjigovodstvenih dokumenata za svaku finansijsku godinu i propust navođenja gore navedenih podataka u pismima i narudžbama društva.⁶⁵

Vežano za ovu odredbu (član 6 Uputstva) mogu se istaći dve veoma važne odluke Evropskog suda pravde. Prvi slučaj je „*Verband deutscher Daihatsu-Händler eV v Daihatsu Deutschland GmbH*“⁶⁶ u kome je Savez „*Daihatsu*“ trgovaca tražio od prvostepenog (opštinskog) suda, koji je u isto vreme bio zadužen za vođenje registra privrednih društava, da donese rešenje kojim obavezuje „*Daihatsu*“ Nemačku d.o.o. (generalnog agenta „*Daihatsu*“ za Nemačku) da objavi godišnji finansijski izveštaj, ili ako to ne učini, da plati kaznu. Ovaj zahtev je odbačen ne samo sa strane prvostepenog suda, već i drugostepenog i trećestepenog suda, na osnovu pravnog stava da takav zahtev prema nemačkom pravu mogu podneti samo članovi, poverioci ili radnički savet društva. Uprkos činjenici da je sud trećeg stepena podržao odluke nižih sudova, podnet je zahtev za prethodnu odluku („*preliminary ruling*“) Evropskom sudu pravde, čija je suština bila pitanje da li je protivno članu 6 Prvog uputstva da nacionalno pravo daje mogućnost samo članovima, poveriocima ili radničkom savetu društva da traže izricanje kazne u slučaju da društvo ne ispuni obavezu objavljivanja godišnjeg finansijskog izveštaja, koji je propisan Prvim uputstvom. Evropski sud pravde je došao do zaključka da se Prvo uputstvo mora tumačiti tako da spreči zakonodavstva država članica da ograniče pravo da traže nametanje kazne društvu samo na članove, poverioce ili radnički savet društva, u slučaju da se ne ispuni obaveza objavljivanja godišnjeg finansijskog izveštaja, koji je propisan Prvim uputstvom.

U drugom slučaju, „*Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*“⁶⁷, Sud je utvrdio da je Nemačka propustila da ispuni svoje obaveze po

63 U vezi ovoga vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 273.

64 Član 3 stav 6 Prvog uputstva.

65 *Id.*, član 6.

66 „*Verband deutscher Daihatsu-Händler eV v Daihatsu Deutschland GmbH* (97/96)“.

67 „*Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany* (191/95)“.

Prvom i Četvrtom uputstvu zbog toga što nije obezbedila odgovarajuće kazne (sankcije) za slučajeve kada privredna društva sa ograničenom odgovornošću ne poštuju odredbe Prvog i Četvrtog uputstva, na osnovu kojih bi trebalo da objave podatke o godišnjem obračunu.

Ovde bi takođe trebalo pomenuti i *Jedanaesto uputstvo (89/666)*⁶⁸ pošto se ovo Uputstvo isto odnosi na publicitet, tj. konkretno na publicitet ogranaka koji su osnovani na teritoriji neke druge države članice. Kao što smo već spomenuli, pravo slobodnog nastanjivanja se, osim na društva, takođe odnosi i na ogranak društva. Kao osnovni princip, Jedanaesto uputstvo propisuje da se dokumenti i podaci koji se odnose na ogranak moraju prijaviti i objaviti u skladu sa članom 3 Prvog uputstva. Uputstvo taksoativno propisuje koji su to dokumenti i podaci: adresa ogranka, delatnost ogranka, registar gde je društvo registrovano na osnovu Prvog uputstva sa registarskim brojem, firma i forma društva, firma ogranka ukoliko nije ista kao firma društva, podaci o licima koji zastupaju društvo, ko su članovi organa društva, predstavnici društva koji su odgovorni za delatnost ogranka, podaci vezani za prestanak društva i ukidanje ogranka kao i računovodstveni dokumenti određeni Uputstvom.⁶⁹ U isto vreme Uputstvo daje mogućnost državi članici na čijoj teritoriji je ogranak da propiše objavljivanje i drugih podataka, kao što su potpisi gore navedenih lica, osnivački akti, uverenje iz registra o postojanju društva, kao i podaci o teretima i garancijama na imovini društva u datoj državi članici.⁷⁰ Osim toga, države članice propisuju obavezu da ogranak navede registarski broj pod kojim se vodi i registar u kojem se vodi, i to na svim poslovnim pismima i obrascima.⁷¹ U slučaju da je društvo koje želi otvoriti ogranak registrovano u trećoj državi, znači izvan Zajednice, Uputstvo je strožije u vezi prijavljivanja i objavljivanja dokumenata i podataka.⁷² Države članice su dužne da propišu sankcije za slučaj propusta u vezi obaveze objave propisanih podataka.⁷³

Vraćajući se na analizu Prvog uputstva, ističemo da je *punovažnost pravnih poslova* privrednog društva drugo važno pitanje, koje reguliše ovo Uputstvo. Tokom osnivanja jednog društva, dok to društvo nije steklo pravnu ličnost, moraju se neke radnje

68 *Jedanaesto uputstvo Saveta od 21. decembra 1989. godine o zahtevu obelodanjivanja sa obzirom na ogranke koji su otvoreni u Državi članici sa strane određenih društava koja su regulisana pravom druge države (89/666/EEZ)*, na engleskom: "Eleventh Council Directive of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State (89/666/EEC)"

69 Član 2 stav 1 Jedanaestog uputstva.

70 *Id.*, član 2 stav 2.

71 *Id.*, član 10.

72 *Id.*, član 8.

73 *Id.*, član 12.

preduzeti (tzv. stanje predruštva). Naravno, zbog pravne sigurnosti i zaštite trećih lica, neko mora da odgovara za preuzete obaveze pre sticanja pravne ličnosti od strane društva. Zbog toga, Uputstvo propisuje da su svi, koji su postupili u ime društva, a pre nego što je društvo steklo pravni subjektivitet, odgovorni za obaveze solidarno⁷⁴, celokupnom svojom imovinom, osim ako društvo ne preuzme ove obaveze na sebe.⁷⁵

Uputstvo takođe propisuje da se u slučaju da se u registar protivzakonito uvedu lica koja mogu predstavljati društvo, društvo se može pozivati prema trećim licima na protivzakonito imenovanje takvih osoba samo u slučaju da društvo može dokazati da je treće lice imalo saznanje o toj činjenici.⁷⁶

Generalni princip Uputstva je da pravni akti organa društva koji se odnose na treća lica obavezuju društvo i u slučaju da ne spadaju u delatnost društva, izuzev u slučaju da te pravne radnje premašuju zakonsku nadležnost tih organa.⁷⁷

U isto vreme, zbog razlika u pravnim rešenjima u pojedinim državama članicama na ovom planu, državama članicama je data sloboda da propišu da takvi akti nisu obavezujući za društvo u slučaju da društvo može dokazati da je treće lice znalo da ta delatnost ne spada u delatnost društva. Sama činjenica objavljivanja osnivačkog akta nije dovoljan dokaz za ovo.⁷⁸

Punovažnost pravnih poslova, a u isto vreme i pitanje primenjivanja odredaba Prvog uputstva vezanih za ništavost društva, bilo je predmet sudske odluke u slučaju „*Ubbink Isolatie BV v Dak- en Wandtechniek BV*“⁷⁹, gde je holandska firma „*Ubbnik Isolatie BV*“ kao društvo sa ograničenom odgovornošću u fazi osnivanja (tj. u stanju predruštva) sklopilo jedan ugovor sa „*Dak- en Wandtechniek BV*“, a kad je došlo do izvršenja obaveza vezanih za ugovor, „*Ubbnik Isolatie BV*“ se pozivao na to da je ugovor nevažeći, pošto se društvo sa ograničenom odgovornošću nakon sklapanja ugovora nije osnovalo kao takvo (na osnovu holandskih propisa, pošto se nije registrovalo kao društvo sa ograničenom odgovornošću, postalo je ortačko društvo). Pošto se, dakle, na osnovu holandskog nacionalnog prava društvo kao društvo sa ograniče-

74 Lica koja su postupila u ime društva, mogu se drugačije dogovoriti u vezi podele ovih obaveza među sobom.

75 Član 7 Prvog uputstva. Vidi isto: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 33.

76 Član 8 Prvog uputstva. Vezano za ovo pitanje vidi slučaj „*Coöperatieve Rabobank „Vecht en Plassengebied” BA v Erik Aarnoud Minderhoud*“ (104/96).

77 Član 9 stav 1 Prvog uputstva.

78 *Id.*, član 9 stavovi 1 i 2.

79 „*Ubbnik Isolatie BV v Dak- en Wandtechniek BV* (136/87)“.

nom odgovornošću nije ni osnovano,⁸⁰ odredbe Uputstva koje se odnose na ništavost kod ove forme društva se ne mogu primeniti. Sud je konstatovao da pitanja vezana za odredbe Prvog uputstva u vezi sa ništavošću društva mogu nastati samo nakon formiranja društva i objave podataka o društvu. Znači, ako u registru ne postoje podaci o društvu kao društvu sa ograničenom odgovornošću, odredbe o ništavosti se ne mogu primeniti, bez obzira na to što je društvo sa ograničenom odgovornošću pod svojim imenom sklapalo poslove. U isto vreme Sud pravde je istakao da se na osnovu člana 7 Prvog uputstva nacionalno pravo države članice mora postarati da osobe koje su postupile u ime društva kod osnivanja, moraju snositi solidarnu odgovornost za preuzete obaveze celokupnom svojom imovinom.⁸¹

Treće važno pitanje kojim se bavi Prvo uputstvo je *ništavost privrednog društva*.⁸² Mogućnost da se jedno društvo proglasi ništavim je stalna pretnja i realna rizik za verioce, akcionare i zaposlene u društvu. Zbog toga njih Uputstvo štiti na više načina. Kao prvo i osnovno pravilo, Uputstvo propisuje da u državama članicama u kojima nema predhodne upravne ili sudske kontrole kod osnivanja društva, osnivački akt društva i sve njegove izmene i dopune moraju biti u službeno overenom dokumentu.⁸³ Osim toga, Uputstvo tačno određuje kako i u kojim slučajevima se može izreći ništavost društva, dajući tako veću pravnu sigurnost licima koja su u nekom pravnom odnosu sa društvom. Ništavost se može izreći samo sudskom odlukom, i to samo ako postoji jedan od sledećih razloga:⁸⁴

- nije sačinjen osnivački akt, ili se nisu poštovali propisi koji se odnose na postupak predhodne kontrole, ili osnivački akt nije u formi službeno overenog dokumenta,
- cilj (delatnost) društva je protivzakonit ili je protivan javnom poretku,
- osnivački akt ili statut ne sadrži firmu društva, uloge članova, iznos osnovnog kapitala, ili delatnost društva,
- nisu ispoštovani propisi članice države u kojoj je društvo registrovano koji se odnose na minimalni propisani iznos osnovnog kapitala,

80 Tu se mora napomenuti da Uputstvo ostavlja nacionalnim zakonodavstvima da sami odrede uslove sticanja pravnog subjektiviteta.

81 Detaljniju analizu ovog slučaja daje P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 96-97.

82 U vezi ovog pitanja opširnije vidi R. R. Drury, *Nullity of Companies* [Ništavost privrednih društava] u R. R. Drury, P. G. Xuereb, *European Company Laws* [Evropska prava privrednih društava], Dartmouth, Aldershot, 1991, str. 247-257; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 52-54; P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 98-100.

83 Član 10 Prvog uputstva.

84 *Id.*, član 11.

- svi članovi osnivači su poslovno nesposobni,
- uprkos propisima države članice koji se odnose na društvo, broj osnivača je manji od dva.

Izricanje ništavosti društva znači da se društvo koje je nastalo protivpravno tretira kao da nije ni nastalo, tako da je pravna posledica likvidacija društva.⁸⁵

Od gore navedenih grupa lica koja mogu imati pravni interes prema društvu, Uputstvo reguliše samo interes poverilaca kada kaže da tokom likvidacije društva, ako je to moguće, obaveze prema poveriocima moraju biti ispunjene iz imovine društva. Uputstvo isto tako propisuje da u slučaju da je to potrebno zbog namirenja poverilaca, akcionari koji su upisali udeo ili akciju a nisu ih još uplatili (tj. nisu u društvo uneli upisani ulog ili ga nisu uneli u celini), moraju to da učine do visine koja je potrebna da bi se preostali poverioci namirili.⁸⁶ U isto vreme Uputstvo ostavlja državama članicama da regulišu odnose između članova društva koje je proglašeno ništavim.

Pitanje ništavosti društva i tumačenje člana 11 Uputstva se može isto tako naći u praksi Evropskog suda pravde. U slučaju „*Marleasing SA v La Comercial Internacional de Alimentacion SA*“⁸⁷ sud iz Ovieda (Španija) je na osnovu člana 177 Ugovora o EEZ tražio preliminarnu odluku Suda o tumačenju člana 11 Prvog uputstva. Ovo pitanje se postavilo u postupku pred sudom gde se vodio spor među strankama sa pravnim subjektivitetom. Sa jedne strane je bila firma „*Marleasing SA*“⁸⁸ kao tužilac, a sa druge, više manjih firmi kao tuženih, među ostalima i firme „*La Comercial SA*“. Prvenstveni zahtev „*Marleasing SA*“ se zasnivao na španskom Građanskom zakoniku prema kome ugovori koji nemaju pravni cilj (*causa*) ili čiji je pravni cilj protivzakonit ne mogu imati pravno dejstvo. Tako da je na osnovu ovoga „*Marleasing SA*“ tvrdio da je ugovor o osnivanju „*La Comercial SA*“ ništav, na osnovu razloga da je osnivanje društva imalo nedostatak cilja (*causa*) pošto je osnivanje imalo za cilj prevaru i izigravanje poverilaca. „*La Comercial SA*“ je imao suprotan stav, prema kome se tužba mora odbiti pošto član 11 Prvog uputstva ne spominje nedostatak cilja (*causa*) kao jedan od slučajeva u kojem se ništavost društva može izreći, a ova lista je po mišljenju „*La Comercial SA*“ potpuna i iscrpljujuća. Španija je bila pod obavezom da sa danom pristupanja Zajednici primeni ovo Uputstvo, međutim, to ni do dana traženja preliminarne odluke nije učinila. Uzimajući u obzir da se tu radi o pitanju koje se vezuje za tumačenje komunitarnog prava, španski sud je odlučio da postavi sledeće pitanje Evropskom sudu pravde: Da li je član 11 Prvog uputstva, koji nije primenjen u na-

85 *Id.*, član 12 stav 2.

86 *Id.*, član 12 stav 3 i 5.

87 „*Marleasing SA v La Comercial Internacional de Alimentacion SA* (106/89)“.

88 „SA“ je španska skraćenica za „*sociedad anónima*“, tj. akcionarsko društvo.

cionalnom pravu, neposredno primenjiv, tako da isključi izricanje ništavosti jednog akcionarskog društva („*public limited company*“) na nekoj drugoj osnovi, preko onih koji su nabrojani u ovom Uputstvu? Kao prvo konkretno pitanje koje se postavlja u vezi ovoga, je pitanje da li pojedinac može da se osloni na Uputstvo naspram nacionalnog prava? Sud je kod ovog pitanja izneo svoje dugogodišnje dosledno mišljenje, prema kojem Uputstvo ne stvara neposredne obaveze za pojedinca, tako da pojedinac ne može ni da se oslanja na Uputstvo u ovakvom slučaju. Međutim, u ovom slučaju nacionalni sud je u stvari postavio pitanje Sudu pravde da li je obavezan da u slučaju kada ima pred sobom slučaj koji je u domašaju Prvog uputstva Saveta uzme u obzir kod tumačenja nacionalnog prava slovo i cilj Uputstva ili ne. U konkretnom slučaju to se svodilo na pitanje da li se može sprečiti izricanje ništavosti jednog akcionarskog društva na nekoj drugoj osnovi, preko osnova navedenih u članu 11 Uputstva. Svaka država članica ima obavezu da postigne rezultate propisane Uputstvom i da u tom cilju preduzme sve potrebne mere.⁸⁹ Sudovi su delovi državne organizacije, tako da se ista ova obaveza odnosi i na nacionalne sudove. Iz toga proističe da primenom nacionalnog prava nacionalni sudovi moraju da tumače ovo pravo u svetlu slova i cilja Uputstva, tako da bi se cilj samog Uputstva postigao. U skladu sa tim, ako se nacionalno pravo tumači prema Prvom uputstvu, jednostavno nije moguće da se izrekne ništavost jednog akcionarskog društva na drugoj osnovi nego što je taksativno navedeno u članu 11 Prvog uputstva. U našem slučaju se mora detaljnije pogledati tačka b stava 2 člana 11 Uputstva koja daje mogućnost izricanja ništavosti u slučaju da je cilj (delatnost) društva protivzakonit ili protivan javnom poretku. Na osnovu mišljenja Komisije „cilj (delatnost) društva“ treba da se tumači tako kao da se to odnosi samo na cilj (delatnost) propisan u osnivačkom aktu ili statutu. Na osnovu stvarno obavljane (*de facto*) delatnosti, kao što je to na primer u ovom slučaju prevara poverilaca, ne može se izreći ništavost društva. Sa druge strane, mora se takođe uzeti u obzir i cilj Uputstva, koji se sastoji u tome da se smanji broj slučajeva u kojima se može izreći ništavost društva, čime se jača pravna sigurnost. Osnovi za izricanje ništavosti navedeni u članu 11 Uputstva moraju se uzeti u obzir u strogom (restriktivnom) smislu. Na osnovu gore navedenih razloga, Sud pravde je doneo odluku po kojoj je nacionalni sud, pred kojim je slučaj koji spada pod Prvo uputstvo vođen, obavezan da tumači svoje nacionalne propise u svetlu slova i cilja ovog Uputstva i da onemoguću izricanje ništavosti akcionarskog društva po nekom drugom osnovu, drugačijem od onih osnova koji su navedeni u članu 11 Prvog uputstva.

---

89 Član 5 Ugovora.

Drugo poglavlje

Osnivanje akcionarskog društva, zaštita i promena kapitala

Pored pitanja publiciteta, punovažnosti pravnih poslova i ništavosti društva, drugi važan skup pitanja se veže za osnivanje akcionarskog društva, za zaštitu njegovog kapitala i promenu kapitala. Ovim pitanjima se bavi Drugo uputstvo Saveta čiji je pun naziv *Drugo uputstvo Saveta od 13. decembra 1976. godine o kordinaciji garancija, koje su potrebne u cilju zaštite interesa članova i drugih, i koje države članice propisuju privrednim društvima koja spadaju pod član 58 stav 2 Ugovora, vezano za osnivanje akcionarskih društava i za održavanje i promenu njihovog kapitala, u cilju izjednačenja takvih garancija (77/91/EEZ)*⁹⁰. Isto kao i Prvo uputstvo, i ovo Uputstvo je doneto od strane Saveta na predlog Komisije, a na osnovu mišljenja Evropskog parlamenta i Ekonomskog i socijalnog komiteta. Pravni osnov mu je Ugovor o EEZ, tačnije član 44 stav 2 tačka g (eks 54 3 g).⁹¹ Međutim, ovo Uputstvo se odnosi samo na akcionarska društva (u Engleskoj: „*public company limited by shares*“, „*the public company limited by guarantee and having a share capital*“⁹², u Francuskoj: „*la société anonyme*“, u Nemačkoj: „*die Aktiengesellschaft*“)⁹³ i reguliše pitanja vezana za osnivanje društva, za zaštitu i promenu kapitala društva, prvenstveno u cilju zaštite akcionara i poverilaca.⁹⁴ Odredbe ovog Uputstva su zbog njihove prirode u tesnoj vezi sa Uredbom

90 Na engleskom: “*Second Council Directive of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent (77/91/EEC)*”. Izmene i dopune Uputstva: Uputstvo Saveta 92/101/EEZ, OJ L 347, 64, 28.11.1992; Uputstvo 2006/68/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 264, 32, 25.9.2006; Uputstvo Saveta 2006/99/EZ, OJ L 363, 137, 20.12.2006; Ugovor o pristupanju Danske, Irske i Ujedinjenog Kraljevstva, OJ L 73, 14, 27.3.1972; Ugovor o pristupanju Grčke, OJ L 291, 17, 19.11.1979; Ugovor o pristupanju Španije i Portugalije, OJ L 302, 23, 15.11.1985; Ugovor o pristupanju Austrije, Švedske i Finske, OJ C 241, 21, 29.8.1994; Ugovor o uslovima pristupanja Česke, Estonije, Kipra, Latvije, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke i prilagođenje ugovorima na kojima se osniva Evropska unija, OJ L 236, 33, 23.9.2003.

91 Preambula Drugog uputstva.

92 „*Public company limited by guarantee*“ je privredno društvo kod kojeg je odgovornost članova ograničena do iznosa za čiju je isplatu član unapred dao ličnu garanciju. „*Public company limited by guarantee and having a share capital*“ je utoliko više, da takvo društvo raspolaže i sa sopstvenim kapitalom osim ovih garancija članova.

93 Član 1 Drugog uputstva.

94 Preambula Drugog uputstva. Vidi isto: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 33; B. Pasa, G.

o Evropskom (akcionarskom) društvu („SE“), i sa tom Uredbom čine kičmu pravne materije koja se odnosi na Evropsko društvo.

Osnovna pretpostavka Uputstva je da se društva mogu osnovati od strane jednog ili više fizičkih ili/i pravnih lica, uprkos tome što neka nacionalna zakonodavstva propisuju minimalni broj osnivača. Propisivanje većeg broja akcionara u stvari nema veći značaj ako je odlučujuća većina akcija koncentrisana u jednoj ruci.⁹⁵ Društvo se osniva osnivačkim aktom („*instrument of incorporation*“) ili statutom („*statute*“) zavisno od toga šta nacionalno pravo države članice propisuje. Ovi izrazi možda zvuče malo čudno ako uzmemo u obzir kategorizaciju pravnih instrumenata kojima se osniva jedno privredno društvo u našem pravu, ali moramo znati da u Zajednici postoji mnogo različitih pravnih sistema koji primenjuju različite pravne solucije za iste pravne institucije.

Međutim, Uputstvo tačno propisuje informacije koje se obavezno navode u osnivačkom aktu ili statutu društva, koji naravno mora biti sastavljen u pismenoj formi. To su firma, forma i delatnost društva, visina osnovnog kapitala odnosno ukoliko postoji, ovlašćenog kapitala. Osim toga, moraju se navesti pravila koja se odnose na zastupanje, upravljanje, posloводство, nadzor i kontrolu društva, osim ako to nije uređeno u zakonu, kao i vreme na koje je društvo osnovano, osim ako nije osnovano na neodređeno vreme.⁹⁶ Ovo je minimalna lista podataka koji se moraju navesti, tako da same države članice imaju pravo da zahtevaju navođenje i drugih podataka u osnivačkom aktu (statutu).⁹⁷ Osim toga, osnivači moraju takođe ispoštovati i odredbe drugih pravnih akata Zajednice koji se odnose na njih. Ovi podaci su važni za poverioce i ostala lica koja stupaju u poslovni kontakt sa društvom, kako bi znali više o svom poslovnom partneru, i bili u mogućnosti da donesu odgovarajuće poslovne odluke zasnovane na činjenicama koje se vežu za društvo. Osim ovih podataka, član 3 Uputstva zahteva i sledeće podatke: sedište društva, nominalna vrednost upisanih akcija i njihov broj, broj upisanih akcija bez nominalne vrednosti (ukoliko se takve akcije u državi članici mogu izdati), specialni uslovi koji se odnose na prenos akcija,

---

A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 310.

95 Vidi član 5 stav 2 Drugog uputstva; Isto: M. A. Dausers, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 25; D. Jovanović, Druga direktiva Evropske unije o osnivanju i kapitalu akcionarskog društva (Specijalistički rad), Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2003, str. 5.

96 Član 2 Drugog uputstva. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 78-80.

97 Vidi isto: D. Jovanović, Druga direktiva Evropske unije o osnivanju i kapitalu akcionarskog društva (Specijalistički rad), Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2003, str. 7.

vrste akcija, iznos uplaćenog kapitala kod osnivanja, nominalna vrednost akcija, ime fizičkih i pravnih lica koja su potpisala osnivački akt. Sem ovoga se moraju navesti svi troškovi osnivanja, sve povlastice koje su date osobama koje su učestvovala u pribavljanju dozvola za osnivanje i početak privredne delatnosti društva.⁹⁸ Ove poslednje odredbe su nove za zakonodavstvo mnogih država članica i po našem mišljenju mnogo mogu doprineti borbi protiv korupcije i raznih zloupotreba u državama članicama. Isto tako, zbog veće pravne sigurnosti, osnivački akt (statut) i njegove izmene i dopune moraju da budu u formi javne isprave u slučaju da pravo države članice ne zahteva prijašnju upravnu, sudsku ili drugu kontrolu sa strane službenog organa.⁹⁹ Ako ipak dođe do spora oko pitanja ništavosti društva, primenjuju se odredbe Prvog uputstva, koje su, kako smo to već videli, veoma restriktivne kada se radi o izricanju ništavosti društva.¹⁰⁰ Uputstvo ne određuje kojim momentom društvo stiče pravni subjektivitet, tako da ovo pitanje ostaje u nadležnosti država članica.¹⁰¹

Član 5 ovog dela Uputstva se bavi pitanjem jednočlanog akcionarskog društva. Uputstvo generalno ne obavezuje države članice na priznavanje postojanja takvog društva, ali one mogu na osnovu Dvanaestog uputstva prihvatiti postojanje jednog člana akcionarskog društva, kako prilikom njegovog osnivanja tako i naknadno, sticanjem svih akcija društva od strane jednog lica. Uputstvo propisuje da u slučaju da broj akcionara padne ispod minimalnog broja koji je propisan u datoj državi članici za članove akcionarskog društva, društvo ne prestaje da postoji automatski samo zbog toga. Ako se u takvim slučajevima u državi članici prestanak društva izriče sudskom odlukom, nadležni sud mora dati određeni rok društvu da protivpravno stanje izmeni.¹⁰² Tu treba spomenuti *Dvanaesto uputstvo Saveta o pravu privrednih društava od 21. decembra 1989. godine o jednočlanim društvima sa ograničenom odgovornošću*, koje daje mogućnost osnivanja i funkcionisanja privrednih društava kapitala samo sa jednim članom.¹⁰³ Uputstvo se prvenstveno odnosi na društva sa ograničenom odgovornošću, ali član 6 istog Uputstva daje mogućnost njegove primene i u slučaju da nacionalno pravo države članice dopušta osnivanje ili naknadno nastajanje jednočlanog akcionarskog društva.

---

98 Član 3 Drugog uputstva.

99 Član 10 Prvog uputstva.

100 *Id.*, član 11 Prvog uputstva.

101 Vidi: R. D. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1996, str. 172.

102 Vidi *infra* Šesto poglavlje.

103 Na engleskom: „*Twelfth Council Company Law Directive of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies (89/667/EEC)*”.

Uputstvo sadrži detaljne odredbe u vezi osnovnog kapitala društva. Tako se propisuje da minimalni osnovni kapital akcionarskog društva ne može biti manji od 25.000 evra.¹⁰⁴ Ovako nisko određivanje osnovnog kapitala daje mogućnost i manjim privrednim društvima da se registruju u formi akcionarskog društva i tako uživaju prednosti ove pravne (organizacione) forme u Zajednici. Naravno, pošto Uputstvo određuje samo donju granicu osnovnog kapitala, države članice mogu propisati i viši minimalni osnovni kapital za „svoja“ akcionarska društva.¹⁰⁵ Svrha minimalnog osnovnog kapitala, naročito u kontinentalnim pravnim sistemima, je s jedne strane da obezbedi društvu početna neophodna sredstva za obavljanje svoje delatnosti, a s druge strane da pruži garanciju poveriocima i trećim licima da će njihova potraživanja prema društvu biti namirena,¹⁰⁶ dok anglo-saksonski pravni sistemi ne daju toliki značaj osnovnom kapitalu. Zbog toga, u kontinentalnim sistemima postoji veoma dobro izrađen sistem zaštite osnovnog kapitala, čiji elementi preovladavaju u ovom Uputstvu. Iz suštine minimalnog osnovnog kapitala proizlazi da se on mora održati bar na minimalnom propisanom nivou sve do prestanka društva. Ulozi u društvu obrazuju osnovni kapital, a mogu biti izraženi u novcu ili u stvarima sa imovinskom vrednošću. Rad i pružanje usluga ne mogu biti predmet uloga, što je inače tipično pravilo za prava privrednih društava država članica, ako se radi o akcionarskom društvu. Poverioci praktično ne bi bili u mogućnosti da namire svoja potraživanja iz takvih uloga.¹⁰⁷ Uputstvo isto propisuje da cena akcija ne može biti niža od njihove nominalne vrednosti.¹⁰⁸ Najmanje 25% vrednosti akcija koje glase na ime mora biti uplaćeno do registracije društva, dok akcije koje glase na donosioca moraju biti uplaćene u celosti. Nenovčani ulog mora biti stavljen na raspolaganje društvu u celosti u roku od pet godina od dana registracije društva.¹⁰⁹ Takav ulog mora biti procenjen od strane ovlašćenog nezavisnog veštaka (procenitelja). Uputstvo u isto vreme daje mogućnost da pod određenim okolnostima, koje su tačno propisane u samom Uputstvu, države članice ne primenjuju ovu odredbu o proceni uloga sa strane veštaka.¹¹⁰

---

104 Član 6 stav 1 Drugog uputstva.

105 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 102.

106 Vidi: Z. Stefanović, J. Hrlje, Statusno privredno pravo, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 246; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 81; D. Jovanović, Druga direktiva Evropske unije o osnivanju i kapitalu akcionarskog društva (Specijalistički rad), Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2003, str. 8.

107 Član 7 Drugog uputstva. Vidi isto: D. Jovanović, Druga direktiva Evropske unije o osnivanju i kapitalu akcionarskog društva (Specijalistički rad), Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2003, str. 8.

108 Član 8 stav 1 Drugog uputstva.

109 *Id.*, član 9.

110 *Id.*, član 10. Detaljnije o pitanju obaveze uloga akcionara vidi: Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 83-88.

U interesu zaštite kapitala društva, Uputstvo propisuje stroge uslove isplate dividendi i kamata vezanih za akcije.¹¹¹ Osnovni kapital može da služi za zaštitu poverilaca samo u slučaju da je održan, tj. da njome raspolaže samo društvo. Zbog toga Uputstvo propisuje da su akcionari dužni da vrate isplaćene iznose ukoliko akcionarsko društvo dokaže da su akcionari znali za protivpravnost takvih isplata, ili da su to morali znati uzimajući u obzir okolnosti.¹¹²

Uputstvo se isto tako bavi i pitanjem zabrane upisa sopstvenih akcija društva. Kao generalni princip važi pravilo da je takav upis zabranjen.¹¹³ Dopuštanje upisa sopstvenih akcija društvu ozbiljno bi ugrozilo njegov osnovni kapital, a štetilo bi i interesima poverilaca. Na ovaj način bi se u suštini ne samo ugrožavala vrednost osnovnog kapitala, već bi se realno umanjivala i imovina društva, što je još značajniji garantni fond za poverioce od osnovnog kapitala. Pored toga, upis sopstvenih akcija od strane samog društva bi ugrožavalo i interese nekih akcionara, pošto se na taj način potencijalno može smanjivati njihov uticaj na upravljanje društvom.¹¹⁴

Od zabrane upisa sopstvenih akcija treba razlikovati dopuštenost sticanja sopstvenih akcija od strane društva u sekundarnom prometu (na berzanskom ili vanberzanskom tržištu). Mnoga nacionalna prava dopuštaju društvu ovakvo sticanje sopstvenih akcija. Za slučaj da pravo države članice dopušta akcionarskim društvima da pribave sopstvene akcije, Uputstvo propisuje da je za takvo sticanje potrebno da se ispune sledeći uslovi i to:

- potrebna je saglasnost skupštine (sa određivanjem uslova takvog sticanja)¹¹⁵,
- nominalna (tj. emisiona) vrednost svih pribavljenih akcije ne sme prelaziti 10% osnovnog kapitala,
- zbog sticanja sopstvenih akcija ne sme se umanjiti imovina društva ispod iznosa osnovnog kapitala,
- da se radi o transakciji u kojoj se stiču isključivo u potpunosti uplaćene akcije.¹¹⁶

---

111 Član 15 Drugog uputstva. Vidi isto: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 314.

112 Član 16 Drugog uputstva.

113 *Id.*, član 18. Opširnije o ovome vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 103-105.

114 Vidi: Z. Stefanović, J. Hrle, *Statusno privredno pravo*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 352-354; Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, str. 94.

115 Uputstvo daje mogućnost odstupanja od ovog uslova u slučaju da se akcije kupuju zbog izbegavanja „ozbiljne i neposredne opasnosti“ koja pretili društvu (član 12 stav 2 Drugog uputstva).

116 Član 19 stav 1 Drugog uputstva.

U određenim slučajevima Uputstvo dalje mogućnost državama članicama da i od gore navedenih propisa odstupe.¹¹⁷ U svakom slučaju, ako su akcije stečene protivno ovim pravilima iz Uputstva, one moraju biti poništene u roku od godinu dana.¹¹⁸ Ako propisi države članice dozvoljavaju društvu da stekne sopstvene akcije, dva uslova u vezi takvih akcija moraju biti ispunjena: pravo na glas vezan za akcije koje su u vlasništvu društva mora biti suspendovan i ako su takve akcije prikazane u bilansu društva (kao imovina), mora se navesti među obavezama rezerva iste vrednosti.¹¹⁹ Uputstvo isto tako zabranjuje društvu da daje predujam (avans) ili kredit trećim licima sa ciljem da takva lica pribave akcije društva. Jedan od izuzetaka koji je Uputstvom predviđen odnosi se na finansijsko učešće zaposlenih u društvu, što se sve više podstiče u Evropskoj uniji poslednjih decenija, zbog čega se zaposlenim licima može izuzetno odobravati kredit ili davati predujam (avans).¹²⁰

Poslednji krug pitanja kojim se bavi ovo Uputstvo, odnosi se na povećanje i smanjenje osnovnog kapitala akcionarskog društva.

O povećanju osnovnog kapitala odlučuje skupština akcionara društva, odnosno skupština akcionarskog društva. Pored toga, osnivački akt, statut ili odluka skupštine može ovlastiti drugi organ društva da poveća kapital unutar određenih granica. Takvo ovlašćenje, međutim, može da važi najviše pet godina.¹²¹ Ako se radi o više vrsta akcija, akcionari iz svake vrste posebno moraju glasati o povećanju kapitala, ukoliko takvo povećanje utiče na datu vrstu (klasu) akcija. U slučajevima u kojima se povećanje kapitala ostvaruje ulozima u novcu, akcije se moraju ponuditi na preču kupovinu postojećim akcionarima i to srazmerno njihovom udelu¹²² u osnovnom kapitalu.¹²³ Pravo takve preče kupovine osnivački akt ne može ograničiti ni isključiti, ali se tako nešto može predvideti odlukom skupštine društva. Takva odluka se, međutim, može doneti samo dvotrećinskom većinom predstavljanog osnovnog kapitala u skupštini. Ipak, Uputstvo predviđa i izuzetak od ovog pravila pa dopušta mogućnost da država članica može propisati da je dovoljna samo većina glasova, ali pod uslovom da je u

---

117 *Id.*, član 20.

118 *Id.*, član 21.

119 *Id.*, član 22 stav 1.

120 *Id.*, član 23. U vezi finansijskog učešća zaposlenih vidi: J. Lowitzsch, *Financial Participation of Employees in the New Member and Candidate Countries of Central and Eastern Europe* [Finansijsko učešće zaposlenih u novim državama članicama i državama kandidatima Centralne i Istočne Evrope], Free University Berlin, Berlin, 2006.

121 Član 25 stav 2 Drugog uputstva.

122 Drugo uputstvo inače u članu 42 propisuje generalnu zabranu diskriminacije među akcionarima iste vrste (klase).

123 Član 29 stav 1 Drugog uputstva.

skupštini društva pri glasanju preko akcionara odnosno njihovih zastupnika zastuplje-
na najmanje polovina osnovnog kapitala društva.¹²⁴

Za pitanje povećanja osnovnog kapitala, i konkretno članova 25 i 42 Uputstva, veže se odluka Evropskog suda pravde u sjedinjenom slučaju „*Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE*“.¹²⁵ U ovom slučaju je na osnovu grčkog zakona jedan specijalni državni organ preuzeo privremeno upravljanje nad akcionarskim društvom koje je imalo finansijske poteškoće. Ovaj organ je sa saglasnošću države odlučio da poveća osnovni kapital društva. Akcionari društva su imali mogućnost preče kupovine „novih“ akcija u roku od mesec dana. Akcionari društva Karella i Karellas su tražili od grčkih sudskih organa da ponište ovu odluku kao protivustavnu i protivnu Drugom uputstvu. Među ostalom, oni su se pozivali na to da prema odredbama Drugog uputstva o povećanju osnovnog kapitala odluku može doneti samo skupština akcionara (član 25 stav 1) i da među akcionarima istog položaja ne sme biti diskriminacije (član 42). Ovakva odluka, uprkos tome da je oni nisu doneli, prinuđava akcionare ili da kupe nove akcije ili da trpe novog člana u društvu. Sud je stao na stanovište da je došlo do povrede prava akcionara, pošto pravo države članice ne sme da sadrži odredbe koje dozvoljavaju da se izvrši povećanje osnovnog kapitala društva bez odluke akcionara kao članova društva, tj. skupštine društva.

U slučaju smanjenja osnovnog kapitala odluku isto tako mora doneti skupština akcionara odnosno skupština akcionarskog društva. Ova odluka se mora doneti najmanje dvotrećinskom većinom glasova, osim u slučaju da se kapital smanjuje sudskom odlukom.¹²⁶ Nadalje, odluka o smanjenju osnovnog kapitala mora biti objavljena shodno odredbama člana 3 Prvog uputstva. Do smanjivanja kapitala dolazi u slučaju da je iznos osnovnog kapitala previsok, stoga ne može biti adekvatno iskorišćen, ili u slučaju da su društvu potrebna sredstva za pokrivanje gubitaka.¹²⁷ Isto tako do smanjenja osnovnog kapitala dolazi i onda kada društvo pri jednakom rezultatu poslovanja želi da vodi aktivniju politiku dividendi, jer se smanjivanjem osnovnog kapitala smanjuje i pasiva društva, pa se za oslobođeni deo osnovnog kapitala, pri jednakim ostalim uslovima povećava dobit društva. Pošto smanjenje osnovnog kapitala ipak ugrožava interese poverilaca, Uputstvo propisuje određene garancije kojima se štiti in-

---

124 *Id.*, član 29 stav 4.

125 „*Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE (C-19/90, C-20/90)*“.

126 Član 30 stav 1 Drugog uputstva.

127 Vidi: Z. Stefanović, J. Hrlje, *Statusno privredno pravo*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 339.

teres poverilaca u ovakvim slučajevima. Tako, poverioci čija su potraživanja starija od objavljivanja odluke o smanjenju osnovnog kapitala, imaju pravo da dobiju jemstvo za potraživanja koja nisu prispela do dana objavljivanja odluke.¹²⁸ Inače, Uputstvo zabranjuje smanjivanje osnovnog kapitala ispod Uputstvom propisanog minimalnog iznosa osnovnog kapitala. Države članice imaju mogućnost da dopuste odstupanje od ove odredbe u određenim slučajevima.¹²⁹

---

128 Član 32 stav 1 Drugog uputstva.

129 *Id.*, član 34.

Treće poglavlje

Fuzija društava

Struktura modernog tržišta često puta zahteva zajednički nastup privrednih društava na tržištu.¹³⁰ Motivi takvog nastupa i saradnje mogu između ostalog biti u tome da se lakše obezbeđuje sticanje resursa, lakše osvajaju tržišta, povećava efikasnost i stiču strategijske prednosti.¹³¹ Zbog toga se manja privredna društva često na različite načine povezuju i udružuju, ili se čak i sjedinjuju (tj. dolazi do njihove fuzije), pri čemu gube i svoju pravnu ličnost. Fuzija je „promena statusa usled koje dolazi do sjedinjavanja dva ili više pravnih lica u jedno“¹³² i koja proizvodi dejstvo *erga omnes*. Takva promena statusa, s jedne strane, ima značajne posledice na tržište i na privredna društva koja u njoj učestvuju, a s druge, potencijalno utiče na lica (kao što su to npr. članovi, zaposleni ili poverioci) koja se nalaze u određenom položaju prema akcionarskom društvu koji je subjekt fuzije.¹³³ Zbog toga je važno postojanje pravila za regulisanje konkurencije koja će omogućiti privrednim društvima Zajednice da održe konkurentnost na svetskom tržištu, uz istovremeno obezbeđivanje da se na unutrašnjem tržištu ne naruši konkurencija, kao i da se na odgovarajući način obezbediti zaštita gore spomenutih zainteresovanih lica tokom statusnih promena, kao što je to fuzija.¹³⁴

U Zajednici je posebno regulisana domaća, a posebno prekogranična fuzija. Pitanje domaće fuzije je uređeno preko Trećeg uputstva, dok je prekogranična fuzija uređena nešto novijim Uputstvom iz 2005. godine (2005/56/EZ). Prvo ćemo po-

---

130 Vidi: B. Rilke, Pravilo o kontroli fuzija, Pravo i privreda, br. 5-8., 1998, str. 932; R. D. Vukadinović, Fuzija preduzeća i sudska zaštita slobodne utakmice na unutrašnjem tržištu Evropske unije, Pravni život, br. 12, 1995, str. 625; B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 319.

131 Vidi: M. Szanyi, *Elmélet és gyakorlat a nemzetközi működőtőke-áramlás vizsgálatában* [Teorija i praksa u proučavanju protoka međunarodnog kapitala], Közgazdasági Szemle, br. 6, 1997, str. 496; T. Szentés, *A világgazdaság elméleti és módszertani alapjai* [Teorijski i metodološki osnovi svetske ekonomije], Aula, Budapest, 1995, str. 382; J. N. Behrman, R. E. Grosse, *International Business and Government* [Međunarodno poslovanje i upravljanje], University of South Carolina Press, South Carolina, 1991, str. 233.

132 Vidi: Z. Stefanović, J. Hrle, Statusno privredno pravo, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 228.

133 O statusnim promenama opširnije vidi: Z. Stefanović, J. Hrle, Statusno privredno pravo, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 227-269.

134 Vidi: B. Rilke, Pravilo o kontroli fuzija, Pravo i privreda, br. 5-8, 1998, str. 932-933.

gledati odredbe Trećeg uputstva Saveta od 9. oktobra 1978. godine koje je doneto na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora i čiji je službeni naziv *Uputstvo o fuzijama akcionarskih društava (78/855/EEZ)*.¹³⁵

Uputstvo se odnosi na akcionarska društva (tj. u Nemačkoj „*die Aktiengesellschaft*“, u Francuskoj „*la société anonyme*“, u Ujedinjenom Kraljevstvu na „*public companies limited by shares*“, „*public companies limited by guarantee having a share capital*“). Uputstvo poznaje dve osnovene vrste fuzija:¹³⁶ pripajanje i spajanje društava.

Kod pripajanja („*merger by acquisition*“) jedno ili više društva bez likvidacije prestaje da postoji, tako da prenosi celokupnu imovinu na neko već postojeće društvo, u zamenu za akcije tog društva i eventualno novčanu naknadu koje dobijaju članovi društva koje se pripaja. U slučaju da se dobija i novčana naknada, takva naknada ne sme preći 10% vrednosti akcija društva koje se pripaja.¹³⁷

Kod spajanja društva („*merger by formation of a new company*“) sva društva koja učestvuju u fuziji prestaju da postoje bez likvidacije, tako da prenose celokupnu svoju imovinu na novo društvo koje se u fuziji osniva i u kome članovi društava koja se spajaju dobijaju akcije novog društva i eventualno novčanu naknadu. Isto kao i kod pripajanja, takva novčana naknada ne može preći 10% vrednosti akcija društva koje učestvuje u spajanju.¹³⁸ Na taj način se, drugačije nego kod pripajanja, obrazuje se novo privredno društvo sa novim pravnim subjektivitetom, koje stupa na mesto onih društava koje spajanjem prestaju da postoje i koje preuzima njihovu celokupnu imovinu, sva njihova prava i obaveze, postajući na taj način njihov univerzalni pravni sledbenik.¹³⁹

---

135 Na engleskom: „*Third Council Directive of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies (78/855/EEC)*“. Izmene i dopune Uputstva: Uputstvo Saveta 2006/99/EZ, OJ L 363, 137, 20.12.2006; Ugovor o pristupanju Danske, Irske i Ujedinjenog Kraljevstva, OJ L 73, 14, 27.3.1972; Ugovor o pristupanju Grčke, OJ L 291, 17, 19.11.1979; Ugovor o pristupanju Španije i Portugalije, OJ L 302, 23, 15.11.1985; Ugovor o pristupanju Austrije, Švedske i Finske, OJ C 241, 21, 29.8.1994; Ugovor o uslovima pristupanja Česke, Estonije, Kipra, Latvije, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke i prilagođenje ugovorima na kojima se osniva Evropska unija, OJ L 236, 33, 23.9.2003; O ovoj temi vidi isto: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 37.

136 Videćemo *infra* da postoje i specijalni oblici fuzije.

137 Član 3 stav 1 Trećeg uputstva.

138 *Id.*, član 4 stav 1.

139 Vidi: Z. Stefanović, J. Hrle, Statusno privredno pravo, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 229.

Uputstvo detaljno opisuje pravila i postupak za slučaj pripajanja, koja se shodno primenjuju i za slučaj spajanja društava. Prvi korak u postupku fuzije je da organi upravljanja društava koja učestvuju u fuziji pripreme pismeni plan o uslovima fuzije, koji mora da sadrži pravnu formu, firmu i sedište društava koja učestvuju u fuziji, odnos vrednosti akcija društava i veličinu novčanih isplata, podatke o prenosu akcija društva preuzimača, vreme od koga ovi udeli (akcije) daju pravo na učešće u profitu i uslovi koji se vežu za ovo pravo, vreme od koga poslovi društava koja učestvuju u fuziji se u računovodstvenom smislu računaju kao poslovi društva preuzimača, prava koja novo društvo obezbeđuje vlasnicima hartija od vrednosti koji nisu akcionari ili članovi sa posebnim pravima. Osim toga, ovaj plan treba da sadrži i eventualne posebne prednosti koje stručnjaci, članovi organa posloводства ili nadzora društava koja učestvuju u fuziji dobijaju.¹⁴⁰ Društva koja učestvuju u fuziji moraju da prijave i objave plan pripajanja prema odredbama člana 3 Prvog uputstva bar mesec dana pre održavanja skupštine koja odlučuje o fuziji.¹⁴¹ O samoj fuziji odluku donosi skupština svakog društva.¹⁴² Organi upravljanja društava koja učestvuju u fuziji moraju sačiniti detaljni pismeni izveštaj sa pravnim i ekonomskim obrazloženjem plana fuzije i obrazloženjem odnosa vrednosti akcija (za zamenu).¹⁴³ O planu fuzije daje mišljenje i nezavisni veštak, koji mora biti imenovan ili bar priznat sa strane sudskog ili upravnog organa.¹⁴⁴ Uputstvo daje akcionarima pravo da najkasnije mesec dana pre održavanja skupštine koja odlučuje o fuziji ostvare uvid u sledeće dokumente: plan fuzije, godišnje finansijske i poslovne izveštaje za poslednje tri godine, presek bilansa stanja, gore spomenuti izveštaj organa upravljanja i mišljenje nezavisnog veštaka.¹⁴⁵ Preko objave plana fuzije Uputstvo ne obezbeđuje zaštitu samo akcionara već i poveriocima. Osim toga, zakonodavstvo države članice mora obezbediti pravo poveriocima čija su potraživanja nastala pre objavljivanja plana fuzije, ali još nisu dospela, da traže odgovarajuću garanciju, ukoliko finansijska situacija društava koja učestvuju u fuziji to zahteva, a ovakvi poverioci ne raspolažu takvim garancijama. Zaštita poverilaca kod društva koje se pripaja i društvo kojem se neko drugo društvo pripaja ne mora biti ista. Ovo isto važi i za imaoce obveznica ovih društava.¹⁴⁶

140 Član 5 Trećeg uputstva. Vidi isto: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 323.

141 Član 6 Trećeg uputstva.

142 *Id.*, član 7 stav 1.

143 *Id.*, član 9.

144 *Id.*, član 10 stav 1. Vidi isto: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 323.

145 Član 11 stav 1 Trećeg uputstva.

146 *Id.*, član 13. Obširnije vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 112.

Kao što smo već rekli, odluku o fuziji donose skupštine društava. Zbog pravne sigurnosti, takve odluke moraju biti u formi javne isprave, u slučaju da propisi države članice ne obezbeđuju prethodnu sudsku ili upravnu kontrolu legaliteta svih akata fuzije.¹⁴⁷ Uputstvo ne određuje kada nastaje pravno dejstvo fuzije, tj. od kog momenta prestaje postojati društvo koje se pripaja i od kog momenta njegovu imovinu preuzima društvo kome se ono pripaja. To moraju odrediti nacionalni propisi država članica.¹⁴⁸ Činjenica fuzije se mora objaviti prema odredbama Prvog uputstva u pogledu svih društava koja su učestvovala u njoj, ali je moguće da ovu obavezu preuzme i društvo kojem se drugo društvo pripaja.¹⁴⁹ Sa pravnim dejstvom fuzije u isto vreme, *ipso jure*, nastaju i određena pravna dejstva, kao što je prenos celokupne imovine društva koje se pripaja u imovinu društva kojem se ono pripaja, zatim akcionari društva koje se pripaja postaju akcionari društva kojem se ono pripaja, i konačno društvo koje se pripaja prestaje postojati.¹⁵⁰

Uputstvo se isto tako bavi mogućnošću ništavosti fuzije. Tu se prati osnovna ideja iz Prvog uputstva, tj. da se što više suze slučajevi u kojima se može izreći ništavost fuzije.¹⁵¹ Tako, ništavost fuzije se može izreći samo sudskom odlukom, i to u slučajevima da nije bilo prethodne sudske ili upravne kontrole legaliteta svih akata fuzije (ili da ona nije izvršena u formi javne isprave), da je odluka skupštine akcionara po sebi ništava ili rušljiva prema pravu države članice.¹⁵² Postupak za proglašenje ništavosti fuzije se ne može pokrenuti po isteku perioda od šest meseci nakon što je fuzija postala pravosnažna prema osobi koja se poziva na ništavost ili nakon što je protivpravno stanje već otklonjeno. Ako je moguće otkloniti protivpravni razlog zbog kojeg je fuzija ništava, sud mora dati određeni vremenski rok u kome društvo može da taj razlog otkloni.¹⁵³ Inače, odluka o ništavosti fuzije se isto tako mora objaviti prema propisima Prvog uputstva.¹⁵⁴ Pri tome treba napomenuti da sudska odluka o ništavosti ne utiče na obaveze društva preuzimača koje su nastale posle nastanka pravnog dejstva fuzije a

---

147 Član 16 Trećeg uputstva.

148 *Id.*, član 17.

149 *Id.*, član 18.

150 *Id.*, član 19 stav 1. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, Munchen, 1999, str. 130-131.

151 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 113.

152 Član 22 stav 1 Trećeg uputstva.

153 *Id.*, član 22 stav 1 tačke c i d.

154 *Id.*, član 22 stav 1 tačka e.

pre objavljivanja sudske odluke o njenoj ništavosti. Za takve obaveze sva društva koja su učestvovala u fuziji odgovaraju solidarno.¹⁵⁵

Članovi organa uprave društva koje se pripaja i nezavisni veštaci su građansko-pravno odgovorni prema akcionarima za propuštanje vršenja obaveza tokom fuzije.¹⁵⁶ Ova odredba ima za cilj da smanji mogućnost zloupotreba tokom fuzija. Uputstvo isto tako obavezuje sudeonike u fuziji da, primenjujući odredbe Uputstva 77/187 EEZ, obezbede zaštitu prava zaposlenih.¹⁵⁷

Uputstvo se nadalje bavi specijalnim slučajevima fuzije-pripajanja, kod kojih društvo koje se pripaja predstavlja u stvari ogranak društva (zavisno društvo, društvo-kćer) kome se pripaja. Tu se posebno tretira slučaj u kome društvo kome se vrši pripajanje poseduje sve akcije ogranka odnosno u kome poseduje 90% svih akcija ili više od toga, ali ne i sve. Tako, ukoliko su određeni uslovi ispunjeni, nije potrebno da se uzmu u obzir određene gore navedene odredbe.¹⁵⁸

I konačno, još da napomenemo da Uputstvo daje mogućnost i za delimičnu fuziju kod koje ni jedno od društava koja učestvuju u fuziji ne prestaje postojati. Na takve slučajeve se shodno primenjuju gore navedene odredbe Uputstva, osim pravnog dejstva prema kome društvo prestaje postojati.¹⁵⁹

U svetu, ali i u Evropskoj uniji, sve je veći broj prekograničnih fuzija. U Zajednici pitanje prekogranične fuzije društava kapitala reguliano je *Uputstvom 2005/56/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 26. oktobra 2005. godine o prekograničnim fuzijama*.¹⁶⁰ Ovo Uputstvo se odnosi na fuziju društava kapitala koja su osnovana po pravu neke od država članica i koja po osnivačkom aktu imaju sedište ili mesto poslovođenja na teritoriji Zajednice, s tim da se na najmanje dva društva odnose različita prava država članica.¹⁶¹ Uputstvo se ne odnosi na sva društva, nego samo na ona koja su izrečito navedena u članu 1 Prvog uputstva, kao i na ona koja raspolažu sa upisanim

155 *Id.*, član 22 stav 1 tačka h.

156 *Id.*, član 20 i 21.

157 *Id.*, član 12.

158 Opširnije vidi članove 24-29 Trećeg uputstva i P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 113-114.

159 Član 31 Trećeg uputstva.

160 Na engleskom: „*Directive 2005/56/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on cross-border mergers of limited liability companies*”. Vezano za Uputstvo o prekograničnim fuzijama vidi: M. M. Siems, *The European Directive on Cross-Border Mergers: An International Model?* [Evropsko Uputstvo o prekograničnim fuzijama: jedan međunarodni model?], *Columbia Journal of European Law*, br. 11, zima 2004/2005, str. 167-185.

161 Član 1 Uputstva o prekograničnim fuzijama.

kapitalom i pravnom ličnošću i koja za svoje obaveze odgovaraju isključivo svojim kapitalom, odnosno imovinom, ukoliko ih domaće zakonodavstvo obavezuje na poštovanje propisa Prvog uputstva.¹⁶² Isto kao i kod domaće fuzije, Uputstvo poznaje dve osnovne vrste fuzija: pripajanje i spajanje društava. Kod pripajanja („*merger by acquisition*“) jedno ili više društva bez likvidacije prestaje da postoji, tako da prenosi celokupnu imovinu na neko već postojeće društvo, s tim da njegovi članovi u zamenu dobijaju akcije tog društva i eventualno novčanu naknadu. U slučaju da se dobija i novčana naknada, takva naknada ne sme preći 10% vrednosti akcija društva koje se pripaja.¹⁶³ Kod spajanja društva („*merger by formation of a new company*“) sva društva koja učestvuju u fuziji bez likvidacije prestaju da postoje tako da prenose celokupnu svoju imovinu na jedno novo društvo koje društva u fuziji osnivaju, pri čemu njihovi članovi takođe dobijaju akcije novog društva i eventualno novčanu naknadu. Isto kao i kod pripajanja, takva novčana naknada ne može preći 10% vrednosti akcija društva koje učestvuje u spajanju.¹⁶⁴ Na taj način se, drugačije nego kod pripajanja, stvara jedno novo pravno lice koje stupa na mesto onih koji prestaju da postoje, preuzimajući njihovu celokupnu imovinu, prava i obaveze, postajući tako njihov univerzalni pravni sledbenik. Osim ove dve osnovne mogućnosti, Uputstvo posebno govori o specijalnom obliku pripajanja, kada jedno društvo bez likvidacije prestaje da postoji tako da prenosi svu svoju imovinu na jedno već postojeće društvo koje raspolaže sa svim akcijama (udelima) društva.¹⁶⁵ Uputstvo isto tako propisuje uslove koji moraju biti ispunjeni da bi se prekogranična fuzija mogla ostvariti. Prema tim pravilima ukoliko samo Uputstvo ne propisuje drugačije, fuzija se može sprovesti samo između formi privrednih društava kod kojih je prema nacionalnom zakonodavstvu dozvoljena fuzija. Drugi uslov je da privredna društva koja učestvuju u prekograničnoj fuziji moraju tokom fuzije ispoštovati nacionalne propise.¹⁶⁶

Praktično sprovođenje prekogranične fuzije, podrazumevajući prethodne kontakte i pregovore, počinje sa pripremom zajedničkog pismenog plana fuzije od strane organa upravljanja društava. Uputstvo propisuje minimalni sadržaj takvog plana, a to su: pravna forma, firma, sedište društava koja učestvuju u fuziji, pravna forma, firma i sedište društva koje nastaje fuzijom, odnos vrednosti akcija društava koja učestvuju i društva koje nastaje fuzijom, veličina novčanih isplata, uticaj prekogranične fuzije na zapošljavanje, vreme od koga udeli (akcije) daju pravo na učešće u profitu i uslovi koji se vežu za ovo pravo, vreme od koga poslovi društava koja učestvuju u prekograničnoj

---

162 *Id.*, član 2 stav 1.

163 *Id.*, član 2 stav 2 tačka a.

164 *Id.*, član 2 stav 2 tačka b.

165 *Id.*, član 2 stav 2 tačka c.

166 *Id.*, član 4 stav 1.

fuziji se u računovodstvenom smislu računaju kao poslovi društva preuzimača (ili novog društva). Pored toga sadržaj plana čine i prava koja novo društvo obezbeđuje vlasnicima hartija od vrednosti koji nisu akcionari ili članovi sa posebnim pravima, kao i eventualne posebne prednosti koje stručnjaci koji su učestvovali u fuziji dobijaju. Isto tako ovaj akt mora sadržati i osnivački akt društva koje nastaje prekograničnom fuzijom, podatke o postupku vezanom za učešće zaposlenih, podatke potrebne za vrednovanje imovine, kao i dan na koji se pripremaju redovni godišnji finansijski izveštaji privrednih društava koji učestvuju u fuziji (koji je uzet u obzir kod fuzije).¹⁶⁷

Ovaj zajednički plan mora da se objavi u skladu sa odredbama člana 3 Prvog uputstva, i na način propisan nacionalnim propisima država članica, bar mesec dana pre održavanja skupštine koja odlučuje o fuziji.¹⁶⁸

Osim gore navedenog plana organa upravljanja, ovi organi moraju pripremiti i izveštaj za svoje članove o pravnim i ekonomskim razlozima (obrazloženje) plana fuzije, kao i o dejstvima fuzije. Isto kao i kod domaće fuzije, o planu prekogranične fuzije mora dati svoje mišljenje i nezavisan veštak.¹⁶⁹ Takvo mišljenje nije potrebno ukoliko se sa tim svi učesnici u fuziji saglase.¹⁷⁰ Zajednički plan fuzije mora biti odobren sa strane skupština svih društava koja učestvuju u fuziji.¹⁷¹ Uputstvo nadalje propisuje da države članice moraju odrediti domaći organ (npr. sud, javnog beležnika i sl.) koji je nadležan za proveru zakonitosti gore opisanog procesa fuzije.¹⁷² Ovaj organ izdaje društvu, koje spada pod njegovu nadležnost, ispravu koja svedoči da je proces fuzije izveden saglasno zakonu.¹⁷³ Dogovor o fuziji stupa na snagu na dan koji je određen nacionalnim propisima države članice, pod čiju jurisdikciju spada novonastalo društvo.¹⁷⁴

Nacionalni propisi određuju tačnu formu objavljivanja fuzije shodno odredbama Prvog uputstva. Sa stupanjem na snagu fuzije u isto vreme, *ipso jure*, nastaju i značajna pravna dejstva, kao što je prenos celokupne imovine društva koje se pripaja u imovinu društva kojem se ono pripaja, zatim kao što je činjenica da članovi društva koje se pripaja postaju članovi društva kojem se ono pripaja, i konačno da društvo koje se pri-

167 *Id.*, član 5.

168 *Id.*, član 6 stav 1.

169 Na takve veštake se odnose nacionalni propisi (član 8 Uputstva o prekograničnim fuzijama).

170 Član 8 stav 4 Uputstva o prekograničnim fuzijama.

171 *Id.*, član 9 stav 1.

172 *Id.*, član 10 stav 1.

173 *Id.*, član 9 stav 2.

174 *Id.*, član 12.

paja prestaje postojati (shodno važi za spajanje).¹⁷⁵ Radi obezbeđivanja veće pravne sigurnosti, Uputstvo propisuje da se nakon stupanja na snagu dogovora o fuziji, ona se više ne može poništiti.¹⁷⁶ Uputstvo isto tako daje mogućnost za pojednostavljeni postupak fuzije, ukoliko su za to ispunjeni određeni uslovi.¹⁷⁷

Uputstvo takođe određuje da se propisi država članica, koji se odnose na učešće zaposlenih, moraju ispoštovati tokom fuzije.¹⁷⁸

---

175 *Id.*, član 14.

176 *Id.*, član 17.

177 Vidi član 15 Uputstva o prekograničnim fuzijama.

178 Član 16 Uputstva o prekograničnim fuzijama.

Četvrto poglavlje

Deoba akcionarskog društva

U današnjem dinamičnom ekonomskom životu privrednih društava deoba i usklađenje njenog pravnog regulisanja u pojedinim državama članicama se u Zajednici javilo kao neophodnost. Prvobitni plan je bio da se deoba reguliše zajedno sa pitanjem fuzije, ali se pokazalo da je za izradu propisa koji se odnose na deobu bilo potrebno još dosta dodatnog rada.¹⁷⁹ Tako se pitanje deobe reguliše u posebnom Uputstvu o kom će biti reči u ovom poglavlju. Ali prvo da vidimo šta je to deoba. Stefanović i Hrle daju dobru definiciju deobe u svom radu koji se bavi pravom privrednih društava:

[D]eoba je takva statusna promena usled koje se iz jednog pravnog lica izdvajaju određene imovinske celine od kojih nastaje jedno ili više novih pravnih lica, ili se te imovinske celine pripajaju nekom postojećem pravnom licu.¹⁸⁰

Šesto uputstvo Saveta od 17. decembra 1982. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora, u pogledu na deobu akcionarskih društava (82/891/EEZ) se bavi ovim pitanjem.¹⁸¹ Primenjuje se kod zakona, uredbi i upravnih propisa koji se odnose na akcionarska društva, tj. u Ujedinjenom Kraljevstvu na „*public companies limited by shares, public companies limited by guarantee having a share capital*“, u Francuskoj na „*la société anonyme*“, u Nemačkoj na „*die Aktiengesellschaft*“.¹⁸²

Uputstvo reguliše dve vrste deobe: Jedna je *deoba – podela*, koja je prema Uputstvu takav pravni posao kod kojeg jedno društvo, nakon prestanka likvidacijom, prenosi svoju celokupnu imovinu na više nego jedno društvo, pri čemu akcionari društva koje se deli kao protivvrednost dobijaju akcije u tim drugim društvima, tj. u društvima na koja se imovina prenosi. U slučaju da akcionari dobijaju i novčanu naknadu, takva naknada ne sme preći 10% vrednosti akcija društva koje se deli. Znači, kod ove

179 Vidi: K. Damjanović, A. Knežević, D. Popović, Unutrašnje tržište: osnovi poslovnog prava EU, Institut za ekonomska i socijalna istraživanja ESPI, Beograd, 2006, str. 135.

180 Vidi: Z. Stefanović, J. Hrle, *Statusno privredno pravo*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 246.

181 Na engleskom: „*Sixth Council Directive of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies (82/891/EEC)*“.

182 Član 1 Šestog uputstva.

vrste deobe društvo koje se deli prestaje da postoji podelom, a njegova imovina se prenosi na već postojeća društva.

Druga je *deoba sa osnivanjem novih društava* – što je takav pravni posao kod kojeg jedno društvo, nakon prestanka likvidacijom, prenosi svoju celokupnu imovinu na više nego jedno novoosnovano društvo, pri čemu članovi društva koje prestaje da postoji kao protivrednost dobijaju akcije novoosnovanih društava. Kao i u prethodnoj formi deobe, moguće je i kod ovog oblika deobe da akcionari društva koje deobom prestaje postojati, dobiju novčanu naknadu za svoje akcije, ali takva naknada takođe ne sme preći 10% vrednosti akcija društva koje se deli.¹⁸³

Isto kao i kod fuzije, sprovođenje deobe – podele počinje pripremanjem zajedničkog plana o uslovima deobe od strane organa posloводства društva koje se deli. Nacrt ugovora o deobi mora da sadrži najmanje sledeće elemente: forme, firme i sedišta društava koja učestvuju u deobi, odnos vrednosti akcija i veličinu novčanih isplata, detaljna pravila prenosa akcija na nova društva, vreme od koga akcionari počinju da učestvuju u raspodeli dobiti, kao i sve posebne uslove vezane za ovo, datum od koga transakcije društva koje se deli počinju da se u računovodstvenom smislu smatraju transakcijama novih društava, prava koja novo društvo obezbeđuje vlasnicima hartija od vrednosti koji nisu akcionari ili članovi sa posebnim pravima, eventualne posebne prednosti koje stručnjaci, članovi organa posloводства ili nadzora društava koja učestvuju u deobi dobijaju, tačan opis i tačna podela imovine koja se prenosi na nova društva pojedinačno, uslovi i metod podele akcija akcionarima društva koje se deli.¹⁸⁴ Plan deobe mora biti objavljen prema propisima Prvog uputstva.¹⁸⁵ i to mesec dana pre donošenja odluke skupštine akcionara društava koja učestvuju u deobi. Za deobu je potrebna saglasnost skupština akcionara svih društava¹⁸⁶ koja u njoj učestvuju.¹⁸⁷ Posloводства svih društava moraju isto tako pripremiti i detaljni pismeni izveštaj u kome moraju obrazložiti plan deobe i srazmeru podele akcija, navodeći pravne i ekonomske aspekte. Plan deobe se mora ispitati od strane nezavisnog veštaka koji je imenovan ili priznat od strane sudskog ili upravnog organa. Uputstvo štiti interese poverilaca, kada propisuje da države članice moraju obezbediti odgovarajuću zaštitu poveriocima čija su potraživanja nastala pre objavljivanja plana deobe, a u tom mo-

183 *Id.*, član 21 stav 1.

184 *Id.*, član 3. Vidi isto: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 323-325.

185 Član 4 Šestog uputstva.

186 Izuzeci su nabrojani u članu 6 Šestog uputstva.

187 Član 5 Šestog uputstva. Kod postupka shodno se primenjuju pravila Trećeg uputstva.

mentu još nisu dospela. Isto tako Uputstvo daje mogućnost državam članicama da propišu solidarnu odgovornost društava na koja se prenose akcije.¹⁸⁸

Države članice zadržavaju pravo da odrede vreme kada deoba stupa na snagu.¹⁸⁹ Deoba se svakako mora objaviti prema pravilima Prvog uputstva. Sa stupanjem na snagu deoba svakako ima, *ipso iure*, sledeća dejstva: prenos celovite imovine društva koja se deli na druga društva, akcionari društva koje se deli postaju akcionari društava na koja se akcije prenose, društvo koje se deli prestaje postojati.¹⁹⁰ Sva ova pravila deobe – podele se shodno primenjuju i za deobu sa osnivanjem novih društava. U slučaju da neko pitanje nije regulisano Šestim uputstvom, shodno se primenjuju propisi iz Trećeg uputstva.

Osim gore navedenih mogućnosti, Uputstvo propisuje i mogućnost deobe pored sudske kontrole. U ovom slučaju su pravila deobe mnogo fleksibilnija. Sud saziva skupštinu akcionara koja odlučuje o deobi, osigurava zaštitu interesa poverilaca (kreditora), i odobrava plan deobe. Naravno, ova mogućnost postoji samo ako sud ima zakonsku nadležnost za odobrenje plana deobe društava.¹⁹¹

---

188 *Id.*, član 12.

189 *Id.*, član 15.

190 *Id.*, član 17. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, Munchen, 1999, str. 139-140.

191 Član 23 Šestog uputstva.

Peto poglavlje

Ponuda za preuzimanje

Kod uvodnih reči smo već govorili o uticaju globalizacije na strukturu i razvoj privrednih društava. Deo današnje globalne ekonomske utakmice iskazuje se između ostalog i na taj način da sposobniji učesnici tržišta neprekidno jačaju i doslovno gutaju slabiju konkurenciju. Preuzimanje („takeover“) privrednih društava je važno sredstvo koncentracije kapitala u savremenom ekonomskom životu.¹⁹² Preuzimanje može imati više razloga, kao što su poboljšanje tržišne pozicije, povećanje produktivnosti, uvećanje finansijskih prinosa i finansijske moći. Kod preuzimanja se razlikuju takozvana „prijateljska“ i „neprijateljska“. Preuzimanje se kvalifikuje kao „prijateljsko“ kada se dešava uz saglasnost privrednog društva koje je predmet preuzimanja, tj. njegovog posloводства (uprave) i njegovih akcionara, ili „neprijateljsko“ kada je to protivno njihovoj volji.¹⁹³

Harmonizacija propisa država članica koji se odnose na pitanje preuzimanja je veoma važno, pošto se ono veže za problem integracije evropskih finansijskih tržišta. Tako je nakon dugih pregovora konačno 2004. godine usvojeno jedno uputstvo o ponudi za preuzimanje.¹⁹⁴ Trinaesto uputstvo, tj. *Uputstvo 2004/25/EZ od 21. aprila 2004. godine o ponudi za preuzimanje*,¹⁹⁵ se bavi pitanjima vezanim za tzv. „neprijateljsko“ preuzimanje. Cilj uputstva je bio da se ostvari harmonizacija propisa u pogledu garancija koje se moraju pružati licima koja poseduju hartije od vrednosti društava kapitala, koja su kotirana na berzi države članice, u slučaju da su takva društva predmet javne ponude za preuzimanje ili druge promene u upravljanju.¹⁹⁶ Jednostavno rečeno, Uputstvo sprečava kupovinu društva u delovima, ukoliko bi takva prodaja štetila interesu njegovih akcionara i obezbeđuje transparentnost u slučajevima pokušaja preuzi-

192 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 118.

193 *Id.*

194 Vidi: A. Guaccerro, *Recent Developments in European Takeover and Corporate Law* [Najnoviji rezultati u evropskom pravu preuzimanja i pravu privrednih društava] *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, br. 12, leto 2004, str. 95-98.

195 Na engleskom: „*Directive 2004/25/EC of the European Parliament and of the Council of 21 april 2004 on takeover bids*“.

196 Tačke 1 i 2 preambule Trinaestog uputstva.

manja. Osim toga, Uputstvo izričito štiti interese manjinskih akcionara, zaposlenih i trećih zainteresovanih lica kod takvih pokušaja.¹⁹⁷

Što se tiče pitanja primene, Uputstvo određuje zakonske, podzakonske i upravne odredbe, priručnike, i ostala pravila, podrazumevajući i uredbe organa koji imaju ovlašćenja da regulišu tržište hartija od vrednosti date države članice, koja se odnose na javne ponude za preuzimanje akcija društava, na koja se primenjuje pravo date države članice.¹⁹⁸ Prema odredbama člana 1 stava 1 Trinaestog uputstva, nije potrebno da sve akcije ciljanog akcionarskog društva (tj. društva čije se akcije nameravaju preuzeti) budu uvedene na berzu.¹⁹⁹

Uputstvo razlikuje obaveznu i dobrovoljnu ponudu.²⁰⁰ Ponuda je obavezna ako je u ciljanom društvu kontrola već stečena. U tom slučaju, mora se dati ponuda za kupovinu svih preostalih akcija. Nasuprot tome, ponuda je dobrovoljna ako kontrole još nema u ciljanom društvu, pa je cilj ponude u stvari sticanje kontrole.²⁰¹

Odredbe koje se tiču obavezne ponude čine važan deo Uputstva. Prema članu 5 stav 1 Uputstva, pravna ili fizička lica i lica koja u dogovoru sa takvim licima steknu akcije u društvu na koje se odnosi ovo Uputstvo, a akcije obezbeđuju većinu potrebnu za upravljanje društvom (kontrolu), obavezna su da daju ponudu u cilju zaštite manjinskih akcionara.²⁰² Države članice preko nacionalnog zakonodavstva same moraju odrediti šta smatraju većinom koja je potrebna za upravljanje društvom.²⁰³ Ponuda mora biti data u najkraćem mogućem roku svim vlasnicima akcija po pravičnoj ceni.²⁰⁴ Pravična cena je određena kao najviša cena koja je plaćena za iste akcije u razmaku vremena određenom sa strane država članica, gde vremenski period ne može

---

197 Tačke 9, 13 i 23 preambule Trinaestog uputstva. Vidi isto: A. Guacero, *Recent Developments in European Takeover and Corporate Law* [Najnoviji rezultati u evropskom pravu preuzimanja i pravu privrednih društava] *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, br. 12, leto 2004, str. 97-99.

198 Član 1 stav 1 Trinaestog uputstva.

199 Trinaesto uputstvo u članu 2 daje definiciju „ciljanog društva”. Na osnovu toga, to je društvo čije hartije od vrednosti čine predmet ponude.

200 „Ponuda“ je definisana kao obavezno ili dobrovoljno data javna ponuda za kupovinu svih ili dela hartija od vrednosti akcionarima jednog društva čiji je cilj ili rezultat sticanje kontrole (u skladu sa zakonima nacionalnog prava) nad ciljanim društvom (član 2 stav 1 tačka a Trinaestog uputstva).

201 Član 2 stav 1 tačka a Trinaestog uputstva. Vidi isto: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 130.

202 U slučaju da ponuđač stekne većinu preko takve dobrovoljne ponude koju je dao za sve akcije, posle sticanja kontrolne većine ne mora ponovo dati ponudu na osnovu člana 5 stav 1 (član 5 stav 2 Trinaestog uputstva).

203 Član 5 stav 3 Trinaestog uputstva.

204 *Id.*, član 5 stav 1.

biti kraći od šest meseci ni duži od dvanaest meseci pre davanja ponude.²⁰⁵ Ako posle davanja ponude, ali pre isteka roka za prihvatanje ponude, davalac ponude ili lice koje u dogovoru sa njim, kupi akcije po višoj ceni, davalac ponude mora dati ponudu po toj višoj ceni.²⁰⁶ U isto vreme, države članice mogu ovlastiti organe nadležne za nadzor nad ponudom, da prema unapred tačno određenim uslovima korigiraju cenu akcija. Takvi uslovi moraju biti unapred utvrđeni od strane nacionalnog zakonodavstva države članice. Samo Uputstvo daje neke primere koji nisu obavezni za nacionalno zakonodavstvo, kao što su: slučaj da je bilo manipulacija sa tržišnom cenom akcija ili da su na određivanje ponuđene cene imali uticaj određeni specijalni faktori. Domaće zakonodavstvo isto tako može odrediti tačne kriterijume na osnovu kojih se u takvim slučajevima cena određuje. U svakom slučaju, organ nadzora mora da obrazloži i objavi svoju odluku o promeni cene.²⁰⁷ Kao protivrednost, ponuđač može ponuditi vlasniku akcija gotovinu, hartije od vrednosti ili kombinaciju ovih vrednosti.²⁰⁸

U svrhu nadgledanja postupka u vezi s ponudom za preuzimanje, posebno nje-
ne saglasnosti sa odredbama Uputstva, kao i propisa donetih na osnovu Uputstva,
države članice moraju odrediti organ ili organe nadzora za to.²⁰⁹ Ovi organi mogu
biti javnopravna tela ili privatnopravna tela priznata sa strane nacionalnog prava ili
javnopravnih tela. Nadležno telo za nadzor nad ponudama za preuzimanje je telo te
države članice u kojoj se prema osnivačkom aktu nalazi sedište društva koje je meta
preuzimanja, ukoliko su akcije tog društva uvedene na tržište hartija od vrednosti te
države. Ako u toj državi članici akcije društva nisu uvedene na tržište, onda je nad-
ležno telo one države članice na čijem tržištu su akcije društva uvedene. U slučaju da
ima više takvih država, onda je nadležno telo one države na čije su tržište akcije pre
uvedene.²¹⁰ Ako je nadležni organ jedne države članice odobrio preuzimanje, onda se
to mora prihvatiti i u drugim državama članicama.²¹¹ Uputstvo isto obavezuje organe
država članica da saraduju na ovom polju.²¹²

Uputstvo detaljno reguliše ceo postupak ponude za preuzimanje. Prema njego-
vim odredbama, države članice su dužne da obezbede da se odluka o davanju ponude
za preuzimanje neodložno objavi i da organ nadležan za njen nadzor bude o tome oba-

---

205 *Id.*, član 5 stav 4.

206 *Id.*

207 *Id.*

208 *Id.*, član 5 stav 5.

209 *Id.*, tačka 7 preambule i član 4 stav 1.

210 *Id.*, član 4 stav 2.

211 Vidi P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 119.

212 Član 4 stav 4 Trinaestog uputstva.

vešten.²¹³ Kao veoma važnu odredbu u cilju zaštite interesa zaposlenih, uputstvo sadrži normu prema kojoj organi upravljanja društva koje daje ponudu i ciljanog društva moraju da informišu zaposlene društva o ponudi za preuzimanje.²¹⁴ Ovim odredbom se obezbeđuje ravnopravno informisanje akcionara i zaposlenih u oba društva.²¹⁵

Uputstvo sadrži i elemente koje ponuda mora da sadrži i koji se moraju objaviti. Da navedemo samo neke od ovih elemenata, kao što su uslovi ponude, informacije o ponuđaču, vrste hartija od vrednosti na koje se ponuda odnosi, protivrednost koji se daje za akcije, itd.²¹⁶ Države članice mogu propisati i druge informacije koje takva ponuda mora da sadrži. Ako je ponuda proverena i ako je na nju data saglasnost od strane nadležnog organa za nadzor jedne države članice, takvu ponudu, tj. dokumente vezane za ponudu, druge države članice isto tako moraju priznati.²¹⁷ Druga država članica može tražiti dodatne informacije i dokumente samo u izuzetnim slučajevima. Ovakvim odredbama se nesumnjivo obezbeđuje da se preuzimanja društava unutar Zajednice brže sprovedu.

Uputstvo propisuje da rok za prihvatanje ponude ne može biti kraći od dve nedelje ni duži od deset nedelja, računajući od trenutka obelodanjivanja ponude.²¹⁸ U izuzetnim slučajevima, države članice mogu dopustiti produženje ovog roka. Takav je slučaj kada je ciljanom društvu potrebno duže vreme da sazove skupštinu akcionara.²¹⁹

Organima upravljanja ciljanog društva je propisana obaveza da pripreme i objave svoj stav o ponudi za preuzimanje. Takav stav mora biti obrazložen i mora da sadrži analizu uticaja prihvatanja ponude na interese društva i interese zaposlenih. Isto tako se očekuje od organa uprave da da stav o strateškim planovima ponuđača koje on želi sprovesti u vezi ciljanog društva.²²⁰

---

213 *Id.*, član 6 stav 1.

214 *Id.*, član 6 stav 1 i 2.

215 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 136.

216 Član 6 stav 3 Trinaestog uputstva.

217 *Id.*, član 6 stav 2.

218 *Id.*, član 7 stav 1.

219 *Id.*, član 7 stav 2.

220 *Id.*, član 9 stav 5. Sa druge strane, isto kao obavezu organa upravljanja Uputstvo propisuje obelodanjenje informacija vezana za društvo (kao na primer struktura kapitala, ograničenja vezana za hartije od vrednosti, ograničenja vezana za glasanje, itd.) u godišnjem izveštaju društva (član 10 stav 1 Trinaestog uputstva).

Uputstvo ograničava „samozaštitu“ ciljanog društva kroz dvostepeni opcijski sistem.

Kao prvo, ciljano društvo, tj. organi upravljanja, smeju da se usprotive ponudi za preuzimanje samo na osnovu saglasnosti skupštine akcionara.²²¹ Ne spada, međutim, pod ovu zabranu traženje drugih ponuda, i naravno donošenje svih odluka unutar uobičajenog toka poslovanja.²²²

Kao druga mogućnost, Uputstvo sadrži takozvana „pravila probijanja“ („*break-through rules*“). Ova pravila ograničavaju upotrebu zaštitnih mehanizama protiv ponuđača nakon objavljivanja ponude za preuzimanje.²²³ Tako, ograničenja iz ugovora ili ugrađena u osnivački akt ciljanog društva koja se tiču prenošenja hartija od vrednosti, ne mogu se primenjivati protiv ponuđača tokom važenja ponude.²²⁴ Isto tako se ne primenjuju ograničenja iz ugovora ili iz osnivačkog akta ciljanog društva koja se odnose na pravo glasa.²²⁵ Tako je predviđeno kao „pravilo probijanja“ da u slučaju da ponuđač stekne bar 75% kapitala ciljanog društva na prvoj sazvanoj skupštini akcionara, ne važe ograničenja vezana za prenos akcija ili za pravo glasa, kao ni specijalna pravila za promenu organa upravljanja. Sa tolikom veličinom kapitala u ruci ponuđača bi već bilo besmisleno da se društvo i dalje brani.

Kao što smo već rekli, ovi su opcijski modeli, što znači da države članice imaju mogućnost da primenjuju oba modela, samo jedan od njih, ili nijedan. U isto vreme, ukoliko države članice ne primenjuju nijedan od gore spomenutih modela, one moraju da obezbede mogućnost da društva koja imaju sedište na njihovoj teritoriji izaberu model zaštite ukoliko to žele.²²⁶ Međutim, ove odredbe, kao i cela ideja višestruke opcije, prilično slabe značaj Uputstva kao instrumenta usklađivanja unutar Zajednice.

Vraćajući se na slučaj kada je već većina akcija u rukama ponuđača, Uputstvo daje mogućnost ponuđaču koji ima bar 90% ali ne više od 95% akcija da kupi i preostale akcije po pravičnoj ceni od preostalih malih akcionara („*squeeze out*“).²²⁷ Isto tako ono omogućava malim akcionarima da se oslobode svojih akcija po pravičnoj

---

221 Član 9 Trinaestog uputstva.

222 *Id.*, član 9 stav 2. Vidi isto: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 138.

223 Član 11 Trinaestog uputstva.

224 *Id.*, član 11 stav 2.

225 *Id.*, član 11 stav 3.

226 *Id.*, član 12 stavovi 1 i 2.

227 *Id.*, član 15.

ceni, tj. da traže od ponuđača koji ima više od 90% akcija da kupi njihove akcije na pravičnoj ceni („*sell out*“).²²⁸

Trebalo bi takođe spomenuti da Uputstvo zahteva od država članica da propišu sankcije za kršenje nacionalnih propisa donetih na osnovu ovog Uputstva.²²⁹ Samo sa takvim sankcijama se mogu tržišni učesnici naterati da ispoštuju propise koji u stvari obezbeđuju korektno ponašanje na tržištu i poštovanje interesa svih učesnika.

Trinaesto uputstvo je veoma važan korak ka jačanju jedinstvenog tržišta i u isto vreme i jedinstvenog pravnog sistema u Evropskoj uniji.

---

228 *Id.*, član 16.

229 *Id.*, član 17.

Šesto poglavlje

Godišnji račun i konsolidovani račun

Ukoliko nas kao potencijalnog investitora, poslovnog partnera ili poverioca interesuje finansijsko stanje jednog privrednog društva, najlakše je da to proverimo kroz pregled godišnjeg računa (godišnjeg računovodstvenog bilansa, godišnjih računovodstvenih iskaza) tog društva (naravno, ne smemo suditi samo na osnovu godišnjeg računa o uspešnosti jednog privrednog društva, naprotiv, za opštu ocenu se moraju uzeti u obzir i mnoge druge činjenice). Zbog toga je izuzetno važno da ovi računi budu pripremljeni na osnovu jedinstvenih kriterijuma. To omogućava zainteresovanim licima iz različitih država članica da dobiju jasniju sliku o finansijskom stanju nekog privrednog društva. Zbog toga je prvenstveno u interesu poverioca i poslovnih partnera doneto Uputstvo koje se bavi pitanjem godišnjeg računa privrednog društva: *Četvrto uputstvo Saveta od 25. jula 1978. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora (EZ) o godišnjem računuu određenih vrsta društava (78/660/EEZ).*²³⁰

U originalnom obliku se Uputstvo odnosilo samo na pravne norme koje se odnose na društva kapitala u državama članicama. Međutim, nakon kasnijih izmena i dopuna, ono se odnosi i na društva lica. Države članice ne moraju, međutim, primeniti Uputstvo na banke, ostale finansijske institucije i osiguravajuća društva.²³¹ Prema

²³⁰ Na engleskom: „*Fourth Council Directive of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies (78/660/EEC)*”. Izmene i dopune Uputstva: Sedmo Uputstvo Saveta 83/349/EEZ, OJ L 193, 1, 18.7.1983; Uputstvo Saveta 84/569/EEZ, OJ L 314, 28, 4.12.1984; Jedanaesto Uputstvo Saveta 89/666/EEZ, OJ L 395, 36, 30.12.1989; Uputstvo Saveta 90/604/EEZ, OJ L 317, 57, 16.11.1990; Uputstvo Saveta 90/605/EEZ, OJ L 317, 60, 16.11.1990; Uputstvo Saveta 94/8/EZ, OJ L 82, 33, 25.3.1994; Uputstvo Saveta 1999/60/EZ, OJ L 162, 65, 26.6.1999; Uputstvo 2001/65/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 283, 28, 27.10.2001; Uputstvo Saveta 2003/38/EZ, OJ L 120, 22, 15.5.2003; Uputstvo 2003/51/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 178, 16, 17.7.2003; Uputstvo 2006/43/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 157, 87, 9.6.2006; Uputstvo 2006/46/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 224, 1, 16.8.2006; Uputstvo Saveta 2006/99/EZ, OJ L 363, 137, 20.12.2006; Ugovor o pristupanju Grčke, OJ L 291, 17, 19.11.1979; Ugovor o pristupanju Španije i Portugalije, OJ L 302, 23, 15.11.1985; Ugovor o pristupanju Austrije, Švedske i Finske, OJ C 241, 21, 29.8.1994; Ugovor o uslovima pristupanja Česke, Estonije, Kipra, Latvije, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke i prilagođenje ugovorima na kojima se osniva Evropska unija, OJ L 236, 33, 23.9.2003. U vezi ovog Uputstva vidi: K. Damjanović, A. Knežević, D. Popović, Unutrašnje tržište: osnovi poslovnog prava EU, Institut za ekonomska i socijalna istraživanja ESPI, Beograd, 2006, str. 141.

²³¹ Član 1 stav 1 Četvrtog uputstva.

odredbama Uputstva, godišnji račun se sastoji od (i) bilansa stanja („*balance sheet*“), (ii) bilansa uspeha („*profit and loss account*“) i (iii) napomena uz finansijske izveštaje („*notes on the account*“), s tim da svi ovi dokumenti čine jednu jedinstvenu celinu. Države članice mogu dopustiti ili zahtevati prilaganje i drugih dokumenata pored gore navedenih.²³² Važno je da godišnji račun daje pouzdanu i stvarnu sliku o sredstvima, izvorima, finansijskom stanju i rezultatima poslovanja društva.

Zajednička pravila za bilanse stanja i uspeha propisuju da se struktura i forma ovih bilansa ne sme menjati iz jedne u drugu poslovnu godinu. Od ovog pravila se sme odstupiti samo u izuzetnim slučajevima i to uz odgovarajuću saglasnost. Ta odstupanja treba da se objave u napomeni uz finansijske izveštaje sa obrazloženjem.²³³ U bilansima stanja i uspeha kod svake stavke se mora iskazati odgovarajući podatak iz prethodne poslovne godine. Ukoliko se ovi podaci ne mogu uporediti, države članice mogu propisati ispravku podataka iz prethodne poslovne godine. Naravno, nemogućnost poređenja i ispravke se moraju objaviti u napomeni uz finansijski izveštaj sa obrazloženjima.²³⁴ Ovi propisi obezbeđuju transparentnost i veći stepen pravne sigurnosti.

Za vođenje bilansa stanja Uputstvo daje u suštini tri različite opcije. Država članica ima mogućnost da propiše primenu prve ili druge opcije za privredna društva. Ukoliko, propiše obe, država članica može dati mogućnost privrednom društvu da izabere jednu od ponuđenih opcija. Osim ove prve dve opcije, izmenama i dopunama Uputstva je dodata i treća mogućnost, koju države članice mogu ponuditi (ili propisati kao obaveznu) privrednim društvima kao alternativu, u slučaju da privredna društva ne žele voditi bilans stanja na osnovu prve dve opcije.²³⁵

Prva opcija se zasniva na vođenju stavki aktive i pasive. Kao aktiva (sredstva) se vodi: upisani, ali još neuplaćeni kapital, troškovi osnivanja, uložena sredstva, obrtna sredstva, aktivna vremenska razgraničenja, gubici u poslovnoj godini. Na poziciji pasive (izvori) vodi se sopstveni kapital, rezerve za unapred određene ciljeve, obaveze, pasivna vremenska razgraničenja, dobici u poslovnoj godini.²³⁶

Kod druge opcije, vodi se posebno upisani, ali još neuplaćeni kapital, troškovi osnivanja, uložena sredstva, obrtna sredstva, aktivna vremenska razgraničenja, oba-

---

232 *Id.*, član 2 stav 1.

233 *Id.*, član 3.

234 *Id.*, član 4 stav 4.

235 *Id.*, član 8.

236 *Id.*, član 9.

veze koje će dospeti u roku od godinu dana, razlika obrtnih sredstava i kratkoročnih obaveza, ukupna vrednost sredstava nakon odbitka obaveza koje dospevaju u roku od godinu dana, i obaveze koje dospevaju nakon godinu dana ili duže, rezerve za unapred određene ciljeve, pasivna vremenska razgraničenja, sopstveni kapital.²³⁷

Treća mogućnost je prikazivanje bilansa stanja sa podelom na sadašnje i ne-sadašnje stavke, ukoliko to sadrži informacije koje su propisane za prve dve opcije.²³⁸ Uputstvo daje mogućnost takozvanim manjim i srednjim društvima koja nisu prešla granice bar dva od dole navedenih uslova na dan obnove bilansa stanja, da vode pojednostavljeni bilans stanja. Ovi uslovi su: da ukupni godišnji bilans bude manji od 4.4 milion evra, da je neto prihod manji od 8.8 miliona evra, i da je broj zaposlenih manji od 50.²³⁹

Kod prikazivanja bilansa uspeha, Uputstvo daje četiri varijante od kojih države članice mogu izabrati jednu ili više njih. Ukoliko propišu više varijanti, države članice mogu dopustiti privrenim društvima da izaberu onu koja im najviše odgovara.²⁴⁰ Uputstvo takođe daje mogućnost za sastavljanje pojednostavljenog bilansa uspeha, ukoliko privredno društvo ne pređe bar dva od sledeća tri uslova: ukupni godišnji bilans 17.5 miliona evra, neto prihod 35 miliona evra i 250 zaposlenih lica.²⁴¹

Uputstvo propisuje i minimalni sadržaj napomena uz finansijske izveštaje. Tako najmanje sledeći podaci moraju biti sadržani u ovim napomenama: metode vrednovanja kod različitih stavki godišnjeg računa i metode proračuna modifikacije vrednosti, ime i sedište privrednih društava u kojima privredno društvo ima udeo iznad određene vrednosti, navodeći veličinu udela i finansijske podatke o tom društvu, upisane akcije tokom poslovne godine, ukoliko se radi o različitim vrstama akcija, podaci o pojedinim vrstama, broj i nominalna vrednost, postojanje hartija od vrednosti i njihov broj, kao i prava koja se vežu za njih, ukupnost obaveza društva koja dospevanju nakon pet godina i sve ostale obaveze za koje se vezuju garancije, ukupni iznos finansijskih obaveza koje nisu navedene u bilansu stanja, neto prihod, prosečan broj zaposlenih u poslovnoj godini, podaci o tome u kojoj meri je vrednovanje pojedinih stavki uticalo na izračunavanje uspeha te finansijske godine, razlika u iznosu poreske obaveze u poređenju sa iznosom poreske obaveze u prethodnim poslovnim godinama, ukoliko

237 *Id.*, član 10.

238 *Id.*, Član 10 a.

239 *Id.*, član 11. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačke 273 i 274.

240 Član 22 Četvrtog uputstva.

241 *Id.*, član 27.

se pretpostavlja da je ta razlika bitna za izmirenje budućih poreskih obaveza, isplate, avansi, krediti vezani za članove uprave, direktora, članove nadzornog odbora u datoj poslovnoj godini.²⁴²

Osim godišnjeg računa, Uputstvo uređuje i sadržaj finansijskog izveštaja koji daje pregled podataka o stanju i razvoju delatnosti privrednog društva. Tako, izveštaj sadrži bitne činjenice nakon zaključenja poslovne godine, očekivani razvoj u budućnosti, delatnosti u oblasti istraživanja i razvoja i podatke o pribavljanju sopstvenih akcija ili udela.²⁴³

Kao generalno pravilo Uputstvom je predviđeno da se odobreni godišnji račun i finansijski izveštaj objavljuju sa mišljenjem odgovornog lica za reviziju na osnovu propisa Prvog uputstva. Međutim, Uputstvo daje mogućnost državama članicama da odstupe od ovoga, ukoliko je finansijski izveštaj dostupan u sedištu privrednog društva u dotičnoj državi članici.²⁴⁴ Ukoliko predlog podele dobiti ili plan izmirenja gubitaka ili podela dobiti ili izmirenje gubitka nisu navedeni u godišnjem računu, oni moraju biti objavljeni zajedno sa godišnjim računom.²⁴⁵

Privredna društva su u obavezi da izvrše kontrolu godišnjeg računa od strane lica koji prema propisima države članice ima ovlašćenje za vršenje revizije. Osnovne kriterijume za takva lica propisuje jedno Uputstvo na nadnacionalnom nivou, koje između ostalog zahteva da revizor bude nezavisno i časno lice sa visokim nivoom teoretskog i praktičnog stručnog znanja (vidi *infra*). Revizor tokom revizije mora proveriti da li je godišnji račun u skladu sa finansijskim izveštajem privrednog društva.²⁴⁶

Hteli bismo još napomenuti da su sa Uputstvom Saveta 2003/38/EZ i Uputstvom 2003/51/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta (to su u stvari izmene i dopune Četvrtog uputstva) uvedeni standardi „*International Accounting Standards Board (IASB)*“²⁴⁷, što znači da se i u Zajednici primenjuju međunarodni kriterijumi kada je reč o pripremanju godišnjeg računa.²⁴⁸ Osim toga, na osnovu Uredbe (EZ) br.

---

242 *Id.*, član 43.

243 *Id.*, član 46.

244 *Id.*, član 47.

245 *Id.*, član 50. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 288.

246 Član 51 Četvrtog uputstva.

247 „*International Accounting Standards Board*“ je jedna od nezavisnih međunarodnih organizacija koje postavljaju međunarodne računovodstvene standarde (vidi: <<http://www.iasb.org>>).

248 Uputstvo Saveta 2003/38/EZ, OJ L 120, 22, 15.5.2003; Uputstvo 2003/51/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 178, 16, 17.7.2003.

1606/2002 Evropskog parlamenta i Saveta²⁴⁹ kod pripreme konsolidovanog godišnjeg računa kotiranih društava primenjuju se međunarodni računovodstveni standardi („*International Accounting Standards (IAS)*“).²⁵⁰

U prethodnim poglavljima je već bilo reči o sve većem značaju udruživanja kapitala u svetskoj ekonomiji. Iz razloga veće efikasnosti se stvara sve više i više holding društava, konserna i grupacija društava. Pojedinačni godišnji računi pojedinih članova takvih grupacija ne mogu u potpunosti dati pravu sliku o finansijskom stanju dotičnih društva. Može se lako desiti da je jedno društvo u grupaciji ostvarilo izvanredne rezultate u datoj poslovnoj godini, dok su drugi članovi grupacije u toku iste godine imali gubitke. Zbog toga je važno da imamo sveobuhvatnu sliku o finansijskom stanju cele grupacije. Takvu „sveobuhvatnu sliku“ nam može dati tzv. konsolidovani godišnji račun (konsolidovani bilans). Međutim, ne smemo zaboraviti da konsolidovani račun ne zamenjuje godišnje račune pojedinih društava, a ni to da koncern nema pravnu ličnost.²⁵¹ Sa ovim pitanjem se bavi *Sedmo uputstvo Saveta od 13. juna 1983. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o konsolidovanom godišnjem računu (83/349/EEZ)*.²⁵²

Priprema konsolidovanog godišnjeg računa i konsolidovanog godišnjeg finansijskog izveštaja se na osnovu ovog Uputstva propisuje u državama članicama ukoliko privredno društvo (matično društvo) o kojem je reč ispunjava bar jedan od sledećih uslova: (i) raspolaže sa većinom glasova u drugom privrednom društvu (ogranku), (ii) član je drugog privrednog društva (ogranka), i u isto vreme ima pravo da postavi ili opozove većinu uprave (nadzornog odbora) tog društva (ogranka), (iii) ima odlučujući uticaja nad društvom (ogrankom) na osnovu članstva u društvu ili na osnovu

249 Vidi: Uredba (EZ) br. 1606/2002 Evropskog parlamenta i Saveta od 19. jula 2002. godine o primeni međunarodnih računovodstvenih standarda (“*Regulation (EC) No. 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards*”).

250 Vidi: *International Accounting Standards* <www.iasc.org>.

251 Vidi: M. Habersack, *Europaisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, Munchen, 1999, tačka 291.

252 Na engleskom: „*Seventh Council Directive of 13 June 1983 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts (83/349/EEC)*”. Izmene i dopune Uputstva: Jedanaesto Uputstvo Saveta 89/666/EEZ, OJ L 395, 36, 30.12.1989; Uputstvo Saveta 90/604/EEZ, OJ L 317, 57, 16.11.1990; Uputstvo Saveta 90/605/EEZ, OJ L 317, 60, 16.11.1990; Uputstvo 2001/65/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 283, 28, 27.10.2001; Uputstvo 2003/51/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 178, 16, 17.7.2003; Uputstvo 2006/43/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 157, 87, 9.6.2006; Uputstvo 2006/46/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta, OJ L 224, 1, 16.8.2006; Uputstvo Saveta 2006/99/EZ, OJ L 363, 137, 20.12.2006; Ugovor o pristupanju Španije i Portugalije, OJ L 302, 23, 15.11.1985; Ugovor o pristupanju Austrije, Švedske i Finske, OJ C 241, 21, 29.8.1994; Ugovor o uslovima pristupanja Česke, Estonije, Kipra, Latvij, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke i prilagođenje ugovorima na kojima se osniva Evropska unija, OJ L 236, 33, 23.9.2003.

ugovora sklopljenog između dva privredna društva, i (iv) član je jednog privrednog društva (ogranaka) gde su većinu članova upravnog i nadzornog odbora postavili na osnovu njegovih glasova, ili samostalno raspolaže sa većinom glasova u društvu na osnovu dogovora sa drugim članovima istog društva.²⁵³

Obaveze iz ovog Uputstva se odnose na sva društva ukoliko je matično društvo ili bar jedno od ogranaka tog društva društvo kapitala, tj. u Nemačkoj „*Aktiengesellschaft, Kommanditgesellschaft auf Aktien, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung*“, u Ujedinjenom Kraljevstvu „*public companies limited by shares or by guarantee, private companies limited by shares or by guarantee*“.²⁵⁴ Konsolidovani godišnji račun se sastoji od (i) konsolidovanog godišnjeg bilansa stanja („*consolidated balance sheet*“), (ii) konsolidovanog godišnjeg bilansa uspeha („*consolidated profit and loss account*“) i (iii) napomena uz finansijske izveštaje („*notes on the account*“), s tim da svi ovi dokumenti predstavljaju jednu jedinstvenu celinu.²⁵⁵ Reviziju konsolidovanog godišnjeg računa treba da traži društvo koje je pripremiло konsolidovani godišnji račun, a vrši je ovlašćeni (prema pravu države sedišta društva) revizor.²⁵⁶ Nakon toga se konsolidovani godišnji račun objavljuje sa mišljenjem revizora prema odredbama člana 3 Prvog uputstva.²⁵⁷

Isto uputstvo uređuje i pripremu konsolidovanog godišnjeg finansijskog izveštaja, koji daje verodostojan pregled podataka o stanju i razvoju delatnosti privrednih društava koji učestvuju u konsolidaciji. Ovaj konsolidovani izveštaj sadrži informacije o bitnim činjenicama nakon zaključenja poslovne godine, o očekivanom razvoju u budućnosti, o delatnosti u oblasti istraživanja i razvoja, kao i podatke o pribavljanju sopstvenih akcija ili udela društava konsolidovanih društava.²⁵⁸

U ovom poglavlju ćemo ukratko govoriti o *Osmom uputstvu Saveta od 10. aprila 1984. godine na osnovu člana 54. stav 3. tačka g. Ugovora o uslovima za imenovanje lica odgovornih za reviziju računovodstvenih dokumenata (84/253/EEZ)* koje je usko

253 Član 1 stav 1 Sedmog uputstva. Član 1 stav 2 daje mogućnost državama članicama da propišu pripremu konsolidovanog godišnjeg računa i konsolidovanog godišnjeg finansijskog izveštaja i ukoliko postoje uslovi navedeni u istom stavu.

254 Član 4 stav 1 Sedmog uputstva. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačke 296 i 297.

255 Član 16 stav 1 Sedmog uputstva.

256 *Id.*, član 37 stav 1.

257 *Id.*, član 38. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 311.

258 Član 36 Sedmog uputstva.

povezano sa Četvrtim i Sedmim uputstvom.²⁵⁹ Ukoliko imamo usklađene propise za godišnji račun i konsolidovani godišnji račun, to i revizija ovih računa mora da bude harmonizovana na nivou Zajednice, pošto tek ovi propisi zajedno daju veću pravnu sigurnost trećim licima koja posluju sa privrednim društvima.

Nažalost, dosad je samo doneto Uputstvo koje se bavi uslovima imenovanja revizora, dok proces revizije i sadržaj revizije nije regulisan. Ovo Uputstvo već u preambuli propisuje neke opšte uslove, koje lica koja su odgovorna za reviziju moraju ispuniti. Takva lica moraju biti nezavisna, časna i na dobrom glasu, sa visokim nivoom teoretskog i praktičnog stručnog znanja.²⁶⁰ Uputstvo se odnosi na propise koje donose države članice vezano za fizička, pravna lica i društva ili udruženja bez pravne ličnosti koja vrše reviziju godišnjeg računa i konsolidovanog godišnjeg računa i koja proveravaju da li je godišnji račun u skladu sa finansijskim izveštajem privrednog društva.²⁶¹ Lica koja vrše reviziju moraju da imaju dozvolu nadležnih organa države članice. Takvu dozvolu mogu tražiti fizička lica ili društva (sa pravnom ličnošću i bez nje) koja ispunjavaju Uputstvom propisane uslove. Za fizička lica se tako traži da budu na dobrom glasu, da u njihovom slučaju ne postoji nespojivost funkcija (sukob interesa), da imaju obrazovanje koje omogućava polaganje stručnog ispita, da imaju teorijsko znanje dokazano na ispitu (Uputstvo tačno propisuje predmete za ovaj ispit, i izuzetke) i praktično znanje (što znači da su prošli praktičnu obuku ili imaju već određenu dužu praksu).²⁶² Da bi društva (sa ili bez pravne ličnosti) mogla da vrše reviziju moraju ispuniti tri kumulativna uslova. Kao prvo, fizička lica koja vrše reviziju u ime društva moraju da ispunjavaju gore navedene uslove za fizička lica revizore, kao drugo, u takvom društvu sa većinom glasova moraju raspolagati lica koja ispunjavaju gore navedene uslove za fizička lica revizore, i kao treće, u organima upravljanja ovih društava moraju da budu u većini isto takva lica koja ispunjavaju uslove propisane za revizore.²⁶³ Uputstvo takođe propisuje da osnovni podaci (ime, adresa) o licima i društvima koja imaju dozvolu za vršenje revizije moraju da budu objavljeni.²⁶⁴

---

259 Na engleskom: „*Eighth Council Directive of 10 April 1984 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents (84/253/EEC)*”.

260 Preambula i članovi 23 i 24 Osmog uputstva.

261 *Id.*, član 1.

262 *Id.*, članovi 3 do 19. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 313.

263 Član 2 stav 1 tačka b Osmog uputstva.

264 *Id.*, član 28.

Sedmo poglavlje

Jednočlano društvo sa ograničenom odgovornošću

Nesrazmerno veliki deo privrednih društava kapitala u Evropskoj uniji čine društva sa ograničenom odgovornošću. To je razumljivo ako znamo da kod ove forme društva članovi ne odgovaraju sopstvenom imovinom za obaveze društva (odgovaraju, odn. tačnije, snose rizik poslovanja društva samo do visine svog uloga), da je potreban mnogo manji početni (osnovni) kapital nego kod akcionarskog društva, da su razni propisi (kompanijskopравни, poreski, računovodstveni, itd.) jednostavniji i manje strogi nego kod akcionarskog društva, itd.²⁶⁵ Uprkos ovim činjenicama pravo Zajednice se malo bavilo poslednjih decenija usklađenjem i izjednačenjem propisa država članica koja se odnose na ovu formu privrednih društava. Kod usklađenja i izjednačenja naglasak je bio na većim učesnicima na tržištu, tj. na akcionarskim društvima. Po našem mišljenju veoma je važno da i forme privrednih društava koje predstavljaju manji kapital dođu do izražaja na tržištu Evropske unije i da usklađenje i izjednačenje što više zahvati i ovu formu privrednih društava.

Osim toga, u mnogim državama članicama nije bilo moguće osnovati jednočlano društvo sa ograničenom odgovornošću, tako da su pojedinci koji su hteli da pod ograničenom ličnom odgovornošću i sa relativno skromnim kapitalom osnuju društvo, mnogo puta morali da nađu lice koje je samo formalno učestvovalo u osnivanju takvog društva. zbog toga je nastalo, (danas od velike važnosti, uprkos njegovoj sažetosti,) *Dvanaesto uputstvo Saveta o pravu privrednih društava od 21. decembra 1989. godine o jednočlanim društvima sa ograničenom odgovornošću (89/667/EEZ)*.²⁶⁶ Ovo uputstvo se primenjuje kod zakona, uredbi i upravnih propisa koji se odnose na privredna društva sa ograničenom odgovornošću, zavisno od toga u kojoj formi je ova vrsta društva prisutna u zakonodavstvu dotične države. Na primer u Nemačkoj

265 Vidi: S. Šogorov, M. Radoman, Poslovno pravo, Fakultet za poslovni menadžment, Bar, 2007, str. 125 i 131; Z. Stefanović, J. Hrlje, Statusno privredno pravo, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005, str. 391.

266 Na engleskom: „*Twelfth Council Company Law Directive of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies (89/667/EEC)*”. Izmene i dopune Uputstva: Uputstvo Saveta 2006/99/EZ, OJ L 363, 137, 20.12.2006; Ugovor o pristupanju Austrije, Švedske i Finske, OJ C 241, 21, 29.8.1994; Ugovor o uslovima pristupanja Česke, Estonije, Kipra, Latvije, Litvanije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke i prilagođenje ugovorima na kojima se osniva Evropska unija, OJ L 236, 33, 23.9.2003.

se primenjuje na „*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*“, u Francuskoj na „*société à responsabilité limitée*“ a u Velikoj Britaniji na „*private company limited by shares or by guarantee*“.

Kao najvažnije, Dvanaesto uputstvo sadrži pravilo da se društvo sa ograničenom odgovornošću može osnovati kao jednočlano kao i da takvo može postati tokom svog postojanja, ako jedan od članova stekne vlasništvo nad svim udelima društva.²⁶⁷ Uputstvo u isto vreme daje mogućnost državam članicama da propišu specijalne odredbe i sankcije, dok ne dođe do usklađenja nacionalnih propisa u vezi koncerna, za slučaj da je jedno fizičko lice jedini član više društava ili da je jednočlano društvo ili drugo pravno lice jedini član jednog društva.²⁶⁸ Uputstvo propisuje da u slučaju da društvo tokom svog postojanja postane jednočlano, takva činjenica i ime tog člana se mora registrovati u skladu sa odredbama Prvog uputstva u centralnom registru privrednih društava.²⁶⁹ Ova odredba preko transparentnosti i publiciteta daje veću sigurnost tadašnjim i budućim poveriocima društva. Jedini član društva je taj koji ima pravo da vrši nadležnosti koje pripadaju skupštini društva. Svaka odluka koju jedini član donese na osnovu ove nadležnosti se mora zapisati ili uneti u zapisnik.²⁷⁰ Isto tako moraju se zapisati ili uneti u zapisnik i svi ugovori koje sklopi jedini član i društvo koje on predstavlja.²⁷¹ Razlog za to je zaštita poverilaca i trećih lica, tj. da se kasnije ne bi mogle odluke antidatirati.

Neophodno je još napomenuti da ukoliko države članice dozvoljavaju postojanje jednočlanog akcionarskog društva, odredbe ovog Uputstva se primenjuju i na takva društva.

---

267 Član 2 stav 1 Dvanaestog uputstva.

268 *Id.*, član 2 stav 2. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačke 319 i 327-330.

269 Član 3 Dvanaestog uputstva.

270 *Id.*, član 4.

271 *Id.*, član 5.

Osmo poglavlje

Evropska ekonomska interesna grupacija

U uvodu je bilo već reči o globalizaciji i njenom uticaju na internacionalizaciju investicija i koncentraciju društava na tržištu. Međutim, manja društva nemaju istu mogućnost kao velika za fuziju, pošto nisu tako fleksibilna i imaju manje poslovnih veza na tržištu. Zbog toga su ostale forme nadnacionalne saradnje od velikog značaja za takva društva.²⁷² Komisija je tokom poslednjih decenija ponudila više mogućnosti za saradnju društava unutar Zajednice, kao što su Evropska ekonomska interesna grupacija, Evropsko (akcionarsko) društvo, Evropski savez, Evropsko društvo međusobnosti.²⁷³ Na kraju su se realizovali predlozi vezani za Evropsku ekonomsku interesnu grupaciju i za Evropsko (akcionarsko) društvo. Ove supranacionalne forme društava,²⁷⁴ stvorene uredbama, su isto tako korak ka izjednačavanju prava privrednih društava unutar Zajednice. Međutim, ne sme se zaboraviti da se na pitanja koja nisu regulisana u ovim supranacionalnim uredbama, a koja se tiču ovih formi društava, primenjuje domaće pravo država članica. Tako ni ove forme, uprkos tome da su supranacionalnog karaktera, ne poseduju potpunu nezavisnost od nacionalnog prava država članica.²⁷⁵

Evropska ekonomska interesna grupacija (EEIG) je stvorena *Uredbom Saveta (EEZ) 2137/85 od 25. jula 1985. godine o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji* sa ciljem da se olakša saradnja privrednih društava koja su iz različitih država članica.²⁷⁶

272 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 53.

273 Vidi: M. A. Dausés, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 145-165.

274 Npr. u Nemačkoj Evropska ekonomska interesna grupacija ima status trgovačkog društva („*Handelsgesellschaft*“), tj. privrednog društva. Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 357.

275 Vidi: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 356; M. A. Dausés, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000, str. E.III, 13.

276 Na engleskom: “*Council Regulation (EEC) No. 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)*”. Za istorijat uredbe vidi: J. Dine, *The European Economic Interest Grouping and the European Company Statute: New Models for Company Law Harmonization* [Evropska ekonomska interesna grupacija i statut Evropskog društva: novi modeli za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 189; M. Haber-

Evropska ekonomska interesna grupacija se osniva ugovorom stranaka osnivača, koji se mora registrovati u registru države članice gde je sedište Grupacije.²⁷⁷ Sedište mora biti unutar Zajednice, i to ili u mestu gde je sedište poslovođenja, ili gde je središte poslovođenja, ili vršenja delatnosti jednog od člana Grupacije, u slučaju da Grupacija obavlja delatnost u tom mestu.²⁷⁸ Ovim opredeljenjem, Uredba prihvata princip teorije sedišta. Danom registracije Grupacija stiče *de facto* pravnu ličnost, što znači da može sticati prava i preuzimati obaveze, sklapati ugovore, kao i da može tužiti i biti tužena (procesna sposobnost). U isto vreme Uredba prepušta državama članicama da odrede da li Evropska ekonomska interesna grupacija stiče i *de jure* pravnu ličnost u datoj državi članici.²⁷⁹ Inače, na Evropsku ekonomsku interesnu grupaciju se, u vezi pitanja koja nisu regulisana Uredbom, primenjuje pravo države članice u kojoj je po osnovu osnivačkog ugovora sedište Grupacije.²⁸⁰ Kao što smo već istakli, cilj Grupacije je olakšanje, unapređivanje i jačanje privredne delatnosti članova, tako da sticanje sopstvenog dobitka ne može biti cilj Grupacije. U skladu sa time, Uredba dosta sužava ovlašćenja Evropske ekonomske interesne grupacije. Grupacija ne sme da upravlja ili nadzire delatnosti sopstvenih članova, ne sme da poseduje udeo ili akciju člana, ne sme da zapošljava više od 500 zaposlenih, ne sme davati protivpravni zajam licima koja su vezana za članove, ne sme da bude član druge Evropske ekonomske interesne grupacije.²⁸¹ Delom zbog ovih ograničenja, ova forma saradnje u Zajednici nije baš najatraktivnija.

---

sack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačke 353-355; C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 54-55; B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 376-377.

277 Član 1 stav 1 i član 6 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Uredba u članu 7 propisuje koji su još podaci i dokumenti potrebni kod registracije.

278 Član 12 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Sedište Grupacije se tokom postojanja Grupacije može premeštati na teritoriji Zajednice.

279 Član 1 stavovi 2 i 3 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji.

280 *Id.*, član 2. Vidi isto: J. Dine, *The European Economic Interest Grouping and the European Company Statute: New Models for Company Law Harmonization* [Evropska ekonomska interesna grupacija i statut Evropskog društva: novi modeli za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 189.

281 Član 3 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Vidi isto: J. Dine, *The European Economic Interest Grouping and the European Company Statute: New Models for Company Law Harmonization* [Evropska ekonomska interesna grupacija i statut Evropskog društva: novi modeli za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 189.; B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 377-378.

Grupaciju mogu osnovati najmanje dva društva i/ili pravna lica²⁸² koja imaju središte posloводства u različitim državama, ili dva fizička lica²⁸³ koja obavljaju glavnu delatnost u različitim državama, ili jedno društvo (pravno lice) i jedno fizičko lice kod kojih glavno posloводство i obavljanje glavne delatnosti nije u istoj državi.²⁸⁴ Uredba propisuje obavezne elemente osnivačkog ugovora. Ti obavezni elementi su: ime Grupacije sa oznakom „EEIG“, sedište Grupacije, ciljevi, podaci o članovima (ime, firma, pravna forma, adresa ili sedište, broj i mesto registracije), trajanje Grupacije, ako nije osnovano na neodređeno vreme.²⁸⁵ Podaci vezani za registraciju se objavljuju u službenom listu države članice. Isto tako se činjenica o osnivanju Grupacije mora objaviti u Službenom listu Evropske zajednice.

Organ odlučivanja Grupacije je skup članova Grupacije, dok je organ posloводства direktor (ili direktori). Uredba daje mogućnost obrazovanja i drugih organa ugovorom o osnivanju. Organ odlučivanja može doneti bilo koju odluku čija je svrha postizanje ciljeva Grupacije.²⁸⁶ Kao generalni princip, u organu odlučivanja svaki član ima jedan glas, ali u ugovoru o osnivanju može se dati jednom članu i više glasova, poštujući princip da nijedan član ne sme imati većinu glasova. Uredba propisuje koje su to oblasti u kojima se može doneti samo jednoglasna odluka. To su: promena ciljeva Grupacije, promena broja glasova kojima pojedini članovi raspolažu, promena uslova donošenja odluka, promena u ugovoru označenog vremena trajanja Grupacije, promena doprinosa pojedinih članova finansiranju Grupacije, promena obaveza članova, promena odredaba ugovora, osim ako sam ugovor određuje drugačije. Osim ovih stvari ugovor o osnivanju može slobodno odrediti uslove donošenja odluka kao i

---

282 Prema Uredbi to su društva prema članu 58 Ugovora i druga pravna lica koja su osnovana u skladu sa pravom države članice i koja imaju sedište i središte posloводства (ako država članica propisuje samo ovo poslednje, onda samo ovo) prema osnivačkom aktu na teritoriji Zajednice (član 4 stav 1 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji).

283 Prema Uredbi to su fizička lica koja obavljaju industrijsku, trgovačku, zanatsku ili poljoprivrednu delatnost ili koja pružaju stručne ili druge usluge na teritoriji Zajednice (član 4 stav 1 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji).

284 Član 4 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Vidi isto: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 382-384; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 362.

285 Član 5 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Uredba isto propisuje da na pismima i ostalim dokumentima Grupacije mora biti navedeno: ime Grupacije sa oznakom „EEIG“, mesto i broj registracije, ako direktori mogu dati izjavu volje samo zajedno, ova činjenica, i ako je Grupacija pod likvidacijom ili stečajem, ova činjenica (član 25 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji).

286 Član 16 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Vidi isto: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 384-386.

kvorum. Ukoliko to ugovor propusti učiniti, i druge odluke se donose jednoglasno.²⁸⁷ Članovi Grupacije imaju pravo da dobiju informacije vezane za delatnost Grupacije od direktora, kao i pravo na uvid u knjige i evidencije Grupacije.²⁸⁸

Poslove Grupacije vodi inokosno ili kolegijalno posloводство (direktor ili direktori) koga može odrediti sam ugovor o osnivanju, a mogu biti imenovani i odlukom članova Grupacije. Kao generalni princip važi pravilo da direktor mora biti fizičko lice, ali Uredba daje mogućnost da država članica omogući i pravnim licima da budu direktori Grupacije, ukoliko to lice odredi fizičko lice kao zastupnika.²⁸⁹ Na ove zastupnike, kao i na fizička lica direktore, se primenjuje odredba prema kojoj ne može biti direktor lice koje prema ličnom pravu, ili pravu države na čijoj je teritoriji sedište Grupacije, ili na osnovu sudske ili upravne odluke neke države, članice ne može da bude član uprave jednog društva, ili direktor („CEO“) društva, ili ne može da radi kao direktor Evropske ekonomske interesne grupacije. Uslovi imenovanja, opoziva i nadležnosti direktora se određuju u ugovoru o osnivanju Grupacije, ili u slučaju da to nije urađeno, jednoglasnom odlukom članova.²⁹⁰ Direktor, tj. direktori pojedinačno, predstavljaju (zastupaju) Grupaciju prema trećim licima. Sve izjave volje date od strane direktora obavezuju Grupaciju, čak i onda ako te izjave nisu u skladu sa ciljevima Grupacije, osim ako Grupacija dokaže da je treće lice znalo da to ne odgovara ciljevima Grupacije (samo objavljivanje ciljeva još nije dovoljan dokaz). Grupacija se ne može pozivati na ograničenje nadležnosti direktora prema trećim licima ni u slučaju da je to objavila. Jedino ograničenje može biti da osnivački ugovor propisuje da izjavu volje za Grupaciju dva ili više direktora mogu dati samo zajedno. Ovo ograničenje je, međutim, punovažno prema trećim licima samo u slučaju da je objavljeno u službenom listu države članice.²⁹¹

Dobit Grupacije se tertira kao dobit članova, pa se deli shodno odredbama ugovora o osnivanju, ili ako u ugovoru ovo pitanje nije regulisano, onda se deli na jednake delove. Isti princip važi i za snošenje gubitaka pri obavljanju delatnosti Grupacije.²⁹²

---

287 Član 17 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 277; B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 385.

288 Član 18 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji.

289 U tom slučaju tako određeno lice odgovara kao da je on sam direktor. Vidi isto: M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačke 372- 373.

290 Član 19 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji.

291 *Id.*, član 20.

292 *Id.*, član 21. Vidi isto: J. Dine, *The European Economic Interest Grouping and the European Company Statute: New Models for Company Law Harmonization* [Evropska ekonomska interesna grupacija i statut

Inače, članovi Grupacije su neograničeno i solidarno odgovorni za obaveze društva.²⁹³ Udeo člana se može preneti na treće lice samo uz saglasnost svih članova Grupacije. Isto važi i za primanje novih članova u Grupaciju.²⁹⁴

Članstvo člana u Grupaciji može prestati na više načina. Prestanak članstva može tražiti sam član Grupacije, na osnovu uslova određenih u ugovoru o osnivanju. U slučaju da u ugovoru o osnivanju ovo pitanje nije uređeno, članski odnos može prestati uz saglasnost svih članova Grupacije. Osim ovoga Uredba daje mogućnost prestanka članstva istupanjem člana na osnovu „pravednog i osnovanog“ razloga. Osim na osnovu volje člana, članstvo može prestati i voljom same Grupacije tj. drugih članova Grupacije, na osnovu razloga navedenih u osnivačkom ugovoru, ili u slučaju da je član učinio tešku povredu obaveze, ili prouzrokovao (ili preti da prouzrokuje) ozbiljan zastoj u funkcionisanju Grupacije.²⁹⁵ Članstvo prestaje i iz razloga smrti odnosno prestanka člana, kao i u slučaju da član više ne ispunjava Uredbom propisane uslove članstva.²⁹⁶ Kod izračunavanja vrednosti članskog udela koji se vraća uzima se u obzir vrednost imovine Grupacije u momentu prestanka članskog odnosa.²⁹⁷ Generalno je pravilo da član Grupacije, čiji članski odnos prestaje, i dalje odgovara za obaveze Grupacije koje su preuzete pre prestanka njegovog članskog odnosa.²⁹⁸

Uredbom je takođe regulisan i prestanak same Grupacije. Tako Grupacija može prestati jednoglasnom odlukom članova, osim ako drugačije nije uređeno u osnivačkom ugovoru. Direktor ili direktori su dužni da informišu registar o prestanku Grupacije, kao i da ovu činjenicu objave u službenom listu države članice u kojoj je sedište Grupacije.²⁹⁹ Grupacija isto tako može prestati odlukom suda, ako za to postoje Uredbom ili zakonom (države članice u kojoj je sedište Grupacije) propisani uslovi. Pravna posledica prestanka Grupacije je likvidacija ili stečaj Grupacije prema

---

Evropskog društva: novi modeli za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 204-205.

293 Član 24 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji.

294 *Id.*, članovi 22 i 26.

295 *Id.*, član 27. Vidi isto: J. Dine, *The European Economic Interest Grouping and the European Company Statute: New Models for Company Law Harmonization* [Evropska ekonomska interesna grupacija i statut Evropskog društva: novi modeli za harmonizaciju prava privrednih društava] u M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993, str. 205-206.

296 Član 28 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji. Osim ovih razloga članstvo isto prestaje danom koje propisi o stečaju, likvidaciji, itd. države članice odrede.

297 Član 33 Uredbe o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji.

298 *Id.*, član 34.

299 *Id.*, član 31.

propisima nacionalnog prava države sedišta društva. Do okončanja ovih postupaka Grupacija zadržava pravnu ličnost.³⁰⁰

Kao što smo to videli, mnoga pitanja vezana za Evropsku ekonomsku interesnu grupaciju nisu regulisana na supranacionalnom nivou, tako da se na njih odnose nacionalni propisi. Uprkos tome, ova forma funkcioniše u praksi, tako pa se relativno često koristi za saradnju u istraživačkim i razvojnim projektima i za saradnju među pravnim firmama u Zajednici.

---

300 *Id.*, član 35.

Deveto poglavlje

Evropsko (akcionarsko) društvo

Ovo poglavlje se bavi *Uredbom Saveta (EZ) br. 2157/2001 od 8. oktobra 2001. godine o statutu Evropskog društva („Societas Europaea“, tj. „SE“)*³⁰¹ i sa *Uputstvom Saveta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine dopunjavajući statut za Evropsko društvo s obzirom na učešće zaposlenih.*³⁰² Uredba je usvojena u konsultativnom postupku na osnovu člana 308 Ugovora.³⁰³ Cilj Uredbe i Uputstva su da doprinesu ukidanju prepreka u trgovini i da usklade strukturu proizvodnje sa novim razmerama Zajednice, stvarajući jedinstveni pravni okvir regulisanja uz pomoć kojeg privredna društva registrovana u raznim državama članicama mogu planirati i ostvariti prestrukturiranje svog društva na nivou Zajednice.

Ideja takvog jedinstvenog pravnog okvira se pojavila već početkom šezdesetih godina.³⁰⁴ Nažalost, zbog velikih razlika između različitih nacionalnih prava i nacionalnih pravnih tradicija vezanih za regulisanje privrednih društava, zatim zbog namere država članica da zadrže suverenitet u nekim oblastima koja se vežu za ovo polje kao i zbog manjka političke volje, takav okvir je dat tek nakon više od četrdeset godina. Propisi o kojima je reč su stupili na snagu oktobra 2004. godine.³⁰⁵

301 Na engleskom: “*Council Regulation (EC) No. 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE)*”. Izmene i dopune Uredbe: Uredba Saveta (EZ) br. 885/2004, OJ L 168 1 1.5.2004; Uredba Saveta (EZ) br. 1791/2006, OJ L 363, 1, 20.12.2006; Neki autori kod nas koriste naziv “Evropska kompanija” (npr. N. Košutić) ili “Evropsko preduzeće” (npr. R. D. Vukadinović).

302 Na engleskom: “*Council Directive 2001/86/EC of 8 October 2001 supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees*”.

303 Vidi: Tačka 28 preambule Uredbe o statutu Evropskog društva. Isto vidi: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], Jogtudományi Közlöny, br. 58/1, januar 2003, str. 34.

304 Za istorijat Uredbe i Uputstva vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 58; B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 389; M. Habersack, *Europäisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999, tačka 392-394; B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], Jogtudományi Közlöny, br. 58/1, januar 2003, str. 33-45; N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, Revija za evropsko pravo, br. II/1, 2000, str. 71-73.

305 Član 70 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva. Vidi isto: M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Uticao Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], European Law

Jedno od najosjetljivijih pitanja vezanih za Evropsko društvo, koje je izazvalo i najviše rasprava, je bilo pitanje učešća zaposlenih u upravljanju društvom. Nemačka, koja ima dugu tradiciju na ovom planu, je insistirala da zaposleni dobiju što više mogućnosti za učešće u upravljanju društvom, dok se neke druge zemlje članice, kao na primer Ujedinjeno Kraljevstvo (gde po tradiciji takvo učešće ne postoji) nisu sa ovim mogle složiti.³⁰⁶ Zbog toga se na kraju ovo pitanje rešilo tako da se ono reguliše u posebnom Uputstvu koje daje razne opcije reguliranja brojnih pitanja. Države članice imaju mogućnost da izaberu one opcije koje njima najviše odgovaraju. No, na kraju ovog poglavlja će o ovim pitanjima biti više reči.

Analizu Uredbe bismo započeli sa jednim od njenih najproblematičnijih tačaka, a to je pitanje prava koje se primenjuje na Evropsko društvo. Uredba se bavi samo najosnovnijim pitanjima vezanim za Evropsko društvo. Ukoliko Uredba izričito to dopušta, osnivačkim aktom, odnosno statutom, se neka pitanja mogu dodatno urediti.³⁰⁷ No, pošto ima dosta stvari koje Uredbom nisu regulisane, ili su regulisane samo delimično, sama Uredba određuje koji su to pravni izvori koji se mogu koristiti u takvim slučajevima. Prvenstveno, to su pravni akti država članica, koji su doneti radi sprovođenja mera Evropske zajednice, vezani za Evropsko društvo (znači, tu se prvenstveno radi o implementiranim uputstvima). Osim toga, to je pravni propisi koji se odnosi na akcionarska društva države članice u kojoj Evropsko društvo ima sedište.³⁰⁸ I konačno, primenjuju se odredbe osnivačkog akta, odnosno statuta Evropskog društva, a to su odredbe donete na osnovu pravnih propisa koji regulišu akcionarska društva u državi članici gde je sedište Evropskog društva.³⁰⁹ Zbog svega toga, koliko god da je Evropsko društvo pravna forma *sui generis*, dosta je važna pravna regulativa države članice u kojoj se nalazi sedište takvog društva. Po nekim autorima baš zbog toga ne postoji jedinstvena forma Evropskog društva, već postoje 27 različitih formi Evropskih društava.³¹⁰

Review, br. 30/3, 2005, str. 431 i 438; N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, Revija za evropsko pravo, br. II/1, 2000, str. 70.

306 B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], Jogtudományi Közlöny, br. 58/1, januar 2003, str. 33.

307 Član 9 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

308 Na primer, član 11 Uredbe u vezi firme Evropskog društva propisuje samo da se u njenom imenu mora koristiti skraćenica „SE”. Tako da se na ostale elemente firme subsidiarno primenjuju propisi država članica.

309 Član 9 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva. Vidi isto: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], Jogtudományi Közlöny, br. 58/1, januar 2003, str. 35-36.

310 Vidi: M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Utica Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], European Law Review, br. 30/3, 2005, str. 431.

Uredba daje status pravnog lica Evropskom društvu, i to sa danom upisa u registar.³¹¹ Za akcionarska društva je, inače, tipično da imaju pravnu ličnost prema nacionalnim zakonodavstvima.

Kao i kod klasičnih akcionarskih društava, i kod Evropskog društva je kapital podeljen na akcije, a akcionari snose rizik poslovanja društva samo do visine uložene imovine, odnosno do visine vrednosti svojih akcija.³¹²

Evropsko društvo se može osnovati na više načina: fuzijom, formiranjem holdin- ga, formiranjem ogranka i transformacijom. Kao što ćemo videti, u svakom slučaju je zajednički imenitelj da društva koja učestvuju u osnivanju na neki način doprinesu transnacionalnosti Evropskog društva unutar Zajednice.

Fuzija, kao mogućnost osnivanja Evropskog društva se javlja u formi spajanja ili pripajanja dva ili više otvorenih akcionarskih društava, od kojih su najmanje dva iz različitih država članica (sa registrovanim sedištem i mestom upravljanja).³¹³

U praksi, postupak fuzije je jedan složen proces. Kao prvo, organi upravljanja i posloводства moraju pripremiti nacrt uslova fuzije. Uredba tačno određuje koji su obavezni elementi ovog nacrt: ime i sedište svih učesnika fuzije, predlog imena Evropskog društva i njegovog sedišta, odnos razmene akcija i iznos kompenzacija, uslov prenosa akcija u Evropsko društvo, datum od koga će posedovanje akcija u Evropskom društvu omogućavati akcionarima da učestvuju u dobiti i drugim posebnim uslovima koji mogu uticati na takvo pravo, nacrt osnivačkog akta Evropskog društva, datum od koga se transakcije društva koja učestvuju u fuziji uzimati u obzir u računovodstvene svrhe kao pripadajući Evropskom društvu, prava koja Evropsko društvo prenosi na akcionare za koja se vezuju posebna prava, kao i na vlasnike hartija od vrednosti mimo akcionara, ili predložene mere koje se na njih odnose, bilo koje pogodnosti date većtacima koji daju mišljenje o uslovima fuzije ili članovima organa upravljanja, poslovođenja ili nadzora društava koja učestvuju u fuziji. Osim toga, obavezno se moraju navesti i informacije o postupcima putem kojih su ostvareni određeni dogovori za uključivanje zaposlenih, u skladu sa Uputstvom o učešću zaposlenih.³¹⁴

311 Član 1 stav 3 i član 16 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

312 *Id.*, član 1 stav 2.

313 *Id.*, član 2 stav 1 i član 17. O osnivanju Evropskog društva pomoću fuzije vidi isto: N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, Revija za evropsko pravo, br. II/1, 2000, str. 73-80.

314 Član 20 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

Nakon što je ovaj nacrt pripremljen, uslovi fuzije se moraju objaviti. Ako uzmemo u obzir propise Trećeg uputstva, takvo objavljivanje, shodno propisima Prvog uputstva, se mora izvršiti u svim državama članicama čija društva pogađa fuzija.³¹⁵ Posle toga, kod svakog društva se moraju otpočeti pregovori sa predstavnicima zaposlenih o njihovom učešću u Evropskom društvu.³¹⁶ To je praćeno proverom uslova iz nacrta i izveštavanjem svih akcionara. Nakon toga, skupštine akcionarskih društava koja su uključena u fuziju moraju pojedinačno da odobre nacrt fuzije.³¹⁷ I konačno, Evropsko društvo se mora registrovati, a društva koja su ga osnovala moraju se brisati iz registra.³¹⁸

Za svako društvo koje učestvuje u fuziji je potrebno da se objavi završetak postupka fuzije po pravu države članice gde je sedište društva, u skladu sa članom 3 Prvog uputstva.³¹⁹ Takvo objavljivanje ima za pravnu posledicu *ipso jure* da sva imovina društava koja učestvuju u fuziji prelazi na Evropsko društvo, da akcionari društava koja učestvuju u fuziji postaju akcionari Evropskog društva i da društva koja su učestvovala u fuziji prestaju da postoje, tj. kod pripajanja društvo kome se pripajaju druga društva dobija formu Evropskog društva.³²⁰

Posebno je pitanje zakonitosti same fuzije. Zakonitost fuzije se, s jedne strane, prati u državama članicama u kojima se društva nalaze, tako da organi tih država članica izdaju potvrdu o ispunjenosti formalnosti vezanih za fuziju. Sa druge strane, kod konačne registracije društva organi države članice u kojoj je sedište Evropskog društva kontrolišu zakonitost fuzije.³²¹ Na pitanja koja nisu regulisana Uredbom se shodno primenjuju nacionalni propisi date države članice kao i Uputstvo o fuzijama akcionarskih društava.³²²

315 Vidi: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], *Jogtudományi Közlöny*, br. 58/1, januar 2003, str. 38.

316 Član 3 stav 1 Uputstva o učešću zaposlenih.

317 Član 23 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

318 *Id.*, član 27. U vezi fuzije vidi isto P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo trgovačkih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 159; N. Kluge, M. Stollt (ed.), *The European Company – Prospects for Worker Board-Level Participation in the Enlarged EU* [Evropsko društvo – perspektivi za učešće zaposlenih na nivou upravnog odbora u proširenoj EU], SDA-ETUI-REHS, Brisel, 2006, str. 17-18. (izvor: Worker-participation.eu veb stranica European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety (ETUI-REHS) <http://www.worker-participation.eu/about_wp/publications/the_european_company_prospects_for_worker_board_level_participation_in_the_enlarged_eu>).

319 Član 28 Uredbe o statutu Evropskog društva.

320 *Id.*, član 29 stav 1.

321 *Id.*, član 25 i 26.

322 *Id.*, član 18. Tako na primer proceduralni propisi vezani za osnivanje i upis Evropskog društva pored Uredbe se mahom mogu naći u nacionalnom zakonodavstvu države članice u kojoj se vrši registracija

Formiranje holdinga je druga mogućnost osnivanja Evropskog društva.³²³ Holding mogu formirati otvorena akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću osnovana po zakonima države članice i sa registrovanim sedištem i mestom upravljanja u državi članici, ukoliko bar dvoje od njih spadaju pod pravo različitih država članica ili bar već dve godine imaju ogranak koji je pod pravom druge države članice ili ogranak u drugoj državi članici.³²⁴

Isto kao kod fuzije, organi upravljanja i posloводства moraju pripremiti nacrt formiranja holdinga, koji sadrži elemente određene Uredbom.³²⁵ Uslovi formiranja holdinga se obelodanjuju bar mesec dana pre skupštine koja odlučuje o formiranju holdinga,³²⁶ nakon čega mogu početi pregovori sa predstavnicima zaposlenih kod dotičnih društava o njihovom učešću.³²⁷ Ovo je praćeno proverom uslova iz nacрта i izveštavanjem svih članova društava.³²⁸ Posle toga skupštine društava koja su uključena u formiranje holdinga moraju pojedinačno da odobre nacrt uslova o formiranju holdinga i dogovor o učešću zaposlenih.³²⁹ Nakon toga se proverava zakonitost formiranja holdinga od strane organa države članice u kojoj se Evropsko društvo registruje i prenose se akcije u skladu sa nacrtom o formiranju holdinga.³³⁰ Činjenica da su uslovi za formiranje holdinga ispunjeni mora se obelodaniti u pogledu svakog društva koje učestvuje u njegovom formiranju prema propisima države članice u kojoj je sedište društva, uzimajući u obzir odredbe člana 3 Prvog uputstva.³³¹ Evropsko društvo se mora registrovati, jer tako stiče pravnu ličnost.³³² Uredba izrečito propisuje da sa nastankom holdinga, društva koja su ga formirala ne prestaju, tj. zadržavaju svoju pravnu ličnost.³³³

---

društva. Isto tako, primena ovih normi se vrši sa strane službenih organa države članice gde je sedište društva. Vidi: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], *Jogtudományi Közlöny*, br. 58/1, januar 2003, str. 38.

323 O formiranju holdinga kao mogućnosti osnivanja Evropskog društva vidi isto: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea”-je], *Jogtudományi Közlöny*, br. 58/1, januar 2003, str. 39; N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, *Revija za evropsko pravo*, br. II/1, 2000, str. 80-83.

324 Član 2 stav 2 Uredbe o statutu Evropskog društva.

325 *Id.*, član 32 stav 2 i član 20.

326 *Id.*, član 32 stav 3.

327 Član 3 stav 1 Uputstva o učešću zaposlenih.

328 Član 32 stav 4 Uredbe o statutu Evropskog društva.

329 *Id.*, član 32 stav 6. Ove odredbe se shodno primenjuju i na društva sa ograničenom odgovornošću u slučaju da takva društva učestvuju u formiranju holdinga.

330 Član 33 Uputstva o učešću zaposlenih.

331 Član 33 stav 3 Uredbe o statutu Evropskog društva

332 *Id.*, član 16.

333 *Id.*, član 32 stav 1. U vezi formiranja holdinga i fuzije vidi isto P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo trgovačkih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 159-160; N. Kluge,

Treća mogućnost je *formiranje ogranka*. Uredba daje mogućnost privrednim društvima koja spadaju pod član 48 stav 2 Ugovora³³⁴ kao i drugim pravnim licima koja spadaju pod pravo država članica i koja imaju registrovano sedište i mesto upravljanja unutar Zajednice da formiraju ogranak preko upisa njihovih akcija, ako bar dvoje od njih spadaju pod pravo različitih država članica ili već dve godine imaju ogranak koji spada pod pravo druge države članice (ili imaju ogranak u drugoj državi članici).³³⁵ Prvo se mora napraviti dogovor o formiranju ogranka,³³⁶ što je praćen pregovorima sa zaposlenima društava o njihovom učešću u budućem Evropskom društvu.³³⁷ Posle toga se priprema izveštaj o osnivanju ogranka, što se proverava, i konačno se traži registracija ogranka Evropskog društva. Uredba inače daje mogućnost i Evropskim društvima da formiraju svoje ogranke.³³⁸

Konačno, četvrta i poslednja mogućnost formiranja Evropskog društva je formiranje takvog društva preko *transformacije*.³³⁹ Otvoreno akcionarsko društvo koje je formirano na osnovu prava jedne države članice i koje ima registrovano sedište i mesto upravljanja unutar Zajednice, može da se transformiše u Evropsko društvo, ukoliko već dve godine ima ogranak koji spada pod pravo druge države članice.³⁴⁰ Procedura je slična kao i kod fuzije, kod formiranja holdinga ili ogranka.

Jedan od nedostataka Uredbe je što se Evropsko društvo ne može osnovati na „klasični“ način, tj. na način na koji se u državama članicama generalno osnivaju akcionarska društva, što daje prednost na tržištu već postojećim jakim društvima kapitala.³⁴¹

M. Stollt (ed.), *The European Company – Prospects for Worker Board-Level Participation in the Enlarged EU* [Evropsko društvo – prospekti za učešće zaposlenih na nivou upravnog odbora u proširenoj EU], SDA-ETUI-REHS, Brisel, 2006, str. 18-19. (izvor: Worker-participation.eu veb stranica European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety (ETUI-REHS) <http://www.worker-participation.eu/about_wp/publications/the_european_company_prospects_for_worker_board_level_participation_in_the_enlarged_eu>).

334 To su: privredna društva ili društva građanskog prava, zadružna društva, i druga pravna lica javnog ili privatnog prava. Važno je da takvo društvo ima za cilj ostvarivanje dobiti („*for-profit organization*“). U vezi ovoga vidi: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea“-je], Jogtudományi Közlöny, br. 58/1, januar 2003, str. 37.

335 Član 2 stav 3 i članovi 35 i 36 Uredbe o statutu Evropskog društva.

336 Član 3 Uputstva o učešću zaposlenih.

337 *Id.*, član 3 stav 1.

338 Član 3 stav 2 Uredbe o statutu Evropskog društva.

339 O osnivanju Evropskog društva transformacijom vidi isto: N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, *Revija za evropsko pravo*, br. II/1, 2000, str. 84-85.

340 Član 2 stav 4 Uredbe o statutu Evropskog društva.

341 Vidi: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea“-je], Jogtudományi Közlöny, br. 58/1, januar 2003, str. 37.

Uredba propisuje da registrovano sedište i mesto upravljanja Evropskog društva moraju biti unutar Zajednice u istoj državi članici. Osim toga, države članice mogu propisati da Evropsko društvo ima sedište i mesto upravljanja u istom mestu.³⁴² Na taj način Uredba se opredelila da primenjuje koncepciju stvarnog sedišta a ne inkorporacije, da bi se izbegla gore već spomenuta „utrka prema dnu“.³⁴³

U članu 8 Uredba tačno propisuje *postupak premeštaja registrovanog sedišta* Evropskog društva u drugu državu članicu. Prema propisanom postupku organi upravljanja i posloводства moraju sačiniti predlog premeštaja sedišta društva (ovaj predlog se mora i objaviti) kao i posebno obrazloženje za takvo premeštanje. Akcionari i poverioci društva imaju pravo da najmanje mesec dana pre skupštine na kojoj se odlučuje o premeštaju, ispitaju predlog premeštaja i njegovo obrazloženje. Uredba daje mogućnost državam članicama da donesu propise kojima se štite interesi manjinskih akcionara koji se protive premeštanju sedišta Evropskog društva.

Nakon što skupština donese odluku o premeštanju, ovlašćeni organ države članice u kojoj je sedište društva, mora izdati potvrdu da su akti i formalnosti ispunjeni pre premeštanja. Pre nego što se takva potvrda izda, društvo je dužno da na adekvatan način zaštititi interese poverilaca i nosioce drugih prava u skladu sa propisima države članice u kojoj je do tada društvo imalo sedište. Potvrda se podnosi registru države članice u koju društvo prelazi.

Premeštanje sedišta stupa na snagu od dana kada se društvo registruje u državi članici gde se premešta. Nakon toga novi registar obaveštava stari registar o promeni. Brisanje stare registracije stupa na snagu po prijemu obaveštenja sa strane starog registra. Brisanje i registracija se moraju objaviti u odnosnim državama članicama. Nakon objavljivanja nove registracije, treća lica se mogu pozvati na novo sedište. U isto vreme, sve dok brisanje društva iz predhodnog registra nije obavljeno, treća lica se mogu pozivati na predhodno sedište, osim ako društvo dokaže da su takva treća lica bila upoznata sa novim sedištem.³⁴⁴ Moramo naglasiti da premeštanje ne može prouzrokovati likvidaciju Evropskog društva ili formiranje novog pravnog lica.³⁴⁵ Naravno, takva odluka se može doneti od strane najvišeg organa odlučivanja (skupštine), uzimajući u obzir interese zaposlenih, akcionara i trećih lica. Ovo je praćeno objavom iz

---

342 Član 7 Uredbe o statutu Evropskog društva.

343 Vidi isto: M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Uticaj Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], *European Law Review*, br. 30/3, 2005, str. 436; N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, *Revija za evropsko pravo*, br. II/1, 2000, str. 70-71.

344 Član 8 stav 13 Uredbe o statutu Evropskog društva.

345 *Id.*, član 7.

„starog“ registra u „staroj“ državi članici, i prijavom u „novi“ registar u „novoj“ državi članici registracije.³⁴⁶ Neki autori sumnjaju da će teorija stvarnog sedišta u slučaju ove Uredbe opstati, pošto se u poslednjih nekoliko odluka Evropskog suda pravde vidi tendencija preferiranja potpune slobode nastanjanja u slučaju privrednih društava, bez ikakvog ograničenja.³⁴⁷

Uredba određuje minimalni iznos *osnovnog kapitala*, koji je 120.000 evra.³⁴⁸ Po mišljenju nekih autora ovo nije veliki iznos za ovu vrstu privrednog društva u Evropskoj uniji.³⁴⁹ Ali da vidimo kakvo je stanje u nekim većim zemljama Zajednice. Na primer u Francuskoj za osnivanje otvorenog akcionarskog društva potrebno je uložiti najmanje 225.000 evra (kod zatvorenog to je samo 37.000 evra),³⁵⁰ u Nemačkoj taj iznos je znatno manji, samo 50.000 evra,³⁵¹ dok je u Velikoj Britaniji 50.000 funti, što je malo manje od 75.000 evra.³⁵² Znači, možemo prihvatiti mišljenje da je ovaj iznos za jedno otvoreno akcionarsko društvo prihvatljiv i realan.

Prvenstveni cilj osnovnog kapitala je da obezbedi sigurnije namirenje poverioca društva. Kod jednog društva koje posluje na tako velikom tržištu kao što je to tržište Zajednice, potencijalne obaveze mogu biti velike, tako da je potrebno da postoji i relativno veliki osnovni kapital. U slučaju da je za otvorena akcionarska društva koja obavljaju specijalnu delatnost u datoj državi članici propisan veći osnovni kapital, Evropsko društvo takođe mora ispoštovati te propise.³⁵³

Kapital je i ovde, kao i kod klasičnih akcionarskih društava, podeljen na akcije, a akcionari snose rizik poslovanja društva samo do visine vrednosti svojih uloga, odnosno do visine vrednosti svojih akcija.³⁵⁴ U drugom poglavlju ovog rada već spomenuta pravila o kapitalu se shodno primenjuju i na kapital Evropskog društva, što znači da

---

346 *Id.*, član 8 stavovi od 10 do 12.

347 Vidi: *supra* Uvod. Isto vidi: M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Uticaj Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], *European Law Review*, br. 30/3, 2005, str. 436-437.

348 Član 4 stav 2 Uredbe o statutu Evropskog društva.

349 Vidi: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 161;

350 Izvor: Veb stranica „*Invest in France Agency*” [Agencija za investicije u Francuskoj], <http://www.investinfrance.org/France/DoingBusiness/db_2006_setting_up_en.pdf>.

351 Izvor: Veb stranica „*Invest in Germany*” [Ulaganje u Nemačkoj], <<http://www.invest-in-germany.de/en>>.

352 Izvor: Veb stranica: „Companies House” [Registar privrednih društva], <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gbf1.shtml#two>>.

353 Član 4 stav 3 Uredbe o statutu Evropskog društva.

354 *Id.*, član 1 stav 2. I osnovni kapital i akcije moraju biti izražene u evrima.

25% vrednosti akcija koje glase na ime mora biti uplaćeno do registracije društva, dok akcije koje glase na donosioca moraju biti uplaćene u celosti. Nenovčani ulog, čiju vrednost obavezno procenjuje ovlašćeni nezavisni procenjivač (veštak), mora biti stavljen na raspolaganje društvu u roku od pet godina od dana registracije društva.³⁵⁵ Po našem mišljenju, ako uzmemo u obzir rešenja iz uporednog prava, ovo je relativno dugačak rok.

Kod promene kapitala se isto tako moraju uzeti u obzir i odredbe Drugog uputstva. Tako se mora poštovati pravo akcionara na srazmernu preču kupovinu akcija kod povećanja osnovnog kapitala, kao i zaštita poverilaca kod smanjenja osnovnog kapitala.³⁵⁶

Uredba o statutu evropskog društva daje mogućnost emitovanja više vrsta akcija, uprkos tome što se teži da se ukinu akcije sa posebnim pravima (znači, da se ispoštuje princip jedna akcija jedan glas).³⁵⁷ Razlog za fleksibilnost Uredbe kod ovog pitanja mora da je u tome da se želi održati konkurentnost Evropskog društva prema nacionalnim društvima kapitala.

Drugo uputstvo isto tako zabranjuje Evropskom društvu da stekne svoje akcije.³⁵⁸ Inače, se na održavanje i promenu kapitala društva i na hartije od vrednosti shodno primenjuju pravila države članice u kojoj je Evropsko društvo registrovano.³⁵⁹

Što se tiče *organizacije* Evropskog društva, kao kod klasičnih akcionarskih društava i kod ovog društva je najviši organ skupština akcionara („*general meeting of shareholders*“).³⁶⁰ Skupština ima pravo da donese odluku u svim stvarima koje spadaju u njenu nadležnost na osnovu Uredbe o statutu Evropskog društva, pravnih normi države članice u kojoj je sedište Evropskog društva i koje su donete na osnovu Uputstva 2001/86/EZ, ostalih pravnih akata date države koji se odnose na otvorena akcionarska društva, kao i o pitanjima koja su data u nadležnost skupštine osnivačkim aktom, koji je donet na osnovu propisa države članice.³⁶¹ Skupština se mora održati najmanje jednom godišnje u skladu s pravilima koja se odnose na otvorena akcionarska društva u državi članici gde je sedište društva. Skupštinu može sazvati, u skladu s pravom dr-

355 Član 9 Drugog uputstva.

356 *Id.*, član 29.

357 Član 60 Uredbe o statutu Evropskog društva. Vidi isto: P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo trgovačkih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, str. 162.

358 Član 18 Drugog uputstva.

359 Član 5 Uredbe o statutu Evropskog društva.

360 *Id.*, član 38.

361 *Id.*, član 52.

žave članice gde je sedište društva, organ uprave, organ kontrole, ili nadležni organ.³⁶² Uredba obezbeđuje pravo inicijative za sazivanje i dopunu dnevnog reda i manjinskim akcionarima.³⁶³ Ako izričito nije propisano drugačije, za donošenje odluke skupštine dovoljna je i većina palih glasova.³⁶⁴ Osnivački akt društva se može izmeniti samo sa dvotrećinskom većinom glasova, osim ako država članica mesta sedišta društva ne propisuje veću većinu za otvorena akcionarska društva.³⁶⁵

Organ upravljanja i poslovođenja Evropskog društva može biti u dvoslojnom (nemačkom) sistemu („*two-tier system*“) gde postoji organ upravljanja („*management board*“) i organ nadzora („*supervisory board*“) ili u jednoslojnom (anglo-saksonsom) sistemu („*one-tier system*“) gde postoji samo upravni odbor („*administrative board*“).³⁶⁶ Akcionari društva imaju pravo da odaberu sistem u osnivačkom aktu, ali i tokom funkcionisanja društva mogu izmenama ovog akta da promene sistem upravljanja.³⁶⁷

Kod dvoslojnog sistema organ upravljanja je odgovoran za upravljanje (menadžment) društva.³⁶⁸ Članovi ovog organa su imenovani i mogu biti opozvani sa strane organa nadzora (nadzorni odbor). U isto vreme Uredba daje mogućnost državama članicama da uredi tako da osnivački akt propiše da se članovi organa upravljanja imenuju i opozivaju od strane skupštine društva.³⁶⁹ Država članica može omogućiti da direktor ili direktori budu odgovorni za tekuće upravljanje društva (tvz. „svakodnevni poslovi“) pod istim uslovima kao i kod akcionarskih društava koja imaju sedište u toj državi.³⁷⁰ Organ nadzora je drugi organ u ovom dvoslojnom sistemu, koji postavlja i opoziva članove organa upravljanja, i naravno nadzire njegov rad. U isto vreme Uredba zabranjuje ovom organu da upravlja društvom.³⁷¹ Članovi ovog organa su imenovani od strane skupštine društva. Naravno, kod imenovanja se moraju poštovati

---

362 *Id.*, članovi 53 i 54.

363 O ovome vidi članove 55 i 56 Uredbe o statutu Evropskog društva.

364 Član 57 Uredbe o statutu Evropskog društva. Inače, Uredba u članu 50, kao generalni princip, propisuje za donošenje odluka u organima društva da je za kvorum potrebno prisustvo (zastupljenost) najmanje polovine članova, dok za donošenje odluka je potrebna većina prisutnih članova.

365 Član 59 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva. U isto vreme Uredba daje mogućnost državama članicama da odrede da u slučaju da je na glasanju prisutna najmanje polovina registrovanog kapitala Evropskog društva, bude moguće da se takva odluka donese i sa prostom većinom takvih glasova.

366 Član 38 Uredbe o statutu Evropskog društva.

367 Vidi: B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea“-je], *Jogtudományi Közlöny*, br. 58/1, januar 2003, str. 40.

368 Član 39 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

369 *Id.*, član 39 stav 2.

370 *Id.*, član 39 stav 1.

371 *Id.*, član 40 stav 1.

dogovori koji su sklopljeni, shodno odredbama Uputstva o učešću zaposlenih.³⁷² Broj članova ovog organa se određuje u osnivačkom aktu društva, ali Uredba daje mogućnost državama članicama da odrede ovaj broj za Evropska društva koja su registrovana na njihovoj teritoriji.³⁷³ Organ upravljanja ima dužnost da redovno obaveštava nadzorni organ o poslovanju društva.³⁷⁴

Kod jednoslojnog sistema upravni odbor, postavljen sa strane skupštine društva, upravlja društvom.³⁷⁵ Isto kao i kod dvoslojnog sistema, i u ovom sistemu se mogu imenovati direktori za vođenje svakodnevnih poslova.³⁷⁶ Broj članova ovog organa se određuje u osnivačkom aktu (tj. statutu) društva, ali država članica može da odredi najmanji i najveći broj članova ovog organa.³⁷⁷ Isto kao i kod dvoslojnog sistema, da bi akcionari bili zaštićeni za slučaj da je polovina upravnog odbora sastavljena od predstavnika zaposlenih, Uredba propisuje da je u tom slučaju predsednik odbora član koji je izabran sa strane skupštine akcionara.³⁷⁸

Uredba sadrži i neka zajednička pravila za dva sistema. Prema tim pravilima članovi organa društva se postavljaju na period određen osnivačkim aktom (tj. statutom), s tim da taj period ne može biti duži od 6 godina. Ponovi izbor članova nije ograničen.³⁷⁹ Ako nije suprotno nacionalnom pravu, i pravna lica mogu biti članovi organa Evropskog društva.³⁸⁰ Zajedničke odredbe isto propisuju da osnivački akt (tj. statut) društva mora da odredi transakcije za koje je potrebno da organ upravljanja dobije odobrenje organa nadzora, tj. kod jednoslojnog sistema, transakcije kod kojih je potrebna izričita odluka upravnog odbora društva.³⁸¹ Članovima organa Evropskog društva je isto propisana obaveza čuvanja poslovnih tajni.³⁸² Članovi ovih organa su

---

372 *Id.*, član 40 stav 2. Ovde moramo napomenuti da u slučaju da je polovina članova nadzornog organa postavljena od strane zaposlenih, samo član koji je postavljen od strane skupštine akcionara može biti izabran za predsednika nadzornog organa (pošto predsednik ima odlučujući glas). Vidi član 42 Uredbe o statutu Evropskog društva.

373 Član 40 stavovi 2 i 3 Uredbe o statutu Evropskog društva.

374 *Id.*, član 41.

375 Prvi upravni odbor može biti postavljen i osnivačkim aktom (tj. statutom) društva. Naravno, i kod jednoslojnog sistema se moraju ispoštovati odredbe Uputstva o učešću zaposlenih i dogovori sklopljeni na osnovu ovoga.

376 Član 43 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

377 *Id.*, član 43 stav 2.

378 *Id.*, član 45.

379 *Id.*, član 46.

380 *Id.*, član 47 stav 1. U tom slučaju pravno lice delegira fizičko lice koje obavlja njegove funkcije u organu društva.

381 Član 48 stav 1 Uredbe o statutu Evropskog društva.

382 *Id.*, član 49.

odgovorni društvu u skladu sa propisima koji se primenjuju na akcionarska društva u državi članici prema sedištu Evropskog društva.³⁸³

Već se prvi član Uredbe bavi učešćem zaposlenih u Evropskom društvu kada kaže da se ovo pitanje uređuje *Uputstvom Saveta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine dopunjavajući statut za Evropsko društvo sa obzirom na učešće zaposlenih*.³⁸⁴ Prvenstveni cilj Uputstva je da obezbedi stečena prava zaposlenima na učešće kod odlučivanja privrednog društva za slučaj osnivanja Evropskog društva. Uputstvo daje i više modela od kojih države članice mogu izabrati njima odgovarajući, koji će morati da sprovede Evropsko društvo registrovano u toj državi.

Uprkos činjenici da je Uredba doneta pre šest godina, još je uvek dosta mali broj akcionarskih društava u Evropskoj uniji koji su organizovani po njoj. Po podacima „*European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety*“ [Institut Evropke sindikalne unije za istraživanje, obrazovanja i zdravstvo i bezbednost] do juna 2007. godine osnovano je 74 Evropskih društava, većinom sa sedištem u Nemačkoj ili Holandiji.³⁸⁵

Kao što smo to videli kod analize Evropskog društva, jedan od najvećih nedostataka ove „supranacionalne“ forme privrednog društva je što se na nadnacionalnom nivou regulišu samo najosnovnija pitanja vezana za društvo, dok se na pitanja kojima se Uredba ne bavi primenjuju nacionalni propisi država članica.³⁸⁶ U isto vreme, ova Uredba i Uputstvo ipak imaju veliki značaj u takozvanom „od gore na dole“ usklađivanju i izjednačavanju komunitarne pravne materije. Po nekim autorima, njihov neposredan uticaj nije ni toliko značajan, kao njihov posredan uticaj na pravnu kulturu Evropske zajednice. Tako, preko saradnje među državama članicama koja je potrebna za njenu implementaciju, Uredba podržava komunikaciju među ovim državama, olakšava preuzimanje i sjedinjavanje kompanija i jača saradnju na evropskom tržištu. Sve to u krajnjem smislu čini ova privredna društva na globalnom nivou konkuren-

383 *Id.*, član 51.

384 Član 12 stav 2 izrečito zabranjuje registraciju Evropskog društva ukoliko odredbe ovog Uputstva nisu ispoštovane.

385 Izvor: *Worker-participation.eu* veb stranica *European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety (ETUI-REHS)* [Institut Evropke sindikalne unije za istraživanje, obrazovanja i zdravstvo i bezbednost] <http://www.worker-participation.eu/about_wp>.

386 Vidi isto: M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Uticaj Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], *European Law Review*, br. 30/3, 2005, str. 437. Prema Siems-u baš ova činjenica, tj. da mnogo toga nije regulisano sa Uredbom i tako ima mogućnosti da se primene nacionalni propisi država članica, može biti prednost i razlog atraktivnosti Evropskog društva. Međutim, ako pogledamo da je tokom poslednjih godina osnovan veoma mali broj ovakvih društava, moramo biti uzdržljivi u vezi ovakvih komentara.

tnijima, jača privrednu utakmicu među državama članicama, podstičući ih da daju što pogodnije uslove za takva društva.³⁸⁷ Naravno, u pogledu ovog poslednjeg aspekta se javlja problematika Delaver-efekta, o kojoj je već bilo reći *supra*. U svakom slučaju, mogućnost osnivanja Evropskog društva će, po našem mišljenju, svakako uticati na pravnu kulturu država članica i približavati propise koji se odnose na status privrednih društava. Naravno, u isto vreme, ovaj proces mora biti praćen usklađenjem i izjednačenjem pratećih polja prava, kao što su to na primer knjigovodstvena pravila, pravo konkurencije, stečajno pravo i poresko pravo.

---

387 Vidi: M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Uticaj Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], *European Law Review*, br. 30/3, 2005, str. 431.

Zaključak

Zaključci se često koriste za sumiranje misli iz pojedinih poglavlja rada. Nakon analize pojedinih komunitarnih propisa koji se već primenjuju, mi bismo se u ovom zaključku hteli malo pozabaviti budućnošću prava privrednih društava Evropske unije. Propisi koji se tiču prava privrednih društava su veoma važni, jer osim samih privrednih društava oni imaju uticaj i na akcionare, zaposlene, poverioce, ali posredno i na potrošače i ostale učesnike na tržištu.³⁸⁸ Hteli bismo sagledati u kom pravcu napreduje ova oblast prava, i koje su moguće opcije za njenu budućnost.

Jedna od mogućih opcija je da počne sveobuhvatno usklađivanje i izjednačavanje pravne materije koja se odnosi na pravo privrednih društava u svim državama članicama. U tom slučaju bismo imali jedan jedinstveni normativni sistem koji reguliše pravo privrednih društava na celoj teritoriji Zajednice. Naravno, to bi zahtevalo i unifikaciju drugih delova pravnog sistema koji su povezani sa pravom privrednih društava, jer bez toga sistem pravnih normi jednostavno ne bi funkcionisao. Ovakav jednokratni skok unifikacije nije, međutim, ni u Sjedinjenim Američkim Državama ostvaren, iako se radi o federaciji koja funkcioniše već više od dvesto godina, koja je uz to još i najznačajnija svetska privredna sila. Po našem mišljenju, zbog velikog broja država članica Evropske unije, kao i zbog različitosti u sadašnjim nacionalnim pravnim sistemima postoji veoma mala realna mogućnost da se ovakva unifikacija sprovede. Ovu sumnju pojačava i činjenica da se ni na drugim poljima prava ovo dosad nije moglo izvesti.

Druga mogućnost, koju predlažu neki autori za rešavanje gore navedenih problema, je stvaranje takozvanih jedinstvenih minimalnih standarda u pravu privrednih društava Zajednice.³⁸⁹ Prema ovim mišljenjima potrebno bi bilo stvoriti osnovne principe zajedničkog prava privrednih društava na osnovu kojih bi bila izvršena harmonizacija prava nacionalnih zakonodavstava na ovom planu. Na primer, u Sjedinjenim Američkim Državama, uprkos tome da Ustav sadrži takozvanu trgovinsku klauzulu („*commerce clause*“), pravo privrednih društava je regulisano na nivou federalnih država članica, a samo su neka pitanja, koja se vežu na primer za hartije od vrednosti,

---

388 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 272.

389 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 17.

bankarsko pravo, itd.), regulisana na federalnom nivou.³⁹⁰ Kod ove mogućnosti se javlja gore već spomenuta „utrka prema dnu“, kada postoje neki zajednički principi, ali detaljne propise stvaraju države članice. Iz čistih ekonomskih interesa (ugađanje investitorima), države članice stvaraju sve fleksibilnija pravila, što na kraju ima za posledicu da se pravni propisi pojedinih država članica u principu ne razlikuju mnogo. Naravno, tu ne smemo zaboraviti da do povoljne pravne klime za investitore može doći na više načina, tako da nije sigurno da će na kraju doći do unifikacije propisa. Zbog toga izgleda da bi ova opcija najspornije dovela do jedinstvenih pravila, ako bi uopšte došlo do izjednačavanja propisa.

Čini se, ipak, da je Evropska unija već krenula jednim trećim putem: putem spore, ali sigurne unifikacije prava privrednih društava. Po našem mišljenju, veoma je mala mogućnost da zastane proces usklađivanja i izjednačavanja na ovom planu, pošto, kako smo to već spomenuli, zajedničko slobodno tržište zahteva harmonizaciju propisa koji se tiču prava privrednih društava. Isto je tako mala mogućnost da se odjednom reši ovaj problem potpunim izjednačenjem propisa, pošto su razlike među sistemima prava privrednih društava veoma velike u pojedinim državama članicama. Na osnovu ovoga, po našem mišljenju, u sledećih nekoliko godina će prevladati jedna umerena opcija, tj. najverovatnije će se u dosadašnjem sporom tempu nastaviti usklađivanje i izjednačavanje propisa država članica na ovom planu. Verovatno će polako jačati tendencija izjednačenja preko uredbi, ali će u svakom slučaju ostati preovladavajući uticaj regulisanja preko uputstava. Akcenat će ostati na regulisanju akcionarskih društava ali će se obratiti više pažnje na uređivanje društava sa ograničenom odgovornošću i društava lica.

Ovu umerenu opciju podupire i Akcioni plan reforme prava privrednih društava Evropske unije. Evropska komisija je 2003. godine pod vođstvom profesora Jaap Wintera pripremila izveštaj vezan za plan reforme Evropskog prava privrednih društava. Na osnovu ovog izveštaja je Evropska komisija izradila Akcioni plan reforme.³⁹¹ Ovaj plan ima tri faze u kojima se žele izvesti (tj. već se izvode) odgovarajuće reforme.

390 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 267.

391 Vidi, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward* [Obaveštenje Komisije Savetu i Evropskom parlamentu – modernizacija prava privrednih društava i poboljšanje korporativnog upravljanja u Evropskoj uniji – Plan da se krene napred] (COM (2003) 0284 final) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0284en01.pdf>; Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe (2002) [Izveštaj Visoke grupe stručnjaka za pravo privrednih društava o modernom regulativnom okviru za pravo privrednih društava u Evropi (2002)] <http://ec.europa.eu/internal_mar

Prva faza je trajala od 2003. do 2005. godine, i može se reći da je bila relativno uspešna. Na polju zaštite kapitala je imala za cilj pojednostavljenje Drugog uputstva preko njegove izmene i dopune.³⁹² Te Izmene i dopune su usvojene. Međutim, po nekim mišljenjima, bila bi potrebna sveobuhvatna reforma, tj. promena ovog Uputstva, pošto dosadašnji propis koči donošenje naprednih propisa na ovom planu u državama članicama.³⁹³ Na planu korporativnog upravljanja Akcioni plan je predvideo da se u ovoj prvoj fazi donese Uputstvo koje će obezbediti veća prava za akcionare društva u korporativnom upravljanju.

Srednjoročni plan se odnosi na period od 2006. do 2008. godine i predviđa pripremanje studije izvodljivosti reformi na polju zaštite kapitala i jačanja principa jedan akcionar jedan glas (znači ukidanje akcija koje daju njihovim vlasnicima više glasova na skupštini, i tzv. zlatnih akcija koje daju pravo veta na odluku skupštine akcionara) bar kod kotiranih privrednih društava. Osim toga, tokom ovog perioda bi se trebao pripremiti nacrt jednog uputstva koji bi omogućio samim akcionarima, tj. akcionar-skim društvima da odaberu između monističkog i dualističkog modela upravljanja. Isto tako bi se trebao pripremiti nacrt jednog uputstva koji bi ojačao odgovornost članova upravnog odbora. Takođe se planira za ovaj period pojednostavljenje Trećeg i Šestog uputstva preko njihovih izmena i dopuna.³⁹⁴

Vezano za dugoročne planove, koji bi se sproveli nakon 2009. godine, ovaj akcioni plan, nažalost, predviđa samo ozbiljnije izmene i dopune na polju zaštite kapitala, tj. Drugog uputstva.³⁹⁵

---

ket/company/docs/modern/report_en.pdf>. U vezi ovog akcionog plana vidi isto: S.-K. Kim, *Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward* [Modernizacija prava privrednih društava i poboljšavanje potsticanje korporativno upravljanje u Evropskoj uniji – plan da se krene napred], *Columbia Journal of European Law*, br. 11, zima 2004/2005, str. 213-217; G. Gadó, *Társasági jogi reform Európában* [Reforma prava privrednih društava u Evropi], *Magyar Jog*, br. 57/6, jun 2006, str. 321-341; A. Guaccerro, *Recent Developments in European Takeover and Corporate Law* [Najnoviji rezultati u evropskom pravu preuzimanja i pravu privrednih društava] *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, br. 12, leto 2004, str. 101-108; G. Hertig, J. A. McCahery, *An Agenda for Reform: Company and Takeover Law in Europe* [Agenda za reformu: pravo privrednih društava i preuzimanja u Evropi] u G. Ferrarini, K. J. Hopt, J. Winter, E. Wymeersch, *Reforming Company and Takeover Law in Europe* [Reforma prava privrednih društava i prava preuzimanja u Evropi], Oxford University Press, Oxford, 2004, str. 21-24.

392 Vidi: Aneks I Akcionog plana.

393 Vidi: G. Gadó, *Társasági jogi reform Európában* [Reforma prava privrednih društava u Evropi], *Magyar Jog*, br. 57/6, jun 2006, str. 335.

394 Vidi: Aneks I Akcionog plana.

395 *Id.*

Na žalost, i kod ove umerene opcije usklađenja i izjednačenja, kao što smo to i u raznim poglavljima ovog rada mogli videti, postoje određeni problemi. Kao prvo, proces usklađenja i izjednačenja je fragmentiran. On je delimičan, ograničen na određene sektore i mnogo puta slabo kordiniran.³⁹⁶ Po našem mišljenju, glavni razlog za to je postojanje različitih interesa država članica, zbog čega su mnogo puta prihvaćena kompromisna rešenja, koja su manje efikasna.³⁹⁷ Osim toga, kod usklađivanja, tokom pripreme propisa na supranacionalnom nivou, zbog teškog nalaženja konsenzusa mnogo puta se koristi metod takozvanih „opcija“.³⁹⁸ Ovo znači, da uputstvo daje mogućnost državama članicama da odaberu onu opciju koja njima najviše odgovara, pod uslovom da se sa time u svakoj državi članici može postići isti rezultat. Ovo često dovodi u pitanje usklađenje, pošto su ponuđene opcije veoma različite, tako da ni njihov ishod ne rezultira nužno usklađivanjem različitih sistema. U isto vreme tu se javlja i gore već spomenuta „utrka prema dnu“ kada pojedine države članice stvaraju sve fleksibilnije propise samo da bi ugodili investitorima. Ova utrka s jedne strane može da ima baš suprotno dejstvo nego što je cilj usklađenja, pošto svaka država članica gleda svoj interes,³⁹⁹ ali s druge strane dugoročno može imati kao posledicu bolju harmonizaciju pravnih propisa. Mada države članice imaju mogućnosti da biraju između više modela, veoma je izvesno da će države članice izabrati onaj model koji je najpovoljniji za njih u ovoj utrci. Ovaj sistem opcija u isto vreme po nekim autorima usporava usklađivanje i izjednačavanje pravne regulative, budući da do potpunog usklađenja i izjednačenja nacionalnih sistema može doći samo preko propisa u kojima su prihvaćena jedinstvena materijalno-pravna rešenja.⁴⁰⁰

Isto moramo spomenuti da je jedan od problema dosadašnjeg usklađenja i izjednačenja činjenica da se većina propisa bavi pretežno akcionarskim društvima, dok su druge forme privrednih društava zapostavljene. Kao razlog za to možemo navesti da se zbog njegove fleksibilnosti krupni kapital najčešće koncentriše u formi akcionarskog društva, kao i da u transnacionalnim poslovima ova forma društva zauzima bitno mesto, zbog čega ima i preovladavajući značaj u ekonomijama država članica. Drugi razlog takođe može biti i razlika u regulisanju društava lica u različitim sistemima

---

396 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 273.

397 *Id.*, str. 268.

398 *Id.*, str. 274.

399 Vidi: C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo trgovačkih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998, str. 17.

400 Vidi: R. D. Vukadinović, *Pravna sredstva i metodi harmonizacije kompanijskog prava u Evropskoj uniji*, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 922.

prava unutar Zajednice. Naime, bilo je mnogo lakše početi usklađenje i izjednačenje sa formom društva kod koje su ove razlike manje.⁴⁰¹

Takođe je za dalje usklađivanje od važnosti i pitanje različitosti formi društava unutar Zajednice. Za jedinstveno unutrašnje tržište je potrebno učiniti više nego što je to prosto otklanjanje prepreka za osnivanje i upravljanje društava od strane državljana jedne države članice na teritoriji druge države članice. Pored toga potrebno je da se obezbedi da osim razloga ekonomičnosti nikakav drugi faktor ne utiče na društva kada je reč o njihovom radu i delovanju. Jedan od uslova za to je da u Zajednici imamo organizacione forme društava koje su manje više slične, ako ne jedinstvene.⁴⁰² Da bi se to moglo postići, potrebne su uredbe koje će stvoriti ove jedinstvene forme, kao što je to na primer Uredba o Evropskom (akcionarskom) društvu.

Isto tako važno pitanje je korektna i potpuna primena supranacionalnih propisa u pojedinim državama članicama i sistem njihovog sankcionisanja, kao i jedinstveno tumačenje supranacionalnih propisa sa strane Evropskog suda pravde. Na žalost, praksa Suda je veoma sporadična, što ima za rezultat da se isti supranacionalni propisi mnogo puta tumače drugačije u raznim državama članicama.⁴⁰³ Tako je problem sprovođenja usklađivanja i izjednačavanja u pojedinim državama članicama ponekad veoma komplikovan proces, pošto promena nekih odredaba u jednim propisima utiče i na druge propise u inače veoma komplikovanom sistemu nacionalnih prava privrednih društava.⁴⁰⁴

Videli smo da i ova umerena opcija povlači sa sobom mnogo sporednih pitanja. Baš zbog toga bi trebalo imati što praktičniji pristup ovim problemima, što znači da bi se i kod ove umerene opcije, tj. postepenog usklađenja i izjednačenja, trebali u isto vreme uzimati u obzir, i gde je to moguće i primeniti, neki elementi iz druge dve opcije (sveobuhvatno usklađenje i izjednačenje pravne materije i jedinstveni minimalni standardi). S jedne strane to znači donošenje što više uredbi, uvek kada je to svrsishodno za Zajednicu. S druge strane to znači da treba preuzeti i neke metode opcije primene jedinstvenih minimalnih standarda, tj. ne sme se zanemariti tokom ovog procesa

401 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 273.

402 Vidi: M. A. Dausés, P. Nikolicza, *Egy egységes európai magánjogfélé* [Prema jednom jedinstvenom evropskom privatnom pravu], *Jogtudományi Közlöny*, br. 57/10, oktobar 2002, str. 444.

403 Vidi: L. Enriques, *EZ Company Law Directives and Regulations: How Trivial are They?* [Uputstva i uredbe prava privrednih društava EZ: koliko su jednostavna?], *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law*, br. 27, proleće 2006, str. 7-8.

404 Vidi: *Id.*; Osim toga: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 287.

ni potreba usklađivanja i izjednačavanja opštih principa prava privrednih društava u Evropskoj uniji.⁴⁰⁵

Možemo zaključiti da je potrebno više pažnje posveti modernizaciji pravne materije koja se odnosi na privredna društva na nivou Zajednice, pošto sve više evropskih privrednih društava posluje preko granica nacionalnih država, tako da postignuta integracija na Evropskom tržištu kapitala nužno zahteva paralelno razvijanje i unapređivanje prava privrednih društava. Osim toga, tehnološki i tehnički razvoj utiče na vođenje i publikovanje podataka koji se tiču društava, i pošto se Zajednica postepeno širi, to isto nalaže i veća pravna sigurnost među velikim brojem učesnika na tržištu Zajednice.⁴⁰⁶ Isto tako, nije dovoljno uskladiti i izjednačiti samo oblast prava koja se bavi sa privrednim društvima, nego je potrebno to isto uraditi i u pratećim oblastima, kao što su to privredno pravo, obligaciono pravo, ili finansijsko pravo. Neki autori ističu da rezultati usklađenja i izjednačenja mnogo puta ne zavise samo od sprovođenja određenog propisa koji ima za cilj usklađenje nekog pitanja prava privrednih društava, nego je važno da se isto izvrši i usklađenje pratećih oblasti.⁴⁰⁷ Međutim, izgleda da će još dugo veliki broj pitanja biti regulisan na nacionalnom nivou.⁴⁰⁸

Vukadinović piše u jednom svom radu koji se bavi sa harmonizacijom prava privrednih društava u Evropskoj uniji da je proces harmonizacije „povremeno izgledao kao rezultat nejasnih i maglovitih misli“.⁴⁰⁹ I prema našem mišljenju, ima mnogo istine u ovoj konstataciji.

---

405 Vidi: R. D. Vukadinović, Pravna sredstva i metodi harmonizacije kompanijskog prava u Evropskoj uniji, Pravo i privreda, br. 5-8., 1998. str. 923.

406 Vidi: B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i trgovačkog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005, str. 285.

407 Vidi: R. D. Vukadinović, Pravna sredstva i metodi harmonizacije kompanijskog prava u Evropskoj uniji, Pravo i privreda, br. 5-8, 1998, str. 922.

408 *Id.*

409 *Id.*, str. 923.

Lista skraćenica

a.d. – akcionarsko društvo

Akcionni plan – *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward* [Obaveštenje Komisije Savetu i Evropskom parlamentu – modernizacija prava privrednih društava i poboljšanje korporativnog upravljanja u Evropskoj uniji – Plan da se krene napred] (COM (2003) 0284 final)

Četvrto uputstvo – Četvrto uputstvo Saveta od 25. jula 1978. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o godišnjem računu određenih vrsta društava (78/660/EEZ)

d.o.o. – društvo sa ograničenom odgovornošću

Drugo uputstvo – Drugo uputstvo Saveta od 13. decembra 1976. godine o koordinaciji garancija, koje su potrebne u cilju zaštite interesa članova i drugih, i koje države članice propisuju privrednim društvima koja spadaju pod član 58 stav 2 Ugovora, vezano za osnivanje akcionarskih društava i za održavanje i promenu njihovog kapitala, u cilju izjednačenja takvih garancija (77/91/EEZ)

Dvanaesto uputstvo – Dvanaesto uputstvo Saveta o pravu privrednih društava od 21. decembra 1989. godine o jednočlanim društvima sa ograničenom odgovornošću (89/667/EEZ).

EEIG – Evropska ekonomska interesna grupacija

EEZ – Evropska ekonomska zajednica

EZ – Evropska zajednica

Jedanaesto uputstvo – Jedanaesto uputstvo Saveta od 21. decembra 1989. godine o zahtevu obelodanjivanja sa obzirom na ogranke koji su otvoreni u Državi članici sa strane određenih društava koja su regulisana pravom druge države (89/666/EEZ)

OJ – *Official Journal* – Službeni glasnik (Evropske unije)

Osmo uputstvo – Osmom uputstvu Saveta od 10. aprila 1984. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o uslovima za imenovanje lica odgovornih za reviziju računovodstvenih dokumenata (84/253/EEZ)

Prvo uputstvo – Prvo uputstvo Saveta u cilju obrazovanja jedinstvenih mera zaštita za celu Zajednicu o usaglašavanju mera zaštita sa strane država članica za zaštitu interesa članova društava i trećih lica za društva iz člana 58 stava 2 Ugovora (68/151/EEZ)

Šesto uputstvo – Šesto uputstvo Saveta od 17. decembra 1982. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora, u pogledu na deobu akcionarskih društava (82/891/EEZ)

SE – *Societas Europaea* – Evropsko (akcionarsko) društvo

Sedmo uputstvo – Sedmo uputstvo Saveta od 13. juna 1983. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o konsolidovanim računima (83/349/EEZ)

Sud – Evropski sud pravde

Treće uputstvo – Uputstvo o fuzijama akcionarskih društava (78/855/EEZ)

Trinaesto uputstvo – Uputstvo 2004/25/EZ od 21. aprila 2004. godine o ponudi za preuzimanje

Ugovor – Konsolidovana verzija Ugovora o osnivanju Evropske zajednice

Uputstvo o prekograničnim fuzijama – Uputstvo 2005/56/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 26. oktobra 2005. godine o prekograničnim fuzijama

Uputstvo o učešću zaposlenih – Uputstvom Saveta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine dopunjavajući statut za Evropsko društvo sa obzirom na učešće zaposlenih

Uredba o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji – Uredba Saveta (EEZ) 2137/85 od 25. jula 1985. godine o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji

Uredba o statutu evropskog društva – Uredbom Saveta (EZ) br. 2157/2001 od 8. oktobra 2001. godine o statutu Evropskog društva

Sudske odluke

Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen

Judgment of the Court of 9 March 1999.

Case C-212/97.

European Court reports 1999 Page I-01459.

Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany

Judgment of the Court of 29 September 1998.

Case C-191/95.

European Court reports 1998 Page I-05449.

Coöperatieve Rabobank „Vecht en Plassengebied“ BA v Erik Aarnoud Minderhoud

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 16 December 1997.

Case C-104/96.

European Court reports 1997 Page I-07211.

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd.

Judgment of the Court of 30 September 2003.

Case C-167/01.

European Court reports 2003 Page I-10155.

The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.

Judgment of the Court of 27 September 1988.

Case 81/87.

European Court reports 1988 Page 05483.

D. H. M. Segers v Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor Bank- en Verzekeringswezen, Groothandel en Vrije Beroepen.

Judgment of the Court (Second Chamber) of 10 July 1986.

Case 79/85.

European Court reports 1986 Page 02375.

Marina Karella and Nicolas Karellas v Minister for Industry, Energy and Technology and Organismos Anasygkrotiseos Epicheiriseon AE

Judgement of the Court (Sixth Chamber) of 30 May 1991.

Joined cases C-19/90 and C-20/90.

European Court reports 1991 Page I-02691.

Marleasing SA v La Comercial Internacional de Alimentacion SA

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 13 November 1990.

Case C-106/89.

European Court reports 1990 Page I-04135.

Coöperatieve Rabobank „Vecht en Plassengebied“ BA v Erik Aarnoud Minderhoud

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 16 December 1997.

Case C-104/96.

European Court reports 1997 Page I-07211.

Ubbink Isolatie BV v Dak- en Wandtechniek BV

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 20 September 1988.

Case 136/87.

European Court reports 1988 Page 04665.

Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC).

Judgment of the Court of 5 November 2002.

Case C-208/00.

European Court reports 2002 Page I-09919.

Verband deutscher Daihatsu-Händler eV v Daihatsu Deutschland GmbH.

Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 4 December 1997.

Case C-97/96.

European Court reports 1997 Page I-06843.

Ove sudske odluke se mogu naći u elektronskoj formi na Engleskom jeziku na sledećoj veb stranici:

<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

Literatura

Propisi

Konsolidovana verzija Ugovora o Evropskoj uniji i Ugovora o osnivanju Evropske zajednice („*Consolidated Versions of the Treaty on European Union and of the Treaty Establishing the European Community*“)

Uredba (EZ) br. 1606/2002 Evropskog parlamenta i Saveta od 19. jula 2002. godine o primeni međunarodnih računovodstvenih standarda („*Regulation (EC) No. 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards*“), OJ L 243, 1, 11.9.2002.

Uredba Saveta (EZ) br. 2157/2001 od 8. oktobra 2001. godine o statutu Evropskog društva (SE) („*Council Regulation (EC) No. 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE)*“), OJ L 294, 1, 10.11.2001.

Uredba Saveta (EEZ) 2137/85 od 25. jula 1985. godine o Evropskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji (EEIG) („*Council Regulation (EEC) No. 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)*“), OJ L 199, 1, 31.7.1985.

Uputstvo 2006/68/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. septembra 2006. godine o izmenama i dopunama Direktive Saveta 77/91/EEZ o osnivanju akcionarskih društava i o održavanju i promeni njihovog kapitala („*Directive 2006/68/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 amending Council Directive 77/91/EEC as regards the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital*“), OJ L 264, 32, 25.9.2006.

Uputstvo 2005/56/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 26. oktobra 2005. godine o prekograničnim fuzijama društava sa ograničenom odgovornošću („*Directive 2005/56/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on cross-border mergers of limited liability companies*“), OJ L 310, 1, 25.11.2005.

Uputstvo 2004/25/EZ od 21. aprila 2004. godine o ponudi za preuzimanje („*Directive 2004/25/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on takeover bids*“), OJ L 142, 12, 30.4.2004.

- Uputstvo 2003/58/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. jula 2003. godine o izmenama i dopunama Uputstva Saveta 68/151/EEZ o zahtevu obelodanjenja kod nekih vrsta društava (*„Directive 2003/58/EC of the European Parliament and of the Council of 15 July 2003 amending Council Directive 68/151/EEC, as regards disclosure requirements in respect of certain types of companies“*), OJ L 221, 13, 4.9.2003.
- Uputstvo Saveta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine dopunjavajući statut za Evropsko društvo sa obzirom na učešće zaposlenih (*„Council Directive 2001/86/EC of 8 October 2001 supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees“*), OJ L 294, 22, 10.11.2001.
- Dvanaesto uputstvo Saveta o pravu privrednih društava od 21. decembra 1989. godine o jednočlanim društvima sa ograničenom odgovornošću (89/667/EEZ) (*„Twelfth Council Company Law Directive of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies (89/667/EEC)“*), OJ L 395, 40, 30.12.1989.
- Jedanaesto uputstvo Saveta od 21. decembra 1989. godine o zahtevu obelodavanja sa obzirom na ogranke koji su otvoreni u Državi članici sa strane određenih društava koja su regulisana pravom druge države (89/666/EEZ) (*„Eleventh Council Directive of 21 December 1989 concerning disclosure requirements in respect of branches opened in a Member State by certain types of company governed by the law of another State (89/666/EEC)“*), OJ L 395, 36, 30.12.1989.
- Osmo uputstvo Saveta od 10. aprila 1984. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o uslovima za imenovanje lica odgovornih za reviziju računovodstvenih dokumenata (84/253/EEZ) (*„Eighth Council Directive of 10 April 1984 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents (84/253/EEC)“*), OJ L 126, 20, 12.5.1984.
- Sedmo uputstvo Saveta od 13. juna 1983. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o konsolidovanim računima (83/349/EEZ) (*„Seventh Council Directive of 13 June 1983 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts (83/349/EEC)“*), OJ L 193, 1, 18.7.1983.
- Šesto uputstvo Saveta od 17. decembra 1982. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora, u pogledu na deobu akcionarskih društava (82/891/EEZ) (*„Sixth Council Directive of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty,*

concerning the division of public limited liability companies (82/891/EEC“), OJ L 378, 47, 31.12.1982.

Četvrto uputstvo Saveta od 25. jula 1978. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o godišnjem računu određenih vrsta društava (78/660/EEZ) („*Fourth Council Directive of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies (78/660/EEC)*“), OJ L 222, 11, 14.8.1978.

Treće uputstvo Saveta od 9. oktobra 1978. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o fuzijama akcionarskih društava (78/855/EEZ) („*Third Council Directive of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies (78/855/EEC)*“), OJ L 295, 36, 20.10.1978.

Drugo uputstvo Saveta od 13. decembra 1976. godine o kordinaciji garancija, koje su potrebne u cilju zaštite interesa članova i drugih, i koje države članice propisuju privrednim društvima koja spadaju pod član 58 stav 2 Ugovora, vezano za osnivanje akcionarskih društava i za održavanje i promenu njihovog kapitala, u cilju izjednačenja takvih garancija (77/91/EEZ) („*Second Council Directive of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent (77/91/EEC)*“), OJ L 26, 1, 31.1.1977.

Prvo uputstvo Saveta od 9. marta 1968. godine u cilju obrazovanja jedinstvenih mera zaštita za celu Zajednicu o usaglašavanju mera zaštita sa strane država članica za zaštitu interesa članova društava i trećih lica za društva iz člana 58 stava 2 Ugovora (68/151/EEZ) („*First Council Directive of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community (68/151/EEC)*“), OJ L 65, 8, 14.3.1968.

Ovi propisi se mogu naći na sledećim veb stranicama:

<<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm>>

<http://ec.europa.eu/internal_market/company/official/index_en.htm>

Knjige, članci i ostali izvori

- M. Andenas, S. Kenyon-Slade, *E.C. Financial Market Regulation and Company Law* [Regulisanje finansijskog tržišta i pravo privrednih društava u EZ], Sweet and Maxwell, London, 1993.
- B. Angelette, *The Revolution that Never Came and the Revolution coming – de Lasteyrie du Salliant, Marks and Spencer, Service Systems and the Changing Corporate Law in Europe* [Revolucija koja nikad nije došla i revolucija koja dolazi – „De Lasteyrie Du Salliant, Marks & Spencer, Sevic Systems“ i pravo privrednih društava u Evropi koje se menja], *Virginia Law Review*, br. 92, oktobar 2006, str. 1189-1223.
- A. Arnall, A. Dashwood, M. Ross, D. Wyatt, *European Union Law* [Pravo Evropske unije], Sweet and Maxwell, London, 4. izdanje, 2000.
- I. Babić, *Pravo Evropske unije*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2007.
- S. M. Bartman, *European company law in accelerated progress* [Evropsko pravo privrednih društava u ubrzanom razvitku], Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2006.
- J. N. Behrman, R. E. Grosse, *International Business and Government* [Međunarodno poslovanje i upravljanje], University of South Carolina Press, South Carolina, 1991.
- B. Bordaš, *Uticaj komunitarnog prava na nacionalno međunarodno privatno pravo – odabrana praksa Evropskog suda pravde*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, br. 39./3, 2005, str. 277-307.
- L. Cerioni, *The „Uberseering“ Ruling: the Eve of a „Revolution“ for the Possibilities of Companies' Migration Throughout the European Community?* [Odluka „Uberseering“: svanuće jedne „revolucije“ za mogućnost migracija privrednih društava unutar Evropske zajednice?], *Columbia Journal of European Law*, br. 10, jesen 2003, str. 117-137.
- P. Craig, G. de Búrca, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 2003.
- J. C. Dammann, *Freedom of Choice in European Corporate Law* [Sloboda izbora u Evropskom pravu privrednih društava], *Yale Journal of International Law*, br. 29, leto 2004, str. 477-542.
- K. Damjanović, A. Knežević, D. Popović, *Unutrašnje tržište: osnovi poslovnog prava EU*, Institut za ekonomska i socijalna istraživanja ESPI, Beograd, 2006.

- M. A. Dausés, *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts* [Priručnik privrednog prava EU], Verlag C. H. Beck, München, 2000.
- M. A. Dausés, P. Nikolicza, *Egy egységes európai magánjog felé* [Prema jednom jedinstvenom evropskom privatnom pravu], *Jogtudományi Közlöny*, br. 57/10, oktobar 2002, str. 435-447.
- J. M. Dine, *The Community Company Law Harmonisation Programme* [Program harmonizacije prava privrednih društava Zajednice], *European Law Review*, br. 14/5, 1989, str. 322-332.
- J. Dine, M. Koutsias, M. Blecher, *Company law in the new Europe: the EU „Acquis“, comparative methodology and model law* [Pravo privrednih društava u novoj Evropi: EU „Acquis“, komparativna metodologija i model zakona], Elgar, Cheltenham, 2007.
- R. R. Drury, P. G. Xuereb, *European Company Laws* [Evropski zakoni prava privrednih društava], Dartmouth, Aldershot, 1991.
- P. Dyrberg, *Full Free Movement of Companies in the European Community at Last* [Konačno puna sloboda kretanja privrednih društava u Evropskoj zajednici], *European Law Review*, br. 28/4, 2003, str. 528-537.
- V. Edwards, *EC company law* [Pravo privrednih društava EZ], Oxford University Press, Oxford, 1999.
- L. Enriques, *EZ Company Law Directives and Regulations: How Trivial are They?* [Uputstva i uredbe prava privrednih društava EZ: koliko su jednostavna?], *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law*, br. 27, proleće 2006, str. 1-71.
- L. Enriques, M. Gatti, *The Uneasy Case for Top-Down Corporate Law Harmonization in the European Union* [Težak slučaj za harmonizaciju prava privrednih društava od gore na dole u Evropskoj uniji], *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law*, br. 27, zima 2006, str. 939-998.
- G. Ferrarini, K. J. Hopt, J. Winter, E. Wymeersch, *Reforming Company and Take-over Law in Europe* [Reforma prava privrednih društava i prava preuzimanja u Evropi], Oxford University Press, Oxford, 2004.
- G. Gadó, *Az Európai Közösség társasági joga a 2001-es év tükrében* [Pravo privrednih društava Evropske zajednice u svetlu 2001. godine], *Magyar Jog*, br. 49/4, april 2002, str. 204-226.
- G. Gadó, *Társasági jogi reform Európában* [Reforma prava privrednih društava u Evropi], *Magyar Jog*, br. 57/6, jun 2006, str. 321-341.

- M. Gelter, M. M. Siems, *Judicial Federalism in the ECJ's Berlusconi Case: Toward More Credible Corporate Governance and Financial Reporting?* [Sudski federalizam u slučaju Berlusconi ESP: prema pouzdanijom korporativnom upravljanju i finansijskom izveštavanju], *Harvard International Law Journal*, br. 46, leto 2005, str. 487-505.
- A. J. Gildea, *Uberseering: a European Company Passport* [„Uberseering“: evropski pasoš za privredna društva], *Brooklyn Journal of International Law*, br. 30, 2004, str. 257-292.
- S. Grundmann ed., *European company law: organization, finance and capital markets* [Evropsko pravo privrednih društava: organizacija, finansiranje i tržišta kapitala], Pater Moslein, 2007.
- A. Guaccero, *Recent Developments in European Takeover and Corporate Law* [Najnoviji rezultati u evropskom pravu preuzimanja i pravu privrednih društava] *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, br. 12, leto 2004, str. 91-108.
- M. Habersack, *Europaisches Gesellschaftsrecht* [Evropsko pravo privrednih društava], C.H.Beck, München, 1999.
- T. C. Hartley, *The Foundation of European Community Law* [Osnivanje prava Evropske zajednice], Oxford University Press, Oxford, 5. izdanje, 2003.
- C. Holst, *European Company Law after Centros: Is the EU on the Road to Delaware?* [Evropsko pravo privrednih društava posle „Centros“-a: da li je EU na putu prema Delaveru?], *Columbia Journal of European Law*, br. 8, proleće 2002, str. 323-341.
- K. J. Hopt, E. Wymeersch, *European Insider Dealing* [Evropsko unutrašnje poslovanje], Butterworths, London, 1991.
- K. J. Hopt, E. Wymeersch, *European Company and Financial Law* [Evropsko pravo privrednih društava i finansijsko pravo], Oxford University Press, Oxford, 2004.
- B. Horváthy, *Megjegyzések a Societas Europaea koncepciójához* [Napomene vezane za koncept „Societas Europaea“-je], *Jogtudományi Közlöny*, br. 58/1, januar 2003, str. 33-45.
- G. Ilić, *Sloboda osnivanja preduzeća u pravu Evropske unije*, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 971-987.
- L. Jankolovits, *No Borders, No Boundaries. No Limits.* [Nema granica. Nema prepreka. Nema ograničenja.], *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, br. 11, proleće 2004, str. 973-1005.

- T. Jevremović, Pravna regulativa promene sedišta preduzeća u pravu EU, *Pravni život*, br. 12, 2000, str. 261-273.
- T. Jevremović, Prekogračna promena sedišta društva u komunitarnom pravu, *Zadužba Andrejević*, Beograd, 2003.
- D. Jovanović, Drugo uputstvo Evropske unije o osnivanju i kapitalu akcionarskog društva (Specijalistički rad), Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2003.
- R. S. Karmel, *Reform of Public Company Disclosure in Europe* [Reforma davanja podataka akcionarskih društava u Evropi], *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law*, br. 26, jesen 2005, str. 379-407.
- S.-K. Kim, *Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward* [Modernizacija prava privrednih društava i poboljšavanje potsticanje korporativno upravljanje u Evropskoj uniji – plan da se krene napred], *Columbia Journal of European Law*, br. 11, zima 2004/2005, str. 213-217.
- M. Király, *A Daily Mailtől az Inspire Artig – az Európai Bíróság ítéleteinek hatása a társasági jog értékválasztásaira* [Od „Daily Mail“-la do „Inspire Art“-a – uticaj odluka Evropskog suda na izbor vrednosti prava privrednih društava], *Magyar Jog*, br. 51/11, novembar 2004, str. 680-687.
- N. Kluge, M. Stollt (ed.), *The European Company – Prospects for Worker Board-Level Participation in the Enlarged EU* [Evropsko društvo – prospekti za učešće zaposlenih na nivou upravnog odbora u proširenoj EU], SDA-ETUI-REHS, Brisel, 2006. (izvor: www.worker-participation.eu veb stranica European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety (ETUI-REHS) <http://www.worker-participation.eu/about_wp/publications/the_european_company_prospects_for_worker_board_level_participation_in_the_enlarged_eu>).
- N. Košutić, Osnivanje Evropske kompanije, *Revija za evropsko pravo*, br. II/1., 2000, str. 69-87.
- F. Kübler, *A Shifting Paradigm of European Company Law?* [Menjajuća paradigma evropskog prava privrednih društava?], *Columbia Journal of European Law*, br. 11, proleće 2005, str. 219-240.
- S. Leible, J. Hoffman, *Az „Überseering“-ügy és a székhely elvének (állítólagos) megszűnése* [Slučaj „Überseering“-i (navodni) prestanak principa sedišta], *Magyar Jog*, br. 51/6, jun 2006, str. 347-357.

- S. Lombardo, *Regulatory competition in company law in the European Community: prerequisites and limits* [Trka u regulisanju prava privrednih društava u Evropskoj zajednici: uslovi i granice], Lang, Frankfurt am Main, 2002.
- D. Lopadić, *Ugovor o Evropskoj uniji, Međunarodna politika*, Beograd, 1999.
- J. Lowitzsch ed., *Financial Participation of Employees in the New Member and Candidate Countries of Central and Eastern Europe* [Finansijsko učešće zaposlenih u novim državama članicama i državama kandidatima Centralne i Istočne Evrope], Free University Berlin, Berlin, 2006.
- P. Miskolczi Bodnár, *Európai társasági jog* [Evropsko pravo privrednih društava], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004.
- B. Pasa, G. A. Benacchio, *The Harmonization of Civil and Commercial Law in Europe* [Harmonizacija građanskog i privrednog prava u Evropi], CEU Press, Budapest, 2005.
- B. Rilke, *Pravilo o kontroli fuzija*, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 932-939.
- W.-H. Roth, *From Centros to Ueberseering: Free Movement of Companies, Private International Law, and Community Law* [Od „Centros“-a do „Uberseering“-a: slobodno kretanje privrednih društava, međunarodno privatno pravo, i komunitarno pravo], *International and Comparative Law Quarterly*, br. 52, januar 2003, str. 177-208.
- N. Rothe, *Freedom of Establishment of Legal Persons within the European Union: an Analysis of the European Court of Justice Decision in the Uberseering Case* [Sloboda nastanjivanja pravnih lica unutar Evropske unije: analiza odluke Evropskog suda pravde u „Uberseering“ slučaju], *American University Law Review*, br. 53, jun 2004, str. 1103-1141.
- I. Sándor, *A társasági jog története Nyugat-Európában jog* [Istorija prava privrednih društava u Evropi], KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005.
- M. M. Siems, *The European Directive on Cross-Border Mergers: An International Model?* [Evropsko Uputstvo o prekograničnim fuzijama: jedan međunarodni model?], *Columbia Journal of European Law*, br. 11, zima 2004/2005, str. 167-185.
- M. M. Siems, *Convergence, Competition, Centros and Conflict of Law: European Company Law in the 21st Century* [Konvergencija, utakmica, „Centros“ i sukob zakona: evropsko pravo privrednih društava u 21. veku], *European Law Review*, br. 27/1, 2002, str. 47-59.

- M. M. Siems, *The Impact of the European Company (SE) on Legal Culture* [Uticaj Evropskog društva (SE) na pravnu kulturu], *European Law Review*, br. 30/3, 2005, str. 431-442.
- S. Šogorov, M. Radoman, *Poslovno pravo*, Fakultet za poslovni menadžment, Bar, 2007.
- S. Šogorov, *Pravo privrednih društava*, Poslovni biro, Novi Sad, 2003.
- J. Šogorov, *Die Eipersonen-Gesellschaft im europäischen, deutschen und serbischen Recht* [Jednočlano društvo u evropskom, nemačkom i srpskom pravu] (Magistarski rad), Univerzitet u Minsteru, 2005.
- Z. Stefanović, J. Hrle, *Statusno privredno pravo*, Fakultet za poslovno pravo, Beograd, 2005.
- J. Steiner, L. Woods, C. Twigg-Flesner, *EU Law* [Pravo EU], Oxford University Press, Oxford, 9. izdanje, 2006.
- M. Szanyi, *Elmélet és gyakorlat a nemzetközi működőtőe-áramlás vizsgálatában* [Teorija i praksa u proučavanju protoka međunarodnog kapitala], *Közgazdasági Szemle*, br. 6, 1997, str. 496.
- T. Szentés, *A világgazdaság elméleti és módszertani alapjai* [Teorijski i metodološki osnovi svetske ekonomije], Aula, Budapest, 1995.
- D. Tuchinsky, *The Takeover Directive and Inspire Art: Reevaluating the European Union's Market for Corporate Control in the New Millennium* [Uputstvo o preuzimanju i „Inspire Art“: ponovo vrednovanje tržišta korporativne kontrole Evropske unije u novoj mileniji], *New York Law School Law Review*, br. 51, 2006-2007, str. 689-718.
- M. Vasiljević, *Privredna društva*, Beograd, 2006.
- C. Villiers, *European Company Law – Towards Democracy?* [Evropsko pravo privrednih društava – prema demokratiji?], Ashgate, Dartmouth, 1998.
- R. D. Vukadinović, Fuzija preduzeća i sudska zaštita slobodne utakmice na unutrašnjem tržištu Evropske unije, *Pravni život*, br. 12, 1995, str. 625-638.
- R. D. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1996.
- R. D. Vukadinović, *Pravna sredstva i metodi harmonizacije kompanijskog prava u Evropskoj uniji*, *Pravo i privreda*, br. 5-8, 1998, str. 913-923.
- E. Werlauff, *EC Company Law* [Pravo privrednih društava EZ], Jurist Forlag, Copenhagen, 1993.

- P. Zumbansen, *European Corporate Law and National Divergences: The Case of Take-over Regulation* [Evropsko pravo privrednih društava i nacionalne razlike: slučaj regulisanja preuzimanja], *Washington University Global Studies Law Review*, br. 3, 2004, str. 867-886.
- Centre for European Studies, University of Oslo [Centar za evropske studije, Univerzitet Oslo] <<http://www.arena.uio.no>>.
- Companies House [Registar privrednih društava], <<http://www.companieshouse.gov.uk/about/gbhtml/gbfl.shtml#two>>.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A Plan to Move Forward [Obaveštenje Komisije Savetu i Evropskom parlamentu – modernizacija prava privrednih društava i poboljšanje korporativnog upravljanja u Evropskoj uniji – Plan da se krene napred](COM (2003) 0284 final) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0284en01.pdf>.
- EUR-Lex <<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>>.
- European Integration online Papers <<http://www.eiop.or.at/eiop>>.
- European University Institute <<http://www.iue.it>>.
- Invest in France Agency [Agencija za investicije u Francuskoj], <http://www.investinfrance.org/France/DoingBusiness/db_2006_setting_up_en.pdf>.
- Invest in Germany [Ulaganje u Nemačkoj], <<http://www.invest-in-germany.de/en>>.
- Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe (2002) [Izveštaj Visoke grupe stručnjaka za pravo privrednih društava o modernom regulativnom okviru za pravo privrednih društava u Evropi (2002)] <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf>.
- Worker-participation.eu veb stranica European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety (ETUI-REHS) [Institut Evropke sindikalne unije za istraživanje, obrazovanja i zdravlje i bezbednost] <http://www.worker-participation.eu/about_wp>.

ISBN 978-86-87143-03-6

9 788687 143036